AYDINLIK

sosyalist dergi

v. i. lenin

ş.h. deymer

filiz kardam

Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı

bir daha hazırlıksız yakalanmayalım

türkiye sosyalist emekci ve köylü partisinin programı

celali isyanları

komün'ün anısına

mart-nisan 1971

29-30

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Bir Daha Hazırlıksız Yakalanmıyalım	369
	Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı	377
S. Hüsnü DEYMER	Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi Programı	394
Filiz KARDAM	Celâli İsyanları	404
V. İ. LENİN	Komün'ün Anısına	421
V. İ. LENİN	1905 Devrimi Üzerine Konuşma	424
	AYDINLIK'ta Dünya ve Türkiye	435

Sahibi Sorumlu Müdür	Vahap ERDOĞDU
Teknik Yönetmen	Orhan Onur
Yönetim Yeri	Süleyman Sırrı Sok. 2/12 Yenişehir — ANKARA Tel : 12 40 14
Banka Hesap No.	630/536 T.C. Ziraat Bankası Kızılay Şubesi
Abone Adresi	P.K. 181, Yenişehir - ANKARA
Abone Şartları	Türkiye/yıllık 50 TL., altı aylık 25 TL. Avrupa ve Ortadoğu/yıllık 75 TL., altı aylık 40 TL. Diğer Ülkeler/yıllık 125 TL., altı aylık 65 TL.
İlân Şartları	Tam sayfa 800 TL. üzerinden hesaplanır. Yayın ilânları indirimlidir.
İstanbul Dağıtımı	Fuat Büte, Ankara Cad. No. 34 Tel : 27 89 49
Ankara Dağıtımı	Ankara Umum Gazete Bayileri Kooperatifi
Ege Böl. Dağıtımı	Orhan Özşişman, 452. Sok. 5 — İzmir Tel : 38786
Dizgi ve Baskı	Baylan Basım ve Ciltevi Tel : 12 52 95, ANKARA

bir daha hazırlıksız yakalanmayalım

Yüksek komutanların 12 Mart tarihli muhtırasının Cumhurbaşkanlığına ve Meclislere sunulmasından hemen sonra, Demirel hükümeti istifa etti. Bu, Türkiye'deki güçler dengesini gösteren ilginç bir durumdur. Parlâmenter muhalefet karşısında bunca celallenen Demirel hükümeti, muhtıra karşısında, uzun boylu mırın-kırın etmeden çekilip gitmiştir. Böylelikle, Filipin demokrasiciliği denen anti-demokratik düzen şartlarında işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegallibenin tutsağı durumunda olan seçmen yığınlarının oy çoğunluğuyla iktidara gelen bir hükümet, küçük-burjuva radikal eğilimlerin ağır bastığı bir ordunun zoruyla iktidarı teslim etmiştir.

Yeni kabineyi kurmakla görevlendirilecek olan yeni başbakanın adının açıklanması için oldukça uzun bir süre beklemek gerekti. Yeni başbakanın kim olacağı konusunda kulislerde yoğun tartışmaların yer aldığı anlaşılıyor. Nihayet isim açıklandı: CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim. Bu zat, "tarafsız" başbakan olarak, "partilerüstü bir anlayışla" Türkiye'yi yönetecek olan ve Anayasanın önerdiği reformları

"Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkilap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı hükümeti" kurmakla görevlendirilmiştir.

İlkönce, şu "tarafsız", ya da "partilerüstü" sıfatları üzerinde duralım: karşı-devrimci cephenin ve onun temsilcisi bir hükümetin siyasî cinayetler tezgâhladığı, faşist ve yobaz saldırılarını kışkırttığı, zabıta kuvvetlerini ilericilere karşı saldırganların destekleyicisi durumuna getirdiği bir ülkede, anarşinin hüküm sürdüğü, iç savaşın eşiğine gelmiş bir ülkede, karşı-devrimci gidişe "dur" diyerek devrim kanunlarını uygulayacağını, emekçi halktan yana reformları gerçekleştireceğini iddia ederek başa gelen bir hükümet ve onun başbakanı, "tarafsız" ya da "partilerüstü" olamaz. Böyle bir hükümet ve onun başbakanı, eğer iddiasında samimî ise, devrimden, devrimcilerden yana, karşı-devrime, karşı-devrimci her türlü parti ve kuruluşlara, başta İnönü ve Demirel olmak üzere karşı-devrimci politikacılara karşı olmak zorundadır. Böyle durumlarda "tarafsız" olduğunu iddia eden kimse, gerçekte hangi tarafta olduğunu açıkça söylemek istemeyen kimsedir. Amerikan emperyalizmi, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe üçlü ortaklığının tahakküm ve sömürüsü altında bir ülkede, o tahakküm ve sömürünün savunuculuğunu yapan ve bu sıfatıyla küçük-burjuva radikalizminin damgasını taşıyan, birçok bakımlardan ilerici nitelikte bir Anayasayı çiğneyen bir siyasî iktidara ve onunla zımnî ittifak halinde bulunan sahte muhalefete karşı çıkmayan; tertip olunan faşist ve yobaz saldırılarının, dökülen bunca devrimci kanının, Demirel hükümetine "şaibeli" sıfatını kazandıran karanlık işlerin hesabını soracağını açıkça ilân etmeden bir yeni hükümet; üstelik bileşiminde iktidardan düşürülen siyasî çevrelerden gelme bakanlar bulunan bir hükümet, küçük-burjuva radikal açıdan da ne reformcu olabilir, ne de "kuvvetli ve inandırıcı" olabilir.

Bir de şu var: 12 Mart muhtırasından beri politika sahnesinin ön planında yer alanlardan hiç biri, Amerikan emperyalizminin sözünü etmemektedir. Oysa, sözkonusu reformlar, eğer bir aldatmaca olmayacak ise, emperyalizmin yerli müttefiki işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibeyi bu gayri millî asalak sınıfları sömürü ve tahakküm olanaklarından yoksun bırakmak amacıyla yapılacaktır. Bu olmazsa, reform adı altında yapılacak olan şey, bir aldatmacadan başka bir şey değildir. Örneğin toprak reformu, feodal mütegallibenin iktisadî ve dolayısıyla siyasî bir güç olarak toplum üzerindeki baskısını ortadan kaldırmayacaksa ve köylünün aktif olarak reformun gerçekleştirilmesine katılması sağlanmadan, yüksek fiyatla büyük toprak sahiplerinden devletin satın aldığı toprakların dağıtımından ibaret kalacaksa, böylesine bir sahte reform feodal mütegallibeye büyük iktisadî güç kazandıracak ve amaç asla elde edilemeyecektir. Bu cinsten sahte

reformlara Amerikan emperyalizminin karşı çıkmadığı, tersine yer yer bunları desteklediği bilinmektedir. Ama aynı Amerikan emperyalizmi dünyanın her yerinde kendi yerli müttefiklerinin kuvvetini baltalayacak gerçek reformlara kesinlikle karşı çıkmaktadır. Şu kesindir: kim işbirlikçi sermayeye ve feodal mütegallibeye elini kaldırırsa, Amerika'ya karşı da el kaldırmış olur. Amerikan emperyalizminin Türkiye'deki müttefikleri olan asalak sınıflara arka çıkmayacağı, bu sınıfları kendi kaderine terkedeceği görüşü hayaldir.

Yeni başbakan adayı Nihat Erim, bir ara CHP ile DP arasında zigzaglı bir çizgi izlemiş olmakla birlikte çeyrek yüzyıldır İnönü'nün gölgesinde siyasî varlığını sürdürmüş bir CHP'lidir. Onun lehine söylenebilecek tek şey, aldatmacalara sapmayarak tutarlı bir statükocu çizgiyi resmen izlemiş olmasıdır. Erim, böyle bir siyasî kariyer ile elbette ki bağımsız ve gerçekten demokratik bir Türkiye'yi özleyen ve onun uğrunda mücadele eden ilerici güçlerin temsilcisi olamaz. Ama her şeye rağmen, durum, "gitti bir gülsüm - geldi bir gülsüm" durumu değildir. Filipin parlâmentoculuğu için sonun başlangıcı olan ordunun müdahalesi, ne de olsa, küçük-burjuva radikalizmi bakımından, Demirel'e kıyasla, daha makbul sayılabilecek bir siyasîyi başbakanlık görevine getirmiştir. Haksızlık etmemek için belirtmek gerekir ki, Erim'in geçmişinde bir Morrison şirketi temsilciliği, kendisini ve kardeşlerini yüz milyonluk bir servetin sahibi kılan şaibeli işler, camilere bomba koyarak yobaz saldırıları tertipçiliği, siyasî cinayetler kışkırtıcılığı pek yoktur.

Olaylar, ordunun her müdahalesinin mutlaka faşizme varacağı ve Filipin demokrasiciliğinin bu şartlarda ehveni şer olduğu yolundaki pek "demokratik" yorumları yalanlamıştır. Bir Sunay'ın, bir Tağmaç'ın onayından geçirtilebilen bir ordu müdahalesi bile, 12 Marttan öncekine kıyasla, hiç değilse şimdilik daha kötü bir durum meydana getirmemiştir. Ecevit'in, bu müdahalenin Demirel'e karşı değil de "iktidara gelmesi kaçınılmaz olan ortanın soluna karşı" faşist bir müdahale olduğu yolundaki iddiası ciddiye alınacak bir iddia değildir. Ulusal güçlerin parlamenter politikanın dışında tutulduğu Filipin demokrasiciliği şartlarında, geniş seçmen yığınları işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegallibenin tutsağı durumunda kaldığı sürece, yapılacak olan bütün seçimleri, emperyalizmin işbirlikçisi bu iki asalak sınıfın politika alanındaki baş temsilcisi olan parti kazanacaktır. Bu Filipin demokrasiciliğinin kuralıdır ve 25 yıllık çok partili düzen tecrübemiz bu kuralı doğrulamaktadır.

Evet, 12 Mart muhtırası sonucu meydana gelen durum eskisinden daha kötü sayılamaz. Tersini iddia etmek, düşürülen Demirel hükümetinin arkasından ağlamak durumuna düşmek olur. Bu gelişme, en

elverişsiz şartlarda bile, bir Ulusal Kurtuluş savaşından doğmuş olan Türkiye Cumhuriyeti ordusunda Mustafa Kemal'in ilerici geleneğinin son tahlilde ağır bastığını gösterir. Bu, aynı zamanda, bugünedek verilen devrimci mücadelenin, akıtılan devrimci kanının tüm boşa gitmediğini, bu mücadelenin Türkiye'de Yahya Han formülü cinsinden çözümlerin özlemini duyanların oyunlarını hiç değilse şu anda bozduğunu da gösterir.

Ama bir Süleyman Demirel'den birçok bakımlardan farklı olsa da Nihat Erim'in, bütün yaşantısıyla devrimci sıfatına lâyık olmadığını göstermiş olan yeni başbakanın yapabileceği şey, olsa olsa, küçükburjuvazinin sağ kanadını hoş tutacak bazı davranışlarda bulunarak, statükoyu devam ettirme yolunda çaba harcamak olacaktır.

Nedir bu statüko? Türkiye'nin emperyalist dünya sistemi içinde sömürülen bağımlı ülke durumu, Türkiye'nin emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe üçlü ortaklığının talan ve tahakkümüne uğramasıdır. Başta işçi sınıfı ve yoksul köylülük olmak üzere, Türkiye toplumundaki bütün devrimci güçleri politika alanı dışında tutmaya çalışan ve politikayı emperyalizmin işbirlikçisi asalak sınıfların kapalı av alanı olarak muhafaza etme yolunda çaba gösteren düzendir. Statüko, emekçi halkımız için açlık, yoksulluk, horlanma, işsizlik, pahalılıktır; bir avuç asalak için, büyük vurgunlar, tatlı kârlardır.

Bu statükoyu devrim değiştirir. Ve bu devrimi, bu devrim doğrultusunda gerçek adımları, gerçek reformları, Filipin tipi parlamentarizmin unsurları olan gerici partilerden gelme politikacılardan, ya da özünde bir Amerikan bankası olan Dünya Bankasından, ya da NATO'daki görevlerden gelme "teknisyenler"den kurulu bir Nihat Erim kabinesi gerçekleştiremez. Şunu bilelim ki, Nihat Erim'in başbakanlık sandalyesine oturtulmasının asıl amacı Demirel iktidarının Türkiye'deki gerçek güçler mevzilenmesi gereği fiyaskoyla sonuçlanması kaçınılmaz olan faşizmi tezgâhlama çabasının yerine, daha ılımlı bir tutumla ufak tefek tavizler karşılığı aynı statükoyu sürdürmektir.

12 Marttan bu yana Türkiye'de bir değişiklik olmuştur. Ama bu değişiklik işbirlikçi Demirel iktidarının gayri millî ve halk düşmanı politikasına karşı emekçi halkımızın öfkesinin, devrimci özlemlerinin serbestçe ifadesini bulduğu gerçekten demokratik ortamın yaratılmasından doğan bir değişiklik değildir.

Öyle anlaşılıyor ki kulislerde yer alan pazarlıklarda kimi radikal eğilimin, kimi gerici eğilimin ağır basması sonucu, birbiriyle çelişen durumlar ortaya çıkmaktadır. 12 Mart tarihli muhtıranın kendisi önemli çelişkiler ihtiva etmektedir. Bir yerde mevcut kötü durumdan sorumlu tutulan gerici parlementoya, muhtıranın bir başka yerinde, bu kötü durumu ortadan kaldırmak üzere, devrim kanunlarını uygulama,

reformlar yapma görevi yüklenmektedir. Muhtırayı kaleme alanlar da böyle bir şeyin olabileceğine pek inanmamış olabilecekler ki, muhtıranın sonuna ordunun bizzat yönetime elkoyabileceği tehdidini eklemişlerdir. Muhtırayı imzalayanlar da, bilindiği kadar, birbiriyle çelişen siyasî eğilimde kimselerdir. Cumhurbaşkanı, bugüne kadarki icraatıyla AP iktidarıyla pek güzel geçindiğini ve Filipin demokrasiciliğinin savunucusu olduğunu göstermiştir. Ünlü bayram mesajının tanıklık ettiği gibi, Genelkurmay Başkanının da bugünedek derdi devrimcilerle olmuştur; onun da Demirel hükümetiyle bir uzlaşmazlığına tanık olmadık. Genelkurmay Başkanının imzasının karşı-devrimci gidişe kesin olarak "dur" denmesinden yana Atatürkçü subaylara çok daha yakın gibi gözüken Orgeneral Faruk Gürler ve Orgeneral Muhsin Batur'un imzalarıyla birlikte, muhtıranın altında yer alması, devrimci tutumdan tavizler sonucu bir asgarî müşterekte birleşmeyi temsil ettiği görüşü hâkimdir. Parlamenter politikacıların ordu müdahalesi karşısında hemen saat başı değişen tutumları, örneğin İnönü'nün aşırı kötümserlikten iyimserliğe geçmesi ve hareketin sahibi gibi konuşması ve arkasından müdahaleye yeniden soğuk davranması; Babıâli basınının harekete karşı günaşırı tutum değiştirmesi; bir yandan AP hükümeti istifaya zorlanırken yeni kurulacak hükümete aynı AP'den bakanlar alınması; sanki yasalar gereğince normal bir iktidardan uzaklaşma sözkonusuymuş gibi Demirel hükümetine yeni kabine kurulana dek hükümet etme yetkisinin tanınması ve Demirel'in bakanlarının ve AP'li bakanların ordu müdahalesinin hazırlanmasında büyük katkıları olduğu anlaşılan Atatürkçü subayların emekliye sevki ve atanmaları kararını imzalamaları gibi acı alay niteliğinde durumlar; bütün bu çelişkiler dizisi neyi gösterir?

Türkiye gibi Amerikan emperyalizminin vesayeti altına girmiş bir ülkede devrimcilik kurallarına aykırı olarak, düşmanın gözü önünde, açıkça tezgâhlanan bir askerî müdahalenin ordunun genel Atatürkçü niteliğine rağmen kesin bir radikal karakter taşıyamayacağını ve uzlaşmalarla yozlaşmalar kapısının daha ilk gününden açılacağını gösterir.

Son askerî müdahalenin hazırlanışı, 27 Mayıs'tan farklı olarak, gizli değil açık oldu. 27 Mayıs, iyi kötü, bir baskındı. Cumhurbaşkanı, Parlamento, Hükümet, en yüksek rütbeli komutanlar gafil avlandılar. Ama bu sefer herkes oyununu açık kartla oynadı. Bu yüzden karşı-devrimci çevreler tedbirlerini almada kusur etmediler. Hiç şüphe yok ki ilk başarılı millî kurtuluş savaşından doğmuş olan T.C. Ordusunda kemalist subaylar çok ağır basmaktaydılar (her şeye rağmen bugün de basmaktadırlar) ve Demirel politikasına askerî üniforma giydirme özlemindeki Yahya Han formülcülerine âlet olanlar sayılıydı. Ama

Atatürkçü doğrultuda, yani işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegallibenin sömürü ve tahakkümüne karşı, bu gayrı-millî asalak sınıfların politika alanındaki (muvafık-muhalif) temsilcilerine karşı bir müdahalede toplumdaki bütün etkenlerin hesaplanması zorunludur. Böyle bir durumda sömürü düzeninin savunucusu, kaşerlenmiş kurt kişilerin, duraksama durumunda bulunan unsurları etkileme amacıyla ortaya atılmaları, inisyatifi ele almaları ve hareketi daha başından yozlaştırarak emekçi halka ve devrimcilere karşı döndürmeye çalışmaları tabiîdir.

Başta İnönü olmak üzere, bütün karşı-devrimci unsurlar atik davranmışlar ve Ordunun kemalist tabanının baskısıyla meydana gelmiş olan bir askerî müdahaleyi yozlaştırarak onu bir ölçüde, tam iflâs halindeki Filipin parlamentarizmine kanalize etme yolunda başarı göstermişlerdir. Burada Amerikan emperyalistlerinin de (CİA) eli kolu bağlı durmadıkları ve aynı doğrultuda etkide bulundukları kesindir. Bunun tersini düşünmek büyük gaflet olur. Muhtıra'nın kemalist bir dil ile kaleme alınması ve reformlar konusunda kesin bir ifade kullanılması, sorumlu gerici hükûmet ve parlamentonun suçlanması, ama öte yandan meselenin çözümünün aynı sorumlu gerici parlamentoya havale edilmesi, tereddüt eden unsurları uyutmak ve kesin çözümde ısrar eden radikal unsurları, Atatürkçüleri tecrit etmek için ustaca bir taktik olduğu besbellidir.

Evet, karşı-devrim cephesi, kendisinin yaratmış olduğu buhranı asgari kayıpla atlatmak için gerekeni yapmış ve kemalist radikallerin tüm devrimci güçlerle güçbirliği halinde karşı-devrimci gidişi durduracak kesin müdahalelerine engel olabilmiştir.

★★★

Peki bu bunalım anında devrimciler ne yapmışlardır?

Ordu içindekiler gereken devrimci uyanıklığı gösterememişler, ordu dışındakiler genellikle pasif kalmışlar, bildiriler yayınlamakla yetinmişlerdir. Böyle anlarda, bildirilerle yetinmek, yasak savmadan başka bir şey değildir. Devrimci kuruluşlar için yapılacak şey, bağımsız güç olarak bütün olanakları seferber ederek, bunalımın ilk saatlerinden başlayarak ağırlıklarını duyurmaktı.

12 Mart günü kaleme alınan **Aydınlık** Yazı Kurulu bildirisinde özetle şöyle denilmektedir:

"Millî ve demokratik reformları, büyük çoğunluğu karşı-devrimci olan bir parlamentonun teşkil edeceği herhangi bir hükûmetin gerçekleştiremiyeceği kesindir. Ama millî bir zümreyi temsil etse de, en iyi niyetleri taşısa da, başta işçiler ve köylüler olmak üzere emekçi

halkımızın aktif desteğini sağlamayan bir iktidarın gerçek köklü reformlar yapamıyacağı da kesindir.

"Köklü demokratik reformlar, ancak tarihi gelişmemize örgütlü olarak ağırlığını koyabilen şehir ve köy emekçilerinin kendi eseri olabilir. Yukarıdan emirnamelerle reform yapma çabaları daha başından başarısızlığa mahkûmdur. Emekçini naktif olarak katılması sağlanmadan bu yolda her girişim pusuda bekleyen karşı-devrimci güçlerin tertipleriyle frenlenecek ve geçmişte olduğu gibi, bir kez daha ileri atılım hedefinden saptırılacaktır.

"Her yurtsever, Türkiye'de bugün karşı-devrimci güçlerin örgütlenmiş, hatta önemli ölçüde silâhlanmış olduğunu bilmek ve bu durumu göz önünde tutarak gerekli devrimci uyanıklığı göstermek zorundadır.

"Biz, Türkiye işçi sınıfının ve yoksul köylülüğünün özlemlerinin temsilcisi olarak, 12 Mart 1971 tarihli muhtırayı, kurtuluş savaşımızdan doğmuş olan ve herşeye rağmen Mustafa Kemal'in millici ve ilerici geleneğini geniş ölçüde sürdürebilen Türk Ordusu'nun, faşizmi tezgâhlama çabası içinde bulunan, devrimci kanı dökmüş, cana kıymış olan ve üstelik "şaibeli" ünvanını kazanmış bulunan işbirlikçi Demirel iktidarına karşı ve ona hükümet etme yetkisi vermiş olan işbirlikçi sermayenin ve feodal mütegallibenin hâkim bulunduğu bir parlamentoya karşı tepkisinin bir ifadesi sayıyoruz.

"Muhtıranın ilk sonucu Demirel Hükümeti'nin istifası olmuştur. Bu yeni durumda, bütün yurtseverler, filipin demokrasiciliğinin kurt politika simsarlarının her türlü oyalamalarına karşı, Amerikan emperyalizminin doğrudan doğruya, yada dolaylı müdahalesine karşı uyanık olmak zorundadırlar. Bunların, ileri atılımı hedefinden saptırma yolunda ilk çabaların, Faşist talim kamplarının, irtica saldırılarının, cinayetlerin, Demirel iktidarına "şaibeli" sıfatını kazandıran karanlık işlerin hesabının sorulmasını önleme yolunda olacaktır. Çünkü iyi bilmektedirler ki, bu alanda koparacakları her taviz, daha başlangıcında ileri atılımı belli ölçüde yozlaştıracak ve karşı-devrim için elverişli ortamın hazırlanmasına yardım edecektir.

"Meydana gelen yeni şartlarda, muhtırada sözü edilen demokratik reformların şehir ve köy emekçilerinin aktif olarak katılacakları ve bizzat gerçekleştirecekleri gerçek reformlar olması için, emekçiler şimdiden bilinçli ve örgütlü olarak bu reformlara sahip çıkmalıdırlar.

"Bu amaçla, işçiler ve köylüler başta olmak üzere, bütün emekçi sınıf ve zümrelerin kendi mesleki ve siyasi örgütlerinde serbestçe birleşebilecekleri gerçekten demokratik ortamın yaratılması için verilmekte olan mücadele yoğunlaştırılmalı, hızlandırılmalıdır.

"Bu amaçla, bütün milli ve devrimci sınıf ve zümrelerin örgütlü

olarak katılacakları Devrimci Cephe, Devrimci Güçbirliği, kurulmalıdır; emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibenin üçlü ortaklığının teşkil ettiği karşı-devrim cephesi tecrit edilmeli, etkisiz duruma getirilmelidir."

Türkiye'de bugüne kadar kurulu düzenin savunuculuğunu yapmış, ve gayri-millî sınıfların temsilcisi bir iktidarı olanca gücüyle desteklemiş bir Cumhurbaşkanı Anayasa'da yazılı reformların gerçekleştirilmesini, devrim kanunlarının uygulanmasını talep eden bir Muhtıra'ya sahip çıkmak zorunda kaldığı bir ortamda, o reformları bizzat uygulamakla yükümlü bulunan, şehir ve köy emekçilerinin anında harekete geçmeleri ve en aktif biçimde reformlara sahip çıkmaları gerekmez mi?

Bu yapılamamıştır. Amerikancı sarı sendikacılığın baş temsilcisi Türk-İş bile toplantılar düzenleyerek demagojik çıkışlarda bulunduğu halde, devrimci işçiler pasif kalmışlardır. Köylüler yığınlar halinde toprak reformu uğruna feodal ağaya ve tefeci bezirgâna karşı harekete geçememişlerdir. Devrimci gençlik onbinlerle toplanarak devrimci sloganlarını haykıramamıştır. Kısacası, buhran devrimci güçleri hazırlıksız yakalamıştır.

★★★

Bunda en büyük etken işçilerin ve yoksul köylülerin gerçek temsilcisi bir proleter devrimci örgütün devrimci mücadeleyi tek merkezden yönetecek bir siyasî örgütün, halâ kurulamamış olmasıdır. İşçi sınıfının ve yoksul köylülüğün gerçek temsilcisi bir proleter devrimci partinin varlığı, özellikle böyle dönüm noktalarında emekçi kitlelerin tarihî gelişmeye ağırlıklarını koymalarının güvencesidir.

Bu örgütün en kısa zamanda yaratılması bütün gerçek sosyalistler için kutsal bir görevdir.

Aydınlık bu görevin bilincindedir. **Aydınlık** nezdinde toplanan genişletilmiş irtibat komitesi 29-30 Ekim 1970 Proleter Devrimci Kurultay kararı gereğince yüklenmiş olduğu görevi sonuçlandırmıştır. Proleter devrimci hareketin Program Taslağını hazırlamıştır. Program taslağı bu sayımızda yayınlanmaktadır.

Her gerçek sosyalist, program taslağını dikkatle okumak ve sindirmekle yükümlüdür. Program taslağı il ve bölge toplantılarında tartışılmalı, öneriler en kısa zamanda İrtibat Komitesine iletilmelidir. İrtibat Komitesi bu önerileri göz önünde tutarak Program Taslağına son şeklini verecektir.

Bütün bu işleri birkaç haftaya sığdırmak zorundayız ve proleter devrimci örgütümüzü bir an önce yaratmak zorundayız.

Öyle ki hızla gelişen tarihî olaylar, işçi sınıfımızı ve yoksul köylülüğümüzü bir daha hazırlıksız yakalamasın.

AYDINLIK

proleter devrimci hareketin program taslağı*

GEREKÇE

I

Bundan yarım yüzyıl önce, Türkiye halkı emperyalizmi bir Milli Kurtuluş Savaşında yenilgiye uğrattı. Bu, emperyalizm çağının ilk başarılı Milli Kurtuluş Savaşıydı. Kurtuluş Savaşımız, 1917 Ekim devriminden sonra dünyada meydana gelen tarihi şartlarda, emperyalizmin sömürü alanı olan bir ülke halkının, savaşarak emperyalist boyunduruğu nasıl kırabileceğini gösterdi ve bir çığır açtı.

Emperyalizme karşı kanlı bir savaş sonucu ulusal bağımsızlığına kavuşan Türkiye'de bağımlı ülke olma süreci daha 19. yüzyılın ilk yarısında başlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu, egemen feodal güçlerin baskısı altında, burjuva demokratik devrimler çağında kapitalist gelişme yolunu tutamadı. Burjuva demokratik devrimlerini zamanında (17., 18, ve 19. yüzyıllarda) gerçekleştiren,

---

* AYDINLIK nezdinde toplanan Proleter Devrimci Hareket İrtibat Komitesi, yukarda sunduğumuz Program Taslağını hazırlamıştır. İrtibat Komitesi, böylelikle 29 - 30 Ekim Proleter Devrimci Kurultayı'nın kendisine yüklemiş olduğu bu görevi tamamlamış bulunmaktadır. Program Taslağı bütün ülke yüzeyinde proleter devrimcileri tarafından dikkatle okunmalı, sindirilmeli ve görüşler İRTİBAT KOMİTESİ'ne iletilmelidir.

kapitalist gelişmelerini hızlandıran ve sanayileşen batı ülkeleri, güçlü sömürgeci devletler olarak, uygarlık yarışında geri kalmış Osmanlı İmparatorluğunu, hammadde kaynağı ve sanayi ürünleri için sürüm alanı, bağımlı ülke durumuna getirdiler. Sömürgeciler, girdikleri her yerde yaptıkları gibi, Türkiye'de de kapitalizm-öncesi unsurlarla ittifak kurdular ve bununla da kalmıyarak kendilerine bağlı bir liman ticaret burjuvazisi (kompradorlar sınıfı) oluşturdular.

Kapitalist dünya pazarının Osmanlı İmparatorluğu topraklarına yayılmasıyla, bu ülke bağımlı bir kapitalist gelişmeye uğradı. Bu bağımlı kapitalizm şartlarında gerçek sanayileşme baltalanıyordu. Ama herşeye rağmen, belli alanlarda sınırlı bir sanayileşme oldu ve işçi sınıfı, daha ondokuzuncu yüzyılda, yeni bir toplumsal güç olarak Türkiye toplumunda yerini aldı.

Kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle Türkiye'nin talanı da daha sistemli ve yoğun bir nitelik aldı. Birinci Dünya Savaşı'na genç emperyalist ülke Almanya'nın safında katılan Türkiye, feodal devlet yapısını muhafaza eden, derebey-komprador tahakkümü altında, emperyalizmin sömürü alanı bir ülke idi. Savaş sonunda zaferi elde eden emperyalist devletler grubu (İngiltere, Fransa, ABD, vb.) yenilgiye uğrayan Türkiye'nin devlet olarak varlığına son vermeye kararlı idiler. Başta Osmanlı padişahı olmak üzere, feodal unsurlar ve çoğunluğu milli azınlıklardan olan kompradorlar, emperyalistlerin yerli müttefikleri olarak, onlara bu işte yardımcı oldular. Milli kurtuluş savaşımız emperyalizm, işbirlikçi ticaret burjuvazisi ve feodal mütegallibe üçlü ortaklığına karşı verilmiş bir savaştır. Bu anti-emperyalist ve anti-feodal savaşta tüm ileri insanlık ve dünyanın ezilen ulusları Türkiye halkını desteklediler.

Kurtuluş savaşımız küçük burjuva kökenli asker-sivil aydın zümrenin önderliği altında verildi. Bütün emekçi halkın katılmasıyla zafere ulaştı. Milli Kurtuluş Ordusu saflarını şehir ve köy emekçileri teşkil ediyordu. Türkiye işçi sınıfı, 1919'dan başlayarak, kendi siyasi örgütü ile milli güçler safında yerini almıştı. Milli Kurtuluş Savaşı, devrimci güçbirliği içinde verilmiş, zafere ulaştırılmıştır.

Kurtuluş savaşından doğan Kemalist Türkiye'de gerçekleştirilen devrim, ülkenin siyasi bağımsızlığını sağladı, ekonomide komprador egemenliğini darbeledi, feodal üstyapı kurumlarını ortadan kaldırdı, halkın üzerindeki feodal baskıyı önemli ölçüde hafifletti, ulus bilincinin yığınlarca benimsenmesi şartlarını geliştirdi.

Devrime önderlik eden asker-sivil aydın zümre tarihî şartlar ve kendi sınıf niteliği gereği, Türiye'yi, bir millî burjuvazi yaratarak kalkındırma ve "Çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma" yolunu tuttu. Bu yol kapalıydı. Emperyalizm çağında geri bir ülkenin bir millî burjuva sınıfının önderliğinde, kapitalist yoldan kalkınması olanağı yoktu. Bu çıkmaz yola sapılması ile emekçilerin ve özellikle işçi sınıfının örgütlenmesine ve toplumun kaderinin tayininde ağırlığını koymasına karşı çıkıldı. Türkiye'de bilimsel sosyalizmi eylem kılavuzu edinen ilk işçi-köylü partisi kapatıldı (1925).

Sınıf mevzilenmesi gereği, Kemalist devrim, zigzaglar, duraksamalar gösterdi; sonuna vardırılamamış ve ilk fırsatta hedefinden saptırılmış bir demokratik devrim olarak kaldı. Kemalist devrim ekonomik tabana inerek karşı-devrimci güçlerin, (emperyalizmin işbirlikçisi kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerinin, tefeci bezirgân takımının ve öteki feodal unsurların) kökünü kazıyamadı. Karşı-devrimci güçler, kendileri için elverişli şartlara kavuşunca karşı-devrimi tezgâhladılar. Gereken devrimci bilinç ve uyanıklığı gösteremiyen;

karşı-devrimci güçlerin oyununa gelen ve sık sık kendi bindiği dalı keser durumlara düşen asker-sivil aydın zümre ikinci plana itildi; işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe tahakkümü kuruldu. İstilâcı olarak, savaşla kovulan emperyalizm, "NATO müttefiki" kisvesi altında yurda yeniden girdi. Öyle ki bugünün Türkiye'si millî kurtuluş savaşımızdan doğmuş olan bağımsız, anti-emperyalist ve ilerici Türkiye değildir artık. Bugünün Türkiye'si, İkinci Dünya Savaşı yıllarından bu yana, gerici güçlerin adım adım gerçekleştirebildikleri karşı-devrimin ürünü, Amerikan emperyalizminin ve onun işbirlikçisi kapitalistler sınıfı ve feodal mütegallibenin sömürü ve tahakkümü altında bağımlı bir ülkedir.

II

Türkiye bugün emperyalist dünya sistemi içinde, sömürülen ülkeler safında geri bir tarım ülkesidir. Emperyalizm (çağdaş kapitalizm), 19. yüzyılın sonlarından bu yana, batının kapitalist ülkelerinde teknolojik gelişmeler yüzünden üretimin ve sermayenin yoğunlaşması sonucu, üretimin sosyal niteliği ile üretim araçlarının ve sonuçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişkinin derinleşmesiyle varılan kapitalizmin son aşamasıdır.

Emperyalizm aşamasında, daha önceki serbest rekabet kapitalizminden farklı olarak, üretimde ve sermayede yoğunlaşmanın yüksek bir dereceye varmasıyla meydana gelen tekeller ekonomik hayatta tayin edici rol oynamaktadır. Bu tekelleşme seyri, banka sermayesi ile sanayi sermayesinin kaynaşmasını sağlamış, ve bu malî sermaye (Finans-Kapital) temeli üzerinde bir malî oligarşi kurulmuştur. Bu aşamada sermaye ihracı, emtia ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır. Dünya'yı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuş, en büyük kapitalist devletler tarafından dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır. Bunlar emperyalizmin, tarihin doğruladığı, temel özellikleridir.

Bugün emperyalist tekeller, çağdaş kapitalist sömürü sistemini ayakta tutabilmek için en üstün kapitalist kârları sağlamak zorundadırlar. Bunun için de kendi ülkelerinin emekçi halkını sömürmek, yoksulluğa itmekle kalmıyorlar; başka halkları, özellikle geri bırakılmış ülkeler halklarını köleleştiriyorlar, sistemli şekilde talan ediyorlar. Emperyalist ülkeler, hep bu en üstün kâr uğruna, kendi ekonomilerini savaş ekonomisine dönüştürmüşlerdir ve yer yer kanlı savaşlar çıkarmaktadırlar.

Birinci epmeryalist dünya savaşından bu yana birbiri ardından bunalımlar geçiren emperyalizmin, tekellerle devletin tam kaynaşması sonucu tekelci devlet kapitalizmi biçimine bürünmesi, kapitalizmin çelişkilerini daha da keskinleştirmiştir. Sonucu olduğu teknolojik gelişmeyi baltalamak zorunda kalması, en geniş insan yığınlarına ölüm, açlık ve yoksulluk getiren sömürücülüğü ve saldırganlığı, emperyalizmin, kapitalizmin sadece son aşaması değil, kapitalizmin can çekişme aşaması olduğunun kanıtlarıdır.

Bugün dünyanın birçok ülkeleri (dünya nüfusunun üçte biri) emperyalizmin sömürü alanı dışına çıkmış, sosyalizm yolunu tutmuşlardır. Emperyalist dünya sisteminin sınırları daralmıştır. Bugün emperyalist sömürüye uğrayan halklar emperyalizme karşı, silâhlı mücadeleyi de içeren, başarılı direniş hareketleri içindedirler. Ama, coğrafya bakımından daha dar bir alana sokulmuş bulunsa da, eski sömürü yöntemlerini, bir ölçüde değiştirmek zorunda bırakılmış olsa da, kapitalist pazarın en ücra yerlere kadar ulaştığı bugünün emper-

yalist dünyasında emperyalist sömürü azalmamış tersine daha da yoğunlaşmıştır.

Emperyalizmin, sömürü alanı olan tarım ülkelerine kabul ettirdiği işbölümü, sömürülen ülkelerin yeraltı zenginliklerini tüketen bir istihraç sanayiinin (madenciliğin) gelişmesi ve genel olarak sanayiin, özellikle üretim araçları sanayiinin baltalanması sonucunu verir. Dünya pazarını denetimi altında tutan emperyalist tekeller sömürülen ülkelerin ihraç ettikleri besin ürünlerinin ve hammaddelerin fiyatlarını mümkün olduğu kadar düşük tutarlar, buna karşılık gelişmiş kapitalist ülkelerin ürettikleri sanayi ürünlerinin fiyatlarını durmadan yükseltirler. Bu durumda sömürülen ülkenin dış ticaret açığı yıldan yıla büyür, uçurumlaşır. Emperyalizmin sömürülen ülkeye deva olarak sunduğu "dış yardım", özünde, emperyalist ülkenin sermaye ihracı zorunluluğunu yerine getirir ve zaten emperyalizmin sömürdüğü geri ülkeden alıp götürdüğü değerlerin küçük bir kısmını teşkil eder. Bu "yardımın" da emperyalist talanı daha yoğunlaştıracak şekilde sarfedilmesi şart koşulur.

III

Yurdumuz Türkiye emperyalizmin sömürü mekanizmasının dişlilerine yakalanmıştır. Türkiye'de üretim araçlarının ve toprağın mülkiyeti özel mülkiyettir. Devlet de kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerinin, tefeci bezirgânların devleti olduğuna göre, bir devlet sektörünün varlığı bu genel kuralı değiştirmemektedir. Bu özel mülkiyet ilişkileri şehirlerde kapitalist, tarım bölgelerinde de, geniş ölçüde, feodal nitelik taşır. Bu özel mülkiyet düzeni, emperyalizme bağımlı sınıflar olan işbirlikçi kapitalistler sınıfının ve feodal mütegallibenin özel mülkiyet düzenidir. Emperyalizm ile ittifak halinde sömürü ve tahakkümlerini sürdüren egemen sınıflar bunlardır.

İşbirlikçi kapitalistler sınıfı, emperyalizme doğrudan doğruya bağlı dış ticaret alanını, bankacılığı, sigortacılığı, (hileli ithalât niteliği taşıyan) montaj ve ambalaj sanayii gibi alanları elinde tutmakta ve yatırım bakımından bu en önemli ticaret ve sanayi kollarında elde ettiği yüksek kârların sağladığı olanaklarla ve emperyalizmin de desteği ile Türkiye ulusal ekonomisinin tümünü tahakkümü altına alabilmektedir. Bu sınıf, gerçekten ulusal bir ekonominin kurulmasını, gerçek sanayileşmeyi ve iktisadi kalkınmayı baltalamaktadır. Belirli bir ölçüda döviz tasarrufu sağlıyarak emperyalizme bağımlılığı ve dolayısiyle emperyalist sömürüyü nispeten azaltma doğrultusunda kapitalist üretimde bulunan burjuvazi ile bu alandaki ticaret burjuvazisi de (burjuvazinin bu millî kolu da) ağır basan işbirlikçi sermayenin karşısına bağımsız bir güç olarak çıkamamaktadır. Güçsüz bir millî burjuvazinin varlığı, işbirlikçi sermayenin Türkiye ekonomisi üzerindeki tahakkümüne sözü edilecek bir engel teşkil etmemektedir.

Feodal mütegallibe, Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da olduğu gibi, tipik derebey-toprak kölesi ilişkileri içinde sömürüsünü devam ettiren feodal ağalar; kapitalist tarım işletmesi görünüşü altında feodal izler taşıyan bir sömürü ve tahakkümü sürdüren ve çıkarları köy emekçisinin demokratik hak ve özgürlüklerine sahip, eşit vatandaş durumuna ulaşmasını engellemeyi emreden büyük toprak sahipleri işbirlikçi sermayenin denetimi altında olan bankaların desteği ile tarım emekçisini en gaddarca bir sömürüye uğratan tefeci-bezirgân sermayesi ve bütün kapitalizm-öncesi sömürücü unsurlardan oluşmaktadır. Doğal ekonomi şartlarında geri tarımsal üretim feodal mütegallibe ege-

menliği için elverişli zemin teşkil etmektedir.

Türkiye'nin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeni, burjuva devrimler çağında bir burjuva demokratik devrimden geçerek kapitalist gelişme olanağını bulmuş olan batının kapitalist ülkelerinin düzeninden nitelik bakımından farklıdır. Gelişmiş kapitalist ülkelerden farklı olarak Türkiye'de işçi sınıfının ve köylülüğün karşısında yer alan egemen sınıf kapitalistler sınıfı değildir, emperyalizmin işbirlikçisi kapitalistler sınıfıdır ve onun taşradaki müttefiki kapitalizm-öncesi asalak sınıflardır ki bunlar gelişmiş kapitalist ülkelerde çoktan tarihe karışmışlardır. Batıda, hiç değilse ilk aşamasında, kapitalist üretim ilişkileri ekonomide ve toplumsal hayatın bütün alanlarında kalkınmaya destek olmuştur. Bağımlı kapitalist üretim ilişkileri ve onunla birlikte varlığını sürdüren yarı-feodal üretim ilişkileri Türkiye toplumunda üretici güçlerin gelişmesine, gerçek sanayileşmeye, gerçek iktisadi kalkınmaya engel teşkil etmektedir. Bu üretim ilişkileri Türkiye'nin ayağına köstektir. Çünkü bu ilişkileri topluma zorla kabul ettiren egemen sınıfların, emperyalizmin işbirlikçisi kapitalistlerin ve feodal mütegallibenin sınıf çıkarları, toplumun emperyalist dünya sistemi içinde sömürülen geri ülke durumunda kalmasını emretmektedir.

Bu işbirlikçi sınıflar, emperyalist sömürü ile bağdaşan sınıf çıkarları gereği, emperyalizmin talan ettiği ve köleleştirdiği ülkelere zorla kabul ettirdiği işbölümünü Türkiye hesabına kabullenmişlerdir.

Yabancı tekellerin yurdumuzun bütün zenginliklerine sahip çıkması gerçek sanayileşmeye yönelmemizin engellenmesi, altı milyonu aşan açık ve gizli işsizler ordusu, her geçen yıl genişleyen dış ticaret açığı, devlet olarak gırtlağa kadar borçlu durumumuz, bu iflas durumunun tabii sonucu Türkiye'nin enflasyon — devalüasyon — enflasyon kısır döngüsüne girmiş olması; talandan emperyalist tekellerin arslan payını, bir avuç işbirlikçi asalağın da sus payını almasına karşılık, halkımızın yoksulluğunun gittikçe derinleşmesi, hep emperyalizmin yerli işbirlikçi sınıflar aracılığıyla Türkiye'ye dikte ettiği işbölümünün sonuçlarıdır.

Bu duruma düşürülmüş bir ülkede en derin sosyal adaletsizliklerin yer alması doğaldır. Millî gelir bakımından dünya sınıflandırmasında listenin en sonlarında gelen Türkiye'de, bu millî gelir feodal petrol şeyhliklerine yakışır bir adaletsizlikle dağıtılmaktadır. Toprak dağılımı da, tarihinde hiçbir zaman gerçek bir toprak reformu görmemiş bir ülkede olabileceği gibidir: Tarım nüfusunun % 69'u tarıma elverişli toprakların dörtte birine sıkışmış kalmıştır. Bu nüfus Türkiye'nin 18 milyonluk yoksul köylüler ordusunu teşkil eder. Finansman mekanizması da emperyalizme uyduluğu perçinleyecek biçimde çalışmaktadır. Emperyalizmin doğrudan doğruya denetiminde olan bankalar, gerçek üreticiyi ezecek, işbirlikçi kapitalistleri, büyük toprak ağalarını, ve tefeci bezirgân tayfasını güçlendirecek şekilde işletilmektedir.

Türkiye'nin feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalist düzeninin politika alanındaki ifadesi Filipin demokrasiciliği denen anti-demokratik düzendir. Dış görünüşteki benzerliklerine rağmen, burjuva parlementer demokrasisinden nitelik bakımından apayrı bir şey olan bu anti-demokratik düzen, ulusal güçleri parlementer politika dışında tutarak işbirlikçi kapitalistlerin ve feodal unsurların egemenliğinin ve sömürüsünün dayanağı olmaktadır.

IV

Feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalizm şartlarında şehir ve köy emekçilerinin çifte sömürüsü yoğunlaştıkça, her geçen gün safları sıklaşan Türkiye proletaryasının bilinci bilenmekte ve işçi sınıfı ile sömürücüleri arasındaki sınıf mücadelesi keskinleşmektedir. Büyük İşçi Yürüyüşü (1970 Haziran olayları) ve her geçen gün yoğunlaşan ve güçlenen işçi direnişleri bu devrimci birikimin belirtileridir. Kapitalist sömürü boyunduruğunu kırmanın ve bütün çalışanların düzeni olan Sosyalizmi gerçekleştirmek için gerekli devrimci adımları atmanın tek kurtuluş yolu olduğu bilinci işçi sınıfı saflarında yayılmaktadır. En ileri ekonomi biçimine bağlı olan, safları gittikçe sıklaşan ve sıklaştığı ölçüde devrimci güç olarak ağır basan, durumu bilinçlenmeye ve örgütlenmeye, devrimci disiplin ruhunu benimsemeğe en elverişli sınıf olarak, en çok sömürülen sınıf olarak, sosyalist devrimde "kaybedecek yalnız zincirleri" olan sınıf olarak işçi sınıfı, sosyalizme varan devrim yolunda başı çeken devrimci güçtür.

Türkiye emekçilerinin en kalabalık kitlesi olan yoksul köylülük, toplumun en çok ezilen emekçi yığınlarını teşkil etmektedir. Yoksul köylülüğün bu durumu, ve Türkiye şartlarında en köklü bir demokratik dönüşümün bile bu 18 milyonluk kitlenin meselesini çözüme bağlayamayacağı ve yoksul köylülüğün meselesinin ancak gerçek bir sanayileşme ile çözülebileceği ve çağımızda bu sanayileşmenin ancak Sosyalizm ile mümkün olduğu gerçeği, bu emekçi sınıfı devrimin temel gücü haline getirmektedir. Öyle ki Türkiye'de devrim, hem işçi sınıfı, hem yoksul köylülük temeline dayanmaktadır, gücünü emekçi halkın büyük çoğunluğunu teşkil eden bu yığınlardan almaktadır.

Emperyalizmin ve yerli işbirlikçi asalak sınıfların çifte sömürüsüne uğrayan Türkiye'de, orta köylülük ve şehir küçük burjuvazisi (zanaatçı ve esnaf) ve genellikle bu kökenden gelen ve ona bağlı kalan asker-sivil aydın zümre, anti-emperyalist ve anti-feodal devrimde devrimci saflarda yerini alacaktır. Bir miktar üretim aracına ve toprağa sahip olmasına, kimi durumlarda işgücü satın almasına rağmen, geçimini daha çok emeği ile sağlayan, yani emekçi yanı, mülk sahibi yanına ağır basan şehir ve köy küçük burjuvazisi, feodal ilişkileri barındıran bağımlı kapitalizm düzeninde sömürülen kalabalık bir kitle teşkil etmektedir. Orta köylülüğün ve şehir küçük burjuvazisinin en yoksul katlarının sosyalist devrimde de, devrimden yana bir tutum benimsemesi ve işçi sınıfı ile yoksul köylülüğün safında yerini alması beklenmelidir.

Devrim, işçi sınıfı önderliğinde, işçiler gibi devrimi sonuna kadar vardırmaya azimli yoksul köylülüğün, ve bütün devrimci sınıf ve zümrelerin, devrimci güçbirliği içinde, yarattıkları eser olacaktır. Çağımızda işçinin ve yoksul köylülüğün ağırlığını ve damgasını taşımayan hiçbir ilerici hareket gerçek devrim olamaz. Onun için çağımızda bütün devrimler şehir ve köy emekçilerinin düzeni olan sosyalizme yönelmek zorundadır. Sosyalizme ulaşamayan her devrimci hareket hedefinden sapmaya ve karşı-devrim batağına saplanmaya mahkûmdür.

V

Sosyalist devrim gerçekleşmeden çalışanlar için gerçek kurtuluş ve mutluluk yoktur. Sosyalist devrim, kapitalist üretim ilişkilerine son verir, böylelikle insanın insan tarafından sömürüsünü ortadan kaldırır. Sosyalist dev-

rim, üretim araçlarının özel mülkiyeti ile üretimin kollektif niteliği arasındaki çelişkiyi, üretim araçlarının mülkiyetini kollektif niteliğe kavuşturarak çözüme bağlar. Sosyalist devrim kâr esasına dayanan kapitalist meta üretimi yerine, toplumun bütün üyelerinin refahını gözeten üretimin sosyalist örgütlenmesini gerçekleştirir ve insanın maddî, manevî açılıp serpilmesi şartlarını yaratan gelişmiş toplum biçimini gerçekleştirir.

Sosyalist devrimin şartlarını hazırlıyabilmek ve bu devrimi gerçekleştirebilmek için proletarya ve yoksul köylülük siyasi iktidara geçebilmeli ve sosyalizm yolundaki bütün engelleri birer birer ortadan kaldıracak duruma gelmelidir. Bu da ancak işçilerin ve yoksul köylülerin şimdiki genel sömürülme bilincinden daha yüksek bir devrimci bilinç düzeyine ulaşmaları, sosyal devrimin tarihî anlamını ve niteliğini kavramaları, bütün şekilleriyle devrimci mücadeleyi verebilcek bir proleter devrimci partiyi, kendi partilerini örgütlendirmeleriyle mümkündür.

Türkiye işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün devrimci hareketi, halkların dünya ölçüsünde yer alan devrimci savaşının bir parçasıdır ve bu savaştan manevî güç alır. Devrimci hareketimiz en derin yurtseverliğin tamamlayıcısı olan proleter enternasyonalizmi zihniyeti içinde hareket etmekle yükümlüdür.

VI

Türkiye halkı gerçek mutluluğu ancak sosyalist toplumda tadacaktır. Ancak, proleter devrimci hareketimizin sosyalizm doğrultusunda kısa vadeli hedeflerini tesbit ederken, Türkiye'de son çeyrek yüzyıl içinde bir karşı devrimin yer aldığı ve, dış görünüş ne olursa olsun, Kemalist devrimin halkımıza sağladığı kazançların birer birer yitirildiği ve Türkiye'nin bir kez daha emperyalist boyunduruğu altına alındığı ve toplumumuzun halâ kapitalizm-öncesi ilişkileri barındırdığı gerçeğinden hareket edilmelidir. Emperyalist dünya sistemi içinde bağımlı ve yarı feodal bir ülkede ancak sosyalist devrimin şartlarının yaratılması söz konusu olabilir. O ülkeyi sosyalist devrimin eşiğine ulaştırabilmek için, ilk önce emperyalizmi kapı dışarı etmek ve emperyalizmin işbirlikçisi ve müttefiki asalak sınıfları etkisiz hale getirmek gerekir. Atılacak ilk devrimci adım, ülkeyi bağımsız ve demokratik bir ülke durumuna yükseltmektir. Bunu başaracak olan devrim, **Milli Demokratik Devrim**'dir. Milli Demokratik Devrim sosyalist devrimin gerçekleşme şartlarını hazırlayan devrimdir.

Bu devrim milli devrimdir, çünkü çözüme bağladığı çelişki Türkiye toplumunun tüm ulusal güçleri ile emperyalizm arasındaki çelişkidir. Ve bu devrim millî bağımsızlığı gerçekleştirir; ve siyasî bağımsızlıkla yetinmeyerek, bağımsızlığı iktisadî alanda ve bütün alanlarda gerçekleştirmek için işbirlikçi kapitalistler sınıfının elindeki kaleleri millîleştirir. Bu devrim millî devrimdir, çünkü sınıf çıkarı köylülüğün ulusun bireyleri, özgür ve eşit vatandaşlar topluluğu durumuna gelmesini önlemekte olan, yani uluslaşmaya karşı olan feodal mütegallibenin sömürü ve tahakküm olanaklarını köklü demokratik dönüşümlerle ortadan kaldıracaktır. Feodal ve kozmopolit kültürü alt edip, ulusal devrimci kültürü egemen kılacaktır. Feodal bölünmeyi önleyerek ülkenin toprak birliğini ve iktisadî yaşantı birliğini gerçekleştirecektir.

Bu devrim demokratiktir, çünkü toplumun ileri atılımı önünde engel olan, gericiliği durmadan üreten feodalizm batağını kurutacaktır. Feodal ilişkilere

son verecek, köylülüğün demokratik hak ve özgürlüklerini gerçekleştirecektir; dil, ırk, din, farkı gözetmeksizin toplumdaki bütün bireylerin eşitliğini, demokratik hak ve özgürlüğünü sağlıyacaktır. Emperyalizmin, özellikle Kürt etnik topluluğu konusunda oynamağa çalıştığı "böl ve hükmet" oyununu bozacak; nerede belirirse belirsin, gerçek yurtseverliğin karşıtı olan şoven eğilimleri, bütün çağdışı uygulamaları tasfiye edecektir. Her bakımdan eşit ve özgür Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları topluluğu durumuna yükseltilen Türkiye emekçi halkının bütün kesimlerinin kardeşlik, birlik ve dayanışmasını perçinliyecektir. Emperyalizmin ve onun hizmetindeki güçlerin anti-demokratik düzeni yerine, bütün milli sınıf ve zümrelerin, örgütlü olarak katılacağı ve toplumun kaderinin tayininde rol oynayacağı gerçekten demokratik düzeni kuracaktır.

PROGRAM

Bu ilkelerden hareket eden Proleter Devrimci Hareketimiz, 1919'dan bu yana bilimsel sosyalizmi kılavuz edinen sosyalist eylemin mirascısı ve sürdürücüsü sıfatıyla, bütün devrimci eylem olanaklarını seferber ederek ve Anayasa'nın sağladığı demokratik hak ve özgürlükleri son katresine kadar kullanarak, sosyalist bir Türkiye yaratma yolunda aşağıdaki asgari programı gerçekleştirmek için mücadele edecektir:

A
GERÇEK DEMOKRASİ İÇİN

1) Anayasa'nın demokratik özü ile çelişen, işbirlikçi kapitalistler sınıfının ve feodal mütegallibenin tezgâhladığı ve bu sınıfların hizmetinde bir araç durumunda olan parlementer görünüşlü anti-demokratik siyasî düzene son verilmesi, Emperyalizmle çelişen bütün devrimci sınıf ve zümrelerin yer alacakları ve ağırlıklarını duyuracakları gerçekten demokratik bir siyasî düzenin kurulması.

Ulusun egemenliğini emreden Anayasa'nın emekçi halk açısından, milli demokratik anlayışla yorumlanması ve uygulanmasıyla devlet organlarında bütün ulusal sınıf ve zümrelerin güçleri oranında temsilinin sağlanması.

2) Küçük burjuva radikalizminin damgasını taşıyan ve genel çizgileriyle, demokratik olmakla birlikte, gene de, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibeye taviz niteliğinde bazı gerici hükümler taşıyan Cumhuriyet Anayasasını milli demokratik anlayışla incelenmesi, Milli Demokratik Devrimin zorunlu kıldığı köklü reformları, millileştirmeleri ve genel tedbirleri engelleyen hükümlerin Anayasa'dan çıkarılması, Anayasa'nın, tümüyle, Milli Demokratik Devrimin pürüzsüz hukukî dayanağı durumuna getirilmesi. Anti-demokratik kanunların yürürlükten kaldırılması.

3) Burjuva parlementer görünüşlü anti-demokratik düzen şartlarında, bütün maddî manevî baskı olanaklarına sahip bulunan işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe, geniş halk yığınlarını tutsak durumunda tutabildiğinden, ve köklü demokratik dönüşümlerle emekçi halkın bu tutsaklık durumuna son verilmediği sürece hiçbir seçimin demokratik bir nitelik taşıyamayacağı ve bu yoldan halkın iradesi tecelli edemeyeceğinden, Türkiye halkının seçim müessesesi yoluyla egemenliğini gerçekleştirebilmesi için Milli Demokratik Dev-

rimin başlıca görevlerinin yerine getirilmesiyle gerçekten demokratik şartların yaratılması.

4) Bu uğurda çok yönlü mücadeleye paralel olarak anti-demokratik hükümler taşıyan Siyasî Partiler Kanunu'nun, Seçim Kanunu'nun değiştirilmesi. Emekçi halkın serbestçe örgütlenmesini engelleyen hukukî ve diğer bütün engellerin kaldırılması; şehir ve köy emekçilerinin kendi sayisî meslekî ve diğer örgütleri içinde birleşmelerini sağlıyacak, halk egemenliğinin hukukî dayanağı niteliğinde demokratik kanunların kabulü ve uygulanması.

Bütün siyasî ve diğer örgütlerin toplumdaki hangi sınıf ya da zümrenin teşkilatı olduklarını açıkça ifade etme zorunluluğu. Partilerin ve diğer örgütlerin izledikleri siyasî çizgi ile adına hareket edildiği iddia edilen sınıf ya da zümrenin çıkarları arasında bağdaşma bulunması zorunluluğu. Emperyalizmin işbirlikçisi gayri-milli sınıf ve zümrelerin bağımsızlık ve demokrasi ile bağdaşmayan amaçlar güden siyasî ve diğer örgütleri kuramamaları. Seçmenlere seçtikleri temsilcilerini geri çağırma hakkının tanınması. Memur asker-sivil aydınlara siyasî eylem hakkının tanınması. Bunların gerçekleşmesiyle varılacak olan demokratik ortamda Türkiye halkını teşkil eden bütün sınıf ve zümrelerin, kendi meslekî, siyasî ve diğer örgütleri içinde birleşme olanağına kavuşması ve halkımızın örgütlü olarak gerçek halk egemenliğini gerçekleştirmesi.

B

TAM BAĞIMSIZLIK İÇİN

Türkiye'nin siyasî, askerî, kültürel bağımlılık durumuna ve bunların temelinde yatan iktisadî bağımlılığa son verilmesi ve **tam bağımsızlığı** gerçekleştirmek amacıyla:

1) ABD ile Türkiye arasındaki ulusal bağımsızlığa aykırı bütün anlaşmaların feshi, Türkiye'nin batılı emperyalist ülkelerin, dünya ölçüsünde kurmuş oldukları sömürü ve tahakkümü sürdürmek ve yoğunlaştırmak, bu sömürü ve tahakküm alanını daha da genişletmek amacıyla kurulmuş ve askerî ittifak olan ve Türkiye'ye gerçek bir savunma sağlamadığı gibi Türkiye'yi iradesi dışında çıkacak bir nükleer savaşta ilk dövülecek hedef durumuna getiren NATO üyeliği ve NATO'yu tamamlayan aynı nitelikte bir ittifak olan CENTO üyeliği durumuna son verilmesi. Yabancı üslerin kaldırılması. Bütün yabancı askeri birliklerin ve şahısların, yabancı uzman ve danışmanların Türkiye topraklarından çıkarılması.

2) Türk ordusunun, millici geleneklerine uygun şekilde, kendi komutanlarının komutası altında, ikmalini ulusal kaynaklardan sağlayarak, milli bir strateji içinde, yurdun savunmasını sağlaması; ve bunda herşeyden önce kendi halkının aktif desteğine ve kendi savaş gücüne güvenmesi ve dayanması. Ordu'nun sırf tüketici durumdan çıkarılarak, mümkün olduğu ölçüde, üretime katılmasının sağlanması. Asker-emekçi kaynaşmasının ve dolayısıyla Ordunun halkçı, ulusçu niteliğinin bu yoldan da kuvvetlendirilmesi.

3) Emperyalizmin şehirdeki müttefiki işbirlikçi sermayenin emekçi halkı sömürme, ona tahakküm etme olanaklarının elinden alınması. Yabancı şirketlerin, dış ticaretin (ithalat ve ihracat), bankacılık ve sigortacılığın, (gerçek sanayileşmeyi temsil etmeyen) montaj ve ambalaj sanayiinin, madenlerin, petrolün, halk için hayatî önemi olan sanayi işletmelerinin, fiilen yabancıların eline geçmiş toprakların (özellikle sahillerin) millileştirilmesi.

4) Emperyalizmin tarım bölgelerindeki müttefiki feodal mütegallibenin (çiftlik beyleri, feodal ağalar, tefeci bezirgânlar ve tarımsal bölgelerde barınabilmekte olan bütün kapitalizm öncesi unsurların) emekçi halkı sömürme, ona tahakküm etme olanaklarının ellerinden alınması. Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin kaçınılmaz görevi toprak reformunun en köklü biçimde en kısa bir süre içinde gerçekleştirilmesi.

5) Millileştirilmiş bankaların köy ve kasaba üreticisinin hizmetinde işletilmesi. Tefeci bezirgân takımının sömürü olanaklarının bu asalak sınıfın elinden alınması.

C

TEMEL HAKLAR

1) Anayasa'da yazılı temel hakların (madde 10-34) kesinlikle uygulanması, "dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin" (Anayasa madde 12) bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının eşitliğinin gerçekten sağlanabilmesi için imtiyaz ve baskıların kaldırılması.

2) Bütün devlet mekanizmasında demokratik bir reformun gerçekleştirilmesi. Vatandaş ile devlet arasında mütegallibe aracılığına son verilmesi. Polis ve jandarma teşkilâtının, demokratik anlayışla yeniden örgütlendirilmesi. "Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz" (madde 14) cümlesi ile ifadesini bulan ve anti-demokratik düzende uygulanmayan Anayasa hükmünün gerçekten uygulanması.

3) Adalet mekanizmasının hızla işlemesinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması. Adalet hizmetlerinin vatandaşa parasız olarak sağlanması. İnfaz sisteminin insanileştirilmesi.

4) Din İşlerinin laiklik ilkelerine uygun şekilde yeniden örgütlendirilmesi. Birden çok dini ve mezhebi barındıran ülkemizde, Diyanet İşlerinin bir tek mezhebin, hatta tek bir tarikatın kuruluşu gibi hareket etmesinin ve vicdan özgürlüğünü baltalar davranışlarda bulunmasının kesinlikle önlenmesi; herkesin her türlü baskı dışında, ibadette bulunmada ya da bulunmamada serbest olması anlamında (Anayasa madde 19) laiklik ilkesinin tam olarak uygulanması.

D

— İKTİSADİ KALKINMA PLANI —
— HALK DEVLETCİLİĞİ —

Emperyalizmin Türkiye'ye kabul ettirdiği işbölümünün sınırlarını yıkmak, sanayileşmek ve toprak reformunun gereklerini yerine getirmek, genel olarak toplumun üretim düzeyini yükseltmek, millî geliri arttırmak, bu gelirin hakçasına dağılımını sağlamak, emekçi halkın refah ve mutluluğunu gerçekleştirmek ve sosyalist kuruluş aşamasına geçişin şartlarını hazırlamak için.

1) Uygulamada emperyalizmin ve işbirlikçilerinin çıkarlarıyla bağdaşabilen, genellikle, şehir ve köy emekçilerinin özlemlerine karşılık vermeyen mevcut beş yıllık iktisadi kalkınma planının yürürlükten kaldırılması. Ağır sanayiye, üretim araçları üretimine öncelik veren ve böylelikle emekçi halkın refahını uzun vadede güvenlik altına alan ve ürünlerin herkese üretimine göre dağıtımını sağlamayı hedef tutan, bölgesel farklara özellikle Doğu Anadolu ile ülkenin batısı arasındaki farka son vererek vatandaşlar arasında eşitsizliği

belgeleyen "mahrumiyet bölgelerini" ortadan kaldıran bir İktisadi Kalkınma Planının hazırlanması. İşçi ve köylü temsilcilerinin Planın hazırlanmasına aktif olarak katılmalarının sağlanması. Planın uygulanmasında yetkili devlet organlarıyla birlikte işçi ve köylü kuruluşların da görev almaları. Bütün devlet ve özel işletmelerin ve kurumların denetim altına alınarak, plana uygun şekilde faaliyette bulunmalarının sağlanması.

2) Devlet sektöründeki işletme ve kurumların, özel teşebbüsçü, gerici iktidarların elinde devlet kapitalizmi kurumları durumuna düşürülmesi haline son verilmesi. Bu işletme ve kurumların halk devletçiliği anlayışıyla emekçi halkın yararına yönetilmelerinin sağlanması. Devletçiliğin "devletin henüz kucaklayamadığı üretim ve ticaret alanlarının özel şahıslara açık olması" şeklinde anlaşılması ve bu anlayışla, devlet sektörünün alanını gittikçe genişleten bir karma ekonomi politikasının uygulanması. Böyle bir halk devletçiliği politikası gereği, halkın genel ihtiyaçlarını karşılayan bütün sanayi, yapı ve ticaret alanlarının millileştirilmesi.

3) Millileştirilen dış ticaretin, yabancı şirketlerin, montaj ve ambalaj sanayiinin, büyük iktisadi işletme ve kurumların, bankacılık ve sigortacılığın, madenler ve petrolün, yol ve baraj inşaatının, fiilen yabancılar eline geçmiş olan toprakların, iktisadi kalkınma planının hedeflerine uygun şekilde yönetilmesi. Plan gereğince bütün bu alanlarda, ve açılacak olan yeni fabrika ve işletmelerde, küçük sanayide ve tarımda bir çalışma seferberliğinin gerçekleştirilmesi. Herkese çalışma olanağının sağlanması. İşgücü ihracına son verilerek, en büyük değer olan Türkiye işçisinin emeğinin kendi ülkesinin iktisadi kalkınmasına harcanacağı şartların yaratılması.

4) Millileştirilen dış ticarette, ithalatın üretim aracı imal eden makinelerin ithaline, ve genel olarak, gerçek sanayileşmenin ve halkın mübrem ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı maddelerin ithaline inhisar ettirilmesi. İthalatın, hiçbir sınırlamaya boyun eğilmeden, gerekli malları en uygun şartlarla teklif eden ülkelerden yapılması. İhraç olunan ürünlerimizin ülke içinde işlendikten ve değerlendirildikten sonra ihracı. Türkiye'nin yurtdışındaki ticari itibarını zedeleyecek olan davranışların (kötü mal teslimi, döviz kaçakçılığı vb.) kesin olarak önlenmesi. Gerçek sanayileşmenin sağlayacağı üretim düzeyinin yükselmesi şartlarında bu doğrultuda bir dış ticaret politikasıyla dış ticaret açığının kapatılması.

5) Millileştirilen yabancı şirketlerin, montaj ve ambalaj sanayiinin, hileli ithalat durumundan çıkarılıp, döviz tasarrufu sağlayan gerçek ulusal sanayiye dönüştürülmesi, rasyonel üretim şartlarının yaratılması için özel bir planın uygulanması.

6) Kredi olanaklarının İktisadi Kalkınma Planının ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde kullanılması. Millileştirilen bankacılığın, halk devletçiliğinin finansmanını ana görev saymakla birlikte, henüz millileştirmelerin kapsamına girmeyen özel şahıslara ait sanayi işletmelerinin kredi ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanması.

7) Millileştirilen madenler ve petrol alanında, bu toprak altı zenginliklerinin azami ölçüde yurt içinde işlenip değerlendirilmeleri ve mamul olarak yurt içinde tüketimi ya da ihracı amacını güden bir planın uygulanması. Bu alanda da sermaye ve emek israfının önlenmesi, rasyonel üretim şartlarının gerçekleştirilmesi.

8) İç ve dış turizmin devlet tarafından düzenlenmesi, yönetimi ve denetimi. Deniz ve nehir kıyı topraklarının kamulaştırılması. Milli parklar alanının ge-

nişletilmesi. Yerli-yabancı özel turizm şirketlerinin faaliyetlerinin sınırlanması ve denetimi. Turizmden ülkeye azami gelir sağlanması.

9) Bütün ilgili tarafların katılacağı bir uluslararası konferansta Türkiye'nin dış borçları meselesinin ele alınarak çözüme bağlanması. Varılacak olan tasfiye anlaşmasının, genellikle borcu veren ülkelerin emperyalist ülkeler olduğu, ve bunların da emperyalizmin sömürü mekanizmasının işletilmesiyle verdiklerinden kat kat üstün toplamlar tutan üstün kârları Türkiye'den sistemli olarak sızdırdıkları, bu bakımdan esasta mağdur durumda olanın Türkiye halkı olduğu ve zaten "dış yardım"ın Türkiye halkına değil, o halkı sömüren ve ezen bir avuç işbirlikçi azınlığa yapıldığını ve "dış yardım"ın kullanılış tarzının emperyalist sömürü ve tahakkümü daha da yoğunlaştırdığı gerçeğini gözönünde tutan bir anlaşma olması için yoğun ve çok yönlü mücadele.

Güdülecek olan iktisadi kalkınma politikasında, geri bırakılmış bir ülkenin ancak, başta kendi halkının yaratıcı gücü olmak üzere, bütün ulusal kaynaklarını seferber ederek kalkınmasının mümkün olduğu ve tarihin geri bir ülkenin "dış yardım" ile kalkındığını kaydetmediği gerçeğinden hareket edilmesi. Dış kredilerden ancak çok elverişli şartlarda ve zorunluluk durumunda yararlanılması.

10) Türkiye'nin Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinin yararına ve sanayileşmeleri kösteklenen Türkiye gibi geri bırakılmış ülkelerin zararına işleyen bir uluslararası kurum olan Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) aday-üyeliği durumuna son verilmesi. Ulusal sanayinin korunması için himayeci bir gümrük politikasının uygulanması.

11) Küçük esnaf ve zanaatçıların korunması. Bunların üretim ve satış kooperatifleri içinde birleşmelerinin teşviki. yetenekli çırak ve kalfalara meslek okullarında ve diğer okullarda eğitim olanağının sağlanması.

Genel olarak halk devletçiliğinin sağlayacağı gerçek sanayileşme ve üretim düzeyinin yükselmesi ile Milli Demokratik Devrimin iktisadi alandaki görevlerinin yerine getirilmesiyle Türkiye'nin tam bağımsızlığının gerçekleştirilmesi.

E

İŞÇİNİN SAVAŞ GÜCÜNÜ YÜKSELTMEK

Türkiye'nin bugünkü düzeninin milyonlarca şehir ve köy emekçisini kaçınılmaz olarak, açık ya da gizli, işsizliğe mahkûm ettiği; bu sömürü düzeninin, çalışabilen ve çalışmaya azimli insanı çalışamaz durumuna, ve bu durumdan doğan yoksulluk ve açlığa sürüklediği; bu düzen sürdükçe, Anayasa'da yazılı "çalışma hakkı"nın (madde 42) gerçekleşmesinin imkânsız olduğu; bu hakkın ancak, halk devletçiliği şartlarında, sosyalizm doğrultusunda belli mesafenin aşılmasiyle uygulanabileceği gerçeğini gözönünde tutan hareketimiz, işçi sınıfının kısa vadede korunması ve savaş gücünün yükseltilmesi için aşağıdaki taleplerin ülke ölçüsünde gerçekleştirilmesi uğruna mücadele edecektir:

1) İşçilerin "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış düzeyine" ulaşmalarını (Anayasa madde 41) sağlıyacak bir asgari ücretin ve ücret bareminin uygulanması. "Kimsenin yaşına, gücüne, cinsiyetine uygun olmayan bir işte çalıştırılmaması", (Anayasa, madde 43) "her çalışanın dinlenme hakkına sahip" olması (Aanayasa madde 44), sekiz saatlik işgünü, beş günlük iş haftası, 48 saatlik ücretli hafta ve bayram tatili, 30 günlük ücretli yıllık izin, (özellikle yıp-

ratıcı üretim alanlarında bundan daha kısa bir işgünü ve iş haftası), zorunlu olduğu hallerde fazla mesai için asgari yüzde elli fazla ücret ödenmesi. Eşit işe eşit ücret. Kadın işçilerin korunması (gebelik izni, kreş vb.), Bütün şehir ve köy emekçileri için sosyal güvenlik. Özellikle yıpratıcı iş kollarında (maden işçiliği vb.) erken emeklilik. Fabrikalarda ve atelyelerde çalışma sağlık şartları ve üretimin denetimi için işçi komitelerinin kurulması.

2) Anti-demokratik düzen şartlarında işçi sınıfına iradesi dışında egemen sınıflar tarafından kabul ettirilmiş (anti-demokratik düzenin ayrılmaz bir parçası olan.) sarı sendikacılığa karşı en çetin savaş, Türkiye işçilerinin kendi meslekî örgütleri içinde serbestçe birleşebilmeleri ve mücadelelerini örgütlü olarak yürütebilmeleri için gerekli atılımların yapılması, şartların yaratılması. Sendika ödentisinin patron tarafından tahsili usulünün kaldırılması. İş mahkemelerinde işçi üye. Toplu sözleşme ve grev hakkını sınırlayan bütün engellerin kaldırılması. Dayanışma grevi hakkının bütün emekçilere tanınması.

3) Uygulanmayan "Sağlık Hakkı" (Anayasa, madde 49) nın uygulanması, bu amaçla mevcut hastane ve sağlık kurumlarının ıslahı, ihtiyacı karşılayacak şekilde yenilerinin açılması; tıbbın sosyalleştirilmesi. Bütün vatandaşlara parasız tıbbi bakım. Çocukların korunması ve bakımı.

4) Emekçi ve dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konutlarda yaşamalarını sağlamak amacını güden planlı bir sosyal mesken politikası; kısa vadeli tedbir olarak, gecekondu mevzuatının emekçi halk lehine olarak değiştirilmesi; Lüks inşaatın yasaklanması. Konut kiralarının ücretler ve maaşlara uygun seviyede tutulması. Emlak sahiplerinin aşırı kârlarının önlenmesi için kiraların, denetim altına alınması. Kiracılar arasında dayanışmayı sağlayacak birliklerin kurulmasının sağlanması.

F
TOPRAK REFORMU

Kırlık bölgelerde, büyük toprak mülkiyetine ve ilkel tarıma dayanan feodal mütegallibe sömürü ve tahakkümüne son vermek, köylülüğü demokratik haklara sahip özgür ve eşit vatandaşlar topluluğu durumuna yükseltmek, tarımsal üretim düzeyini yüseltmek, sanayileşmenin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak, hem şehirde, hem köyde sosyalist kuruluşun şartlarını hazırlamak, köylülüğe insanca ve uygar bir yaşantı sağlamak için:

1) Toprak ve tarım reformunun en köklü ve en hızlı biçimde gerçekleştirilmesi. Bu reformun, bir toprak reformu bakanlığının planlama ve yönetimi altında, köylü toprak reformu komitelerinin de aktif olarak katılmasıyla demokratik tarzda gerçekleştirilmesi.

Toprağın, büyük toprak sahiplerinden alınıp "topraksız olan veya yeteri kadar toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amacıyla" (Anayasa, madde 37) bu köy emekçilerine parasız olarak verilmesi. Topraklandırılan köylüye tarım araçlarının sağlanması yolunda her türlü kolaylığın sağlanması (Anayasa, madde 37).

Köylüye dağıtılacak olan toprak alanı ve büyük toprak sahibine kamulaştırma dışında tutularak bırakılacak olan toprak alanı, toprağın verimliliğine, coğrafya, ulaştırma vb. bakımlarından durumlarına göre, uzmanların takviye ettiği köylü toprak reformu komitelerince, çiftçi ailesinin geçimi ve tarım işletmesinin verimliliği gözönünde tutularak saptanması. Ormanların ve otlakların, milli mülk ya da köylerin kollektif mülkü olarak, genellikle, toprak reformunun kapsamı dışında tutulması.

2) Hiçbir sebeple Toprak Reformunun geciktirilmemesi. Toprak reformunda, henüz kadastrosu yapılmamış yerlerde, geçici olarak, geleneksel yollarla tarla sınırlarının tespiti, bütün ülke düzeyinde kadastro işlerinin en modern ve seri metodlara başvurularak en kısa zamanda tamamlanması.

3) Toprağın yeniden zengin çiftçilerin elinde toplanmasını ve öte yandan da tarım işletmelerinin verimli olmaktan çıkacak şekilde bölünmelere uğramasını önlemek için gerekli tedbirlerin alınması.

4) Toprak reformunun, devleti mali yükler altına sokmayacak ve feodal mütegallibeye iktisadi güç kazandırmayacak şekilde, kapitalizm-öncesi ilişkilere son verme anlamında gerçek demokrasiyi kurmak amacıyla uygulanması.

5) Toprak reformuna paralel olarak küçük tarım üreticisinin üretim düzeyinin yükseltilmesi, ürünün değerlendirilmesi, küçük ve orta köylü işletmelerinin kredi ihtiyaçlarının karşılanması, büyük toprak mülkiyetinden doğan sömürü ile birlikte tefeci-bezirgân sömürüsünün de önlenmesi.

6) Gerekli bölgelere devlet traktör ve tarım makinaları istasyonlarının, gübre dağıtım merkezlerinin kurulması, köylünün uygun şartlarla bunlardan yararlanmasının sağlanması.

7) Küçük ve orta köylülerin ürünlerinin değerlendirilmesinde ve pazarlanmasında kooperatifçiliğin teşviki ve desteklenmesi.

8) Büyük kapitalist tarım işletmelerinin, genel kural olarak, toprak dağıtımına tabi tutulmaması; bunlarda ve uygun görülecek başka topraklarda, en bilinçli köy emekçilerinin (kolektivizasyon öncülerinin), gönüllü olarak katılacakları örnek tarım üretim kooperatiflerinin kurulması. Tarımda kolektivizasyonun üstünlüklerinin; kolektivizasyonla, kaçınılmaz olarak kapitalist ilişkileri doğuran küçük mülkiyete son verileceği, tarım emekçisinin dağınıklıktan kurtulacağı, daha yüksek bir üretim düzeyinde köylüye refah ve uygar bir yaşantı sağlanacağı, böylelikle şehir ve köy arasındaki uçurumun doldurulacağı gerçeğinin köylülere (kolektif çiftliklerin örneği de gösterilerek) sabırla anlatılması. Köylünün bilinçlenerek, gönül rızasıyla kolektif çiftliklerde birleşmesinin sağlanması. Kolektivizasyon konusunda, köy emekçisinin hiç bir şekilde zorlanmaması.

9) Tarım ürünlerini satın alan devlet kurumlarının sayısının artırılması, bu kurumların kapsamının genişletilmesi, aracının tasfiyesi ile kurumların üretici lehine çalışmasının sağlanması.

10) Orman bölgelerinin millileştirilmesi. Toprak reformuna ve sanayileşmeye paralel olarak orman köylerinin, orman bölgeleri dışına iskânı için uzun vadeli bir planın uygulanması. Çağdaş devlet orman işletmeciliğinin geliştirilmesi. Tarıma elverişli toprağın kıt bulunduğu ormanlık bölgelerdeki köylere, köylülerin geçimini sağlıyacak ormanlık alanların, köyün ortak mülkiyeti olarak, verilmesi. Buralarda rasyonel orman işletmeciliğinin düzenlenmesi.

11) Erozyona karşı mücadele, şehirler ve köyler halkının katılmasıyla en geniş bir ağaçlandırma kampanyasının açılması.

12) Toprak reformuna paralel olarak hayvancılıkta feodal ilişkilere ve ilkel metotlara son verilmesi. Otlakların tahripten kurtarılması ve ıslahı. Çağdaş entansif hayvancılığa geçiş şartlarının yaratılması. Bu amaçla devlet tarım işletmelerinin, haralarının, inekhanelerinin örnek devlet işletmeleri durumuna getirilmesi. Kooperatifçiliğin teşviki. En bilinçli emekçilerin gönüllü katılmasıyla hayvancılık işletmelerinin kurulması. Hayvan neslinin ıslahı için

devlet hayvan islah merkezlerinin geliştirilmesi. Hayvan hastalıklarına karşı devletin ve köy emekçilerinin ortak mücadelesi.

Genel olarak, tarımda, hayvancılık ve ormancılıkta, Milli Demokratik Devrimin görevlerinin yerine getirilmesi ve Türkiye'de feodal ilişkilere son verilmesiyle gerçek demokrasinin gerçekleştirilmesi.

G

VERGİ ADALETİ

1) Vergi sistemini demokratlaştırmak amacıyla zengin ile yoksul arasında bir ayırım gözetmeyen, adalete aykırı vasıtalı vergilerin asgariye indirilmesi ve zamanla kaldırılması. Zenginin çok, yoksulun az vergi ödeyeceği, istisnasız bütün gelirleri kapsayan, dik-skalalı bir gelir vergisinin devlet hazinesinin başlıca gelir kaynağı (zamanla tek gelir kaynağı) olmasının sağlanması.

2) Vergileme dışında tutulacak olan asgari gelirin, mükellefin ve ailesinin geçimini sağlıyacak bir gelir düzeyinde saptanması.

3) Vergi adaletine en aykırı bir uygulama olan enflasyona karşı kesin tedbirlerin alınması.

4) Enflasyona karşı tedbir olarak, zorunluluk durumunda ve bir defaya mahsus olmak üzere, özellikle spekülasyon ve vurgun yollarından elde edilen servetleri matrah olarak alan bir servet vergisinin uygulanması.

5) Veraset ve intikal vergilerinin, fırsat eşitliğini sağlayacak şekilde değiştirilmesi.

Genel olarak yoksulu ezen ve zengini kayıran bugünkü adalete aykırı vergi sisteminin yerine Milli Demokratik Devrim'in amaçlarına hizmet edecek olan adil bir vergi sisteminin kabulü ve uygulanması.

H

ULUSAL DEVRİMCİ KÜLTÜR İÇİN

1) Düşünce, bilim, san'at özgürlüğünün ulusal devrimci kültürü egemen kılmak amacıyla uygulanması. Gerici, faşist ve kozmopolit ideoloji ve kültüre karşı amansızca mücadele. Bütün irtica yuvalarının (gizli örgüt, medrese, vb.,) kurutulması. Gerçek "bilim ve san'atı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve araştırma hakkının" (Anayasa madde 21) gerçekten uygulanması.

Eğitimin bir azınlığın imtiyazı olmaktan çıkarılması, yerli yabancı özel ilk ve orta okulların liseler ve yüksek öğretim kurumlarının millileştirilmesi. Bütün vatandaşlara bedava eğitim. Okul çağında çocuklar için 8 yıllık parasız zorunlu eğitim.

Eğitimin ülkenin planlı kalkınmasının ihtiyaçlarına uygun biçimde örgütlendirilmesi. Aydın ile emekçinin kaynaşmasının sağlanması. Fabrikada, tarlada, labaratuvarda, vb., çalışarak öğrenme ilkesinin uygulanması.

2) Anadili Türkçe olmayan, okul çağındaki TC vatandaşlarına Milli Eğitim Bakanlığı yönetimi altında anadil ve kültür eğitiminin sağlanması. Dini kuruluşlar olan cemaatler tarafından yönetilen azınlık okullarının laiklik ilkesine uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı yönetimi altına alınması.

3) Bilim ve san'at adamlarına kendi alanlarında yaratıcı çalışmalarda bulunma olanağının sağlanması. Emperyalist sömürünün en acı tezahürlerinden biri olan Türkiye'nin kendi yetiştirdiği bilim adamlarının emperyalist ülkeye götürülüp emperyalizmin çıkarına çalıştırılmaları durumuna son verilmesi.

4) Eğitim san'at ve edebiyatın, bunların yayıcısı olan yayın, radyo ve televizyonun, yurtseverlik bilincini ve emperyalizme karşı sosyalizm uğruna savaşan dünya halklarıyla dayanışma ruhunu aşılama görevini yerine getirmesinin sağlanması. Devrimci tiyatronun gelişme ve yığınlara ulaşma olanaklarının sağlanması. Sinemanın bugünkü, zehir saçıcılığı durumundan kurtarılarak ulusal, devrimci, niteliğe kavuşturulması için bütün olanakların harekete geçirilmesi.

5) Köy enstitülerinin, bugünün ihtiyaçlarına karşılık verebilecek biçimde yeniden kurulması. Açık ya da gizli bütün irtica yuvalarının temizlenmesi. Devrim şartlarında halkın ihtiyacına karşılık verecek din adamı yetiştirmek amacıyla din okullarının yeniden örgütlendirilmesi.

6) Bütün vatandaşların spor ve beden eğitimine aktif olarak katılmalarının sağlanması. Profesyonelliğin kaldırılması.

7) Basının, bütün olanakları elinde tutan işbirlikçi kapitalistler ve feodal mütegallibenin propaganda silahı olması ve yığınların batıl inançlarını kamçılaması, onları bilinçsizliğe sürüklemesi durumuna son verilmesi. Gerçek basın hürriyetinin sağlanması. Basın ilan ve reklam dağıtımının tamamen millileştirilmesi. Büyük kapitalistlerin ilan ve reklam dağıtımı yoluyla basını denetim altına alabilmeleri durumuna son verilmesi.

Genel olarak, işbirlikçi sınıfların, bütün olanaklarını seferber ederek egemen kılma çabasında oldukları emperyalist, kozmopolit ve yarı-feodal kültür yenilgiye uğratılarak, devrimci güçlerin ulusal devrimci kültürünün egemen duruma getirilmesi.

I

DIŞ POLİTİKA

1) Türkiye'nin dış politikasında, milli ve demokratik iç politikasına uygun olarak, tarihte ilk defa emperyalizmi bir milli kurtuluş savaşında yenmiş bir ülkeye yaraşır şekilde dünyanın neresinde olursa olsun emperyalist saldırıların karşısına dikilmesi. Milli bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm uğruna savaşan halkların safında yerini alması.

Hem Orta-Doğu, hem Balkan ülkesi olan Türkiye'nin, emperyalizmin bu topraklardan kovulması ve halkların milli kurtuluşunun gerçekleşmesi amacıyla, iki bölgedeki devrimci hareketlerle sıkı bağlar kurması.

2) Dış politikanın anti-emperyalist yönelimini korumak şartıyla, bütün dünya ülkeleriyle, eşitlik, karşılıklı saygı ve destek ilkeleri içinde, tarafların ulusal çıkarlarına uygun diplomatik, ticari ve diğer ilişkilerin geliştirilmesi.

3) Kıbrıs meselesinde: Kıbrıs'lı Türklerin ve Rumların olduğu gibi Türkiye'nin ve Yunanistan'ın da gerçek çıkarlarına uygun düşen, emperyalist üslerden arınmış, bağımsız, federatif, demokratik Kıbrıs Cumhuriyetinin gerçekleşmesi uğruna mücadele.

J

Asgari programı gerçekleştirme yolunda mücadele ederken Proleter Devrimci Hareket, kurulu sömürü düzenine karşı her türlü samimi muhalefeti olumlu karşılar, ve kendisi Türkiye işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün gerçek siyasi örgütü olarak, orta köylülüğün, şehir küçük-burjuvazisinin ve yurtsever asker-sivil aydınların gerçek temsilcisi radikal partileri, örgütleri, çevreleri, grup, akım ya da kişileri, karşılıklı saygı ve devrimci güçbirliği zihniyeti içinde, bir anti-emperyalist ve anti-feodal milli cephe saflarında birleşmeye çağırır.

AYDINLIK, Haziran 1946'da kurulup, altı aylık devrimci eylemi gerici güçleri telâşa düşürdüğünden kapatılan T.S.E.K.P.'nin programını yayınlamayı gerekli görmüştür. Bu program, Program Taslağımızın hazırlanmasında bizim için ilham kaynağı olmuştur.

türkiye sosyalist emekçi* ve köylü partisi faaliyet programı

MADDE 1 — "Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi" adı altında siyasî bir parti kurulmuştur. Parti adının kısaltılmış şekli (TSEKP) dir.

2 — Partinin uzak gayesi :

Geniş halk yığınlarının gittikçe daha ziyade yoksullaşması sonucunu doğuran **iş gücünün sömürülmesini** ortadan kaldırmak;

Büyük üretim araçlarını milletin ortak mülkiyetine geçirmek;

Bir sosyalist demokrasi içinde, bütün millet fertlerine yüksek bir geçim seviyesi ve mutlu bir hayat sağlamak.

3 — TSEKP mevcut iktisadî ve siyasî şartların, bu ana gayenin bugünden yarına gerçekleşmesi için, henüz daha gereği gibi olgunlaşmamış bulunduğunu ve memleketimizde, sosyalizme halkçı bir devletçilikle ve emekçi yığınlarının, süratle genişleyen ölçülerde bilinçli ve örgütlü kontrol faaliyetleri ve iktisadî-siyasî savaşları yollarından ulaşması imkân dışı olmadığını hesaba kattığı için, yaşamakta olduğumuz devrede, yakın hedef olarak bütün gayretlerini şu noktalar üzerinde toplayacaktır:

* 1940'larda bazı terimler henüz yerleşmediğinden birçokları "emekçi" kelimesini "amele", "işçi" karşılığı olarak kullanmaktaydı. Bu metinde de bazı yerlerde "emekçi" kelimesi, "işçi" anlamında kullanılmıştır. Bu duruma göre Partinin adı Türkiye Sosyalist İşçi ve Köylü Partisi olarak anlaşılmalıdır.

a) Memleketin ekonomik, politik ve sosyal hayatının bütün gelişmelerinde, şehir ve köy emekçi halk yığınlarının demokratik hak ve hürriyetlerden gerçekten faydalanmalarını, iç ve dış siyasetimizin tayininde doğrudan doğruya söz sahibi olmalarını sağlamak;

b) Şehir ve köylerdeki emekçi halkın, Anayasanın tekmil vatandaşlara tanıdığı hak, serbestlik ve dokunulmazlıklardan faydalanmalarını güçleştiren ve bazı hallerde imkânsız kılan bütün kanunî ve idarî engellerin kaldırılmasını sağlamak;

c) Bu halk yığınlarının, kendi hayatî menfaatlerini korumak maksadıyla bizzat kuracakları meslek birlikleri (Sendikalar vs. ekonomik, sosyal ve kültürel cemiyetler, kulüpler, gece mektepleri ilâh.., etrafında teşkilâtlanma teşebbüslerine her suretle yardımda bulunmak ve böylece milleti teşkilâtlı, demokratik bir bünyeye kavuşturarak, bu sarsılmaz temel üstünde millî bağımsızlığımızı gereği gibi sağlamlaştırmak;

d) Türkiye işçi ve köylülerini ve onların tabii müttefikleri olan sosyal zümreleri —ırk, din ve mezhep farklarına, deri rengine, yerli veya muhacir olmalarına bakmaksızın— yerli ve yabancı sermayedarların sömürmelerine ve siyasî baskılarına karşı korumak;

İrticaa ve faşizme karşı aralıksız ve sistemli bir mücadele yürütmek;

e) İleri-demokratik prensiplere göre, halk yararına geliştirilecek devlet sınaî-ticarî işletmelerinde ve onlar dışında kalacak özel işletme ve fabrikalarda, işçi gücünün; demokratik Cumhuriyet idaresine kabul ettireceğimiz sıhhî iş şartları, toplu sözleşmeler ve sosyal sigortalar çerçevesi içinde ve sendikaların sıkı kontrolleri altında korunmasını ve dolgun gündelikler karşılığında kullanılmasını sağlamak;

f) Örgütlü işçi ve köylü yığınlarının, aralıksız kabaran dalgalar halinde, iktisadî istekler hareketlerine ve siyasî savaşlara atılmalarına yardım ve bütün bu faaliyetleri at başı beraber yürütmek suretiyle, memleketimizde sosyalist bir topluma geçiş şartlarının gelişmesini hızlandırmak.

4 — TSEKP ilk faaliyet konusu olarak ele, Anayasanın belli başlı hükümlerine aykırı olarak yürürlüğe sokulmuş olan bütün nizamname ve kanunların tezden ortadan kaldırılmaları ve bir daha bu gibi aykırılıklara meydan vermeyecek tedbirlerin alınması işini alacaktır. Bu maksatla o, Anayasaca tanınan ve kefalet altına alınmış bulunan hak, serbestlik ve dokunulmazlıkların (söz, yayın, basın, meslek seçme, aile kurma, seyahat serbestlikleri; toplanma, dernek sendika, siyasî partiler kurma ve bu partilere girme, çalışma veya çalışmama (grev) vs. hakları; can, mal, ırz, mesken dokunulmazlıkları ve işkence yasağı) her ne vesile ile olursa olsun, idarî makamlarca çiğnenmesinin ağır cezalı bir suç ilân edilmesi ve bu hak, serbestlik ve dokunulmazlıkları hiçe sayan anti-demokratik bütün nizamname, içtihat kararları ve kanunların hemen yürürlükten kaldırılması veya düzeltilmesi uğrunda, elinde mevcut bütün vasıtalarla, parlamento iç ve dışında, aralıksız bir mücadele yürütecektir. Aynı zamanda TSEKP **parti şeflerinin de üyeleri arasında bulunacakları bir "YÜKSEK DAİMÎ MECLİS KOMİSYONU"** kurularak, bundan böyle çıkacak bütün nizamname, kanun ve kararnamelerde rastlayacağı Anayasaya aykırı maddeleri hükümden düşürmek yetkisinin bu komisyona verilmesini isteyecektir.

5— TSEKP demokratlaşma yolunda gerçekten ilerleyebilmemizi, her şeyden evvel, emekçi halk yığınlarının, siyasî partiler, sendikalar, kooperatifler, kültür ve spor kulüpleri ve her çeşit birlikler etrafında, geniş ölçüde ve bağım-

sız olarak örgütlenmeleri, bu örgütlerle ayrı ayrı ileri-demokrat veya devrimci vatandaş gruplarının, dünyayı görüş tarzlarını ve olaylar hakkındaki düşünce ve eleştirilerini tam bir serbestlik ve eşitlik içerisinde, açık bildiriler ve programlarla halk önünde anlatarak, genel oyu kazanmaya çalışabilmeleri ile mümkün görmektedir.

6 — Yeni bir seçim kanunu ile Miletvekillerinin —ırk, milliyet, din ve mezhep farkı gözetilmeksizin— 18 yaşını doldurmuş kadın, erkek bütün vatandaşlar tarafından, genel ve gizli oy ile doğrudan doğruya seçilmelerini; 25 yaşını doldurmuş kadın ve erkek her vatandaşın milletvekili seçilebilmesini; partiler, siyasî gruplar ve parti blokları arasında nispî temsil usulünün tatbik mevkiine konulmasını partimiz memleketin demokratça gelişmesinde en uygun tedbirlerden sayar ve bu yakın gayeyi elde etmeye var kuvvetiyle çalışacağını bildirir.

7 — Partimiz, son Cihan Harbi esnasında, milletlerarası bir nitelik almış olan faşizmin —uğradığı büyük yenilgiye rağmen— halen alttan alta yaşamakta ve bir çok memleketlerde ve bu arada memleketimizde, bazı zümrelerin düşünüş ve vicdanlarına hakim olmakta devam ettiğini müşahade ve kaydetmiş ve bu gibilerin yapmaktan henüz vazgeçmedikleri propagandalara karşı sistemli bir mücadele yürütmek gerektiğine inanmıştır. Bu sebeple Parti, resmî dairelerin, üniversitenin ve ilâh.., sözle ve yazıyla, ırkçılık kin ve nefretlerini vs., bu gibi demokrasinin kardeşlik, eşitlik ve serbestlik prensiplerine aykırı fikirleri övmüş ve yaymış olan memur, öğretmen ve profesörlerden kısa bir zamanda temizlenmesini sağlamak için, durmadan çalışacaktır.

8 — Demokratik prensiplerin memleketimizde hayata geçirilmesini ve kökleşmesini sağlamak ve faşizm irticaına karşı mücadele azmimizi paylaşan —kendi safları dışında kalmış— diğer bütün partiler, siyasî gruplar, sendikalar, kooperatifler vs. kuruluşlarla bir mücadele birliği yaparak, aynı bir **ileri-demokrat** cephe içinde omuz omuza siyasî kavgaya atılmaya partimiz daima hazırdır ve bu gayenin gerçekleşmesi için her çareye başvuracaktır.

EMEKÇİLER VE TSEKP

9 — Partimizin üzerine almış olduğu siyasî ödevlerin en başında, el ve kafa emeğiyle millî varlığımızın devam ve gelişmesini sağlayan şehirli ve köylü üretici yığınların hak ve menfaatlerini korumak, onları demokratik vasıtalarla kaderimizin tayininde ve devlet teşkilâtının sevk ve idaresinde, üzerlerine düşen sosyal ve siyasî vazifeleri gerektiği gibi görebilecek bir siyasî olgunluk seviyesine yükseltmek ve bu suretle demokratik cumhuriyet yönetimine, milletin ve belli başlı kitlelerin bilfiil yürüttükleri ileri bir halk yönetimi niteliği kazandırmak işi gelir. Fabrika işçilerinden, zanaatkârlardan ve tarım işçisinden, her sahadaki bilginlere, doktorlara, mühendislere, öğretmenlere ve gazetecilere varıncaya kadar, memleketin en değerli ve çalışkan vatandaş yığınlarını içine alan bu emekçi halkının ihtiyaçlarını tatmin etmek, her çeşit meşrû dileklerini yerine getirmek, iş ve geçinme şartlarını gittikçe iyileştirmek ve kolaylaştırmak için, parti her an elinden gelen her gayreti sarfedecek, sendikalarda, örgütlenmelerine fiilî yardımlarda bulunacak, doğrudan doğruya siyasî mücadelelere atılmak azminde bulunan en bilinçli, atılgan tabakalarına kendi saflarında yer verecektir. Zira TSEKP çalışan halk yığınlarının öz siyasî mücadele örgütüdür.

10 — Bu yığınların çiğnenen hak ve menfaatlarını korumak, gündelik-

lerin artırılmasını, iş saatlarının azaltılmasını ve genişletilmiş ileri bir iş kanununa göre hareket olunmasını vs. sağlamak maksatları ile girişecekleri her çeşit iktisadî mücadeleyi desteklemeyi ve azamî bir başarı ile neticelendirmelerine çalışmayı parti en önemli vazifelerinden biri sayar. Emekçi sınıflarla işleticiler arasında çıkacak anlaşmazlıklarla, partimizin yeri, her zaman emekçiler safında olacaktır.

11 — Parti, genel olarak kol ve kafa emekçileri yararına girişeceği faaliyetlerde hiç bir zaman kadın-erkek farkı gözetmeyecek ve daimî olarak **eşit iş için, eşit ücret ve müsavi kabiliyet için müsavi vazife ve selâhiyet** prensibine göre, kadın gücünün kullanılması hususunda ısrar edecektir. Ayrıca, daire ve işletmelerde, kadın emekçinin kadın olarak da (gebelik, doğum, çocuk emzirme vs.) himaye görmesini, her çeşit teşkilâtlara ve memuriyetlere eşit haklarla girebilmelerini, seçim yolu ile elde edilen demokratik mevkileri (işletme ve daire, delege ve temsilcilikleri, vilâyet, belediye, millet meclisi üyelikleri vs.) hem seçici, hem de seçilen sıfatıyla tam bir eşitlik içinde erkeklerle paylaşmalarını sağlamak için de savaşılacak ve bu maksatla bizzat emekçi kadınlar tarafından kurulacak derneklere her türlü yardımda bulunulacaktır.

12 — Emekçilerin ve genel olarak orta halli ve yoksul halkın oturmasına mahsus ev ve apartman kiralarını, ortalama gündelikler ve aylıklarla orantılı olarak ucuz bir seviyede tutmak, mal sahiplerinin ihtikârını önlemek ve sağlık icaplarına aykırı iskân durumlarını ortadan kaldırmak gayesiyle, Parti, küçük kiracılar birlikleri kurulmasına, bunların bütün küçük şehirleri içine alan federasyonlar etrafında toplanmalarına önayak olacak ve bu teşkilâtların belediyelerden himaye görmelerini temine çalışacaktır.

KÖYLÜLÜK VE TSEKP

13 — Köylülük, tıpkı şehir halkı gibi, mütecanis bir bütün teşkil etmeyip, iktisadî ve içtimaî durumları itibariyle farklı, muhtelif tabakalara bölünmüş olduğu için, partinin bunlara karşı takınacağı tavır ve hareket ve menfaatlarıyla ilgisi de tabiatıyla farklı olmak zorundadır.
Şöyle ki;

a) Şehir burjuvazisinin köydeki benzeri, zengin köy ağaları ve mütegallibesidir. Bunlar, memleketin varlıklı hâkim sınıfları arasında yer almışlardır ve yoksul köylülüğü —ortakçılık ve murabaha (tefecilik) yollarından— soymayı kendileri için bir hak tanırlar. Partinin bu asalak imtiyazlı tabakaya karşı siyaseti, köylülüğün yoksul ve orta halli ana yığınlarını, onun soygun hırsına kurban olmaktan, sömürü imkânlarını ortadan kaldırmaya çalışmaktan ibarettir.

b) Orta halli köylülük, yerli murabahacıların (tefecilerin) tuzağına düşmemek için, ucuz krediye, mahsulünü satarken komisyoncuların ve zahire tüccarlarının çapulundan korunmaya ve alât, edavat ve tüketim maddelerini aldatılmadan değer fiyatına satın almaya elverişli teşkilâta muhtaçtır. Parti, bu ihtiyaçları gözönünde bulundurarak, köylerde tamamıyla serbest kredi ve toplu satış kooperatifleri kurulmasına, köylerin bağlı bulundukları kasaba ve şehirlerde, yakın köylerin de ortak olabilecekleri bir tüketim kooperatifleri ağının vücut bulmasına sistemli bir tarzda çalışıp ve bu iktisadî kuruluşlarda bizzat köylülerin sorumlu görevler almalarını ve daimî bir kontrol amili olmalarını sağlamaya çalışır.

c) Toprağı kâfi gelmeyen veya tamamen topraksız yoksul köylülere gelince, bunlar için esas dava; kendilerini yeter miktarda açılmış, işlenmiş toprağa ve toprağı işleme vasıtalarına (pulluk, hayvan vs.) sahip kılmaktır. 1946 yılının ilk yarısında kabul edilmiş bulunan Topraklandırma Kanunu hükümleri, çok elâstikî, keyfî muamelelere elverişli ve uzun vadeli olduğu için bu davayı köylü faydasına çözmeye yararlı bir toprak reformunu sağlamaktan uzaktır. Zaten köylülük, köy komiteleri ve köylü birlikleri etrafında örgütlenip de, böyle geniş ve hızlı bir toprak dağıtımı işinin uygulanmasını kendi eline alacak hale gelmedikçe, herhangi ciddî bir toprak reformunun lâfı bile edilemeyeceğinden, parti faaliyete geçer geçmez, köylü yığınlarını, kendi komite ve birliklerinde örgütlendirmek işine sarılacak ve aynı zamanda, Topraklandırma Kanununun, demokratik bir gözlük altında yeniden düzeltilmesi ve en çok bir-iki yıl içinde gerçekleştirilmesi için kat'î ve ısrarlı girişimlerde bulunacaktır.

14 — Üretim masraflarını azaltmak, idrak edilen mahsul miktarını çoğaltmak ve iş kuvvetinin verimini artırmak bakımlarından, makineli büyük işletmenin tarımda da küçük işletmeye nisbetle daha üstün olduğu, bugün umumiyetle denenmiş ve kabul edilmiş bir gerçektir. Büyük çiftliklerin köylülere dağıtılması, özel çıkarlarına dokunduğu için, buna aleyhtar ileri gidişe gem vurmak gayretlerinde, büyük toprak sahipleri hep bu gerçeği parmaklarına dolamaktadırlar. Halbuki, bizde, büyük ve pek büyük arazî ve çiftliklerin % 90 nisbeti, yarıcılık, ortakçılık, tarla kiralama, angarya usulû vs. gibi gayetle iptidaî usullerle işlendiğinden, bunlar, yanyana sıralanmış bir çok işletmelerden başka bir şey değildirler ve bir bütün halinde bırakılmaları ile köylüye dağıtılmaları arasında, verim itibariyle herhangi bir fark da olmayacağı aşikârdır. Bunu gözönünde bulunduran parti, tarımsal üretimi artırmak ve köylülerin geçim seviyelerini yükseltmek için, topraklandırılacak her köylüye bir pulluk edinme imkânını vermek, bazı tarım bölgelerinde traktör ve harman makineleri merkezleri ve sunî gübre dağıtım depoları vücuda getirmek, civar köyler halkını gayet küçük bir ücretle bunlardan faydalandırmak vs. gibi etkili yardım tedbirleri almayı ve hükümetin yeni açacağı arazide de makineli büyük devlet çiftlikleri kurmayı, şimdilik maksada en uygun çareler olarak görmektedir.

15 — Üretimi ve köylünün işgücünün verimini artırmanın daha emin ve köklü bir çaresi de, her köyde, bütün köy topraklarının ve mevcut alet ve makineleri serbest bir anlaşma ile bir araya getirerek, bütün köylülerin elbirliği ile çalışmaları ve masraf ve vergiler çıktıktan sonra mahsulü aralarında paylaşmaları demek olan ortak köy üretimi şeklinin benimsenmesidir. Fakat memleketin geri teknik seviyesi, köy üretim kooperatiflerini, geniş ölçüde makine kuvvetinden faydalanabilecek bir dereceyi buluncaya kadar, bu ortak tarım işletmelerinden önemli bir netice alınmasına imkân vermez. Bunu ve önce köylerde irtica nüfuzunun maddî temellerini yıkmak gereğini takdir eden parti, şimdilik bu şeklin faydalarını söz ve yazı ile köylüye yavaş yavaş açıklamayı ve buna zamanla kanaat getirecek köylerde, gönül hoşluğu ile girişilecek denemelerden başarılı neticeler alınmasına yardım suretiyle, uygulama alanında, ortak köy üretimi sistemine karşı ilgiyi artırmayı, mahallî şartlarımıza en uygun hareket tarzı olarak kabul etmektedir.

Sınaî tarım bölgelerimizde ve ihracaat ürünlerimizin üretiminde (zeytin, üzüm, pamuk, tütün vs.) üretim kooperatiflerinden pek çok faydalanılabileceğine, parti kuvvetle inanmakta ve bu doğrultuda sistemli bir faaliyet yürütmeye azmetmiş bulunmaktadır.

MİLLETLERARASI ANAYASA VE MEMLEKETİN DIŞ MÜNASEBETLERİ

16 — Milletlerarası Anayasanın, Türkiye adına imzalanması ve Millet Meclisince de tasdik edilmesiyle ve teknik ve kültürde ileri demokrat milletler seviyesine süratle erişmek ihtiyacımız dolayısiyle, iktisadî demokrasi sahasında, vatandaşların hayat ve refahını güven altına alacak tedbirlere de bir an evvel başvurmak zorunluluğu karşısında bulunuyoruz. Bu iktisadî demokrasi hak ve hüriyetlerinin (her vatandaşa kendi kabiliyetine göre iş bulmak, insanca yaşamaya yetecek ölçüde bir gündelik veya aylık almak, çalışmaya manî hallerde yeter ölçüde sosyal yardım görmek, ihtiyarlıkta aç kalmak korkusundan kurtaracak ve ölünce çocuklarına kollarını açacak geniş bir sosyal sigortalar zincirinden faydalanmak, sağlık şartlarına göre çalışmak hakları, dilediği yerde işlemek, grev yapmak, işini kaybetmek tehlikesine maruz kalmaksızın siyasî eylemlere girişmek ve işçi hakları için açılan kampanya ve savaşlara katılabilme özgürlükleri) yasal ve pratik tedbirlerle sosyal yaşayışımızda yer almasını sağlamaya çalışmaya, parti bütün gücüyle çalışacaktır.

17 — Bu gibi sosyal ödevlerin gerçekleşmesini önleyen ve ilerleme hamlelerini kösteklemek gayesini güden iktisadî özel kuruluşların (malî sendika, sınaî ve ticarî kartel ve tröstlerin) memlekette kurulmalarına ve fiilî tekeller yaratmalarına ve özellikle yabancı tröstlerin gizli yollardan iktisadî bünyemize sızmalarına ve iktisadî, bunun sonucu olarak da siyasî bağımsızlığımızı tehlikeye düşürmelerine karşı, parti gayet uyanık bulunacak, amansız bir savaş yürütecek ve büyük üretim ve dağıtım cihazları üzerinde işçi örgütleri ve komiteleri vasıtasıyla daimî ve sıkı bir **halk kontrolu** sistemi yaratılmasını isteyecektir.

18 — TSEKP'nin dış siyasette ana prensibi San Firansisko'da kabul olunan (**Birleşmiş Miletler Anayasası**) hükümlerine harfi harfine saygı gösterilerek bu barışçı, demokrat devlet topluluğuna karışmış olanlarla sağlam ve samimî dostluk münasebetleri kurmak ve dünya barışını sarsılmaz bir temel üzerine oturtmak için alınacak milletlerarası bütün tedbirlerin, yakın Doğu ve Balkanlar sahalarında, samimiyet ve ciddiyetle uygulamalarına elde mevcut bütün imkânlarla yardım etmektir.

19 — Bu barışçı işbirliği zihniyetiyle hareket etmek suretiyle, hariciyemizin bütün komşu demokrat hükümetlerle karşılıklı bir güven ve dostluk havası içinde, daima her hususta bir anlaşma zemini aramasını, arada çıkması pek tabii olan anlaşmazlık konusu meseleleri, hızlı çözmeye çalışmasını temin için parti her fırsatta sürekli girişimlerde bulunmak azim ve kararındadır.

20 — TSEKP komşu demokrat memleketlerle böyle sıkı bir dostluk ve beraberlik çerçevesi içinde, Büyük Britanya ve Birleşik Amerika hükümetleri ile de dostça münasebetler idame ettirmek ve alış-veriş münasebetlerimizi daha da geliştirmek ve sağlamlaştırmak gayretlerinin, millî yararımıza olduğu kadar, milletlerarası barışın korunması gereklerine de uygun düştüğü ve bu doğrultuda devamlı gayretler sarfetmek gerektiği fikrindedir.

21 — TSEKP Balkan memleketleri ile sıkı bir dostluk ve işbirliği münasebeti kurulması çarelerine şimdiden başvurulması lüzumuna inanır.

22 — TSEKP Doğu Akdenizde millî çıkar ve amaçlarımıza yabancı ve hatta zararlı emperyalist manevralara sürüklenmekten ve alet olmaktan dikkatle kaçınmak zorunda bulunduğumuzu genel oya her fırsatta hatırlatmayı başlıca ödevleri arasında sayacaktır.

YÖNETİMDE REFORM VE YÖNETİM MAKİNESİNİN SADELEŞTİRİLMESİ

23 — TSEKP hakımızın —mümkün olan en büyük ölçülerde— memleket işlerini doğrudan doğruya kendi eline almasını, idarî makinemizin bürokratlıktan ileri gelme bozukluk ve aksaklıklardan kurtulmasının en etkili çaresi sayar. Bu amaca ulaşmanın en kestirme yolu da yöresel yönetimlerin şimdiden halk tarafından gizli oyla seçilmiş kurulların —kendi sorumlulukları ve bizzat yerli halkın sürekli denetimi altında— çevirmeleri olduğundan, parti, köy ve bucakların hemen serbest seçimle teşekkül edecek bu nevi kurumların ve müdürlerin yönetimine geçmelerini sağlayacak bir kanun çıkarılmasını ve kısa bir zaman sonra, bu usulün ilçe ve illere de uygulanması yoluyla memlekette aşağıdan yukarıya doğru kurulu, halkın fiilî iştirakiyle gerçek ve geniş bir demokrasi yönetiminin geliştirilmesi tekliflerini ileri sürecek ve müdafaa edecektir.

24 — Ayrıca büyük-küçük bütün şehir belediyelerinin de —İstanbul, İzmir ve Ankara da dahil— doğrudan doğruya şehir ahalisince genel, gizli oy ve nispî temsil usulü ile seçilmiş meclisler ve reisler tarafından —işler kendi aralarında paylaşılmak suretiyle ve hükümet makamlarının herhangi bir müdahalesi olmaksızın— idare edilmelerini mümkün kılacak teşrîi tedbirler alınması istenecektir.

25 — Uzun harp yılları arasında takip edilegen yanlış iktisadî siyasetin doğurduğu müthiş geçim darlığı, pahalılık ve vurgunculuk, memur kadrolarında bozulma ve çözülmeyi son hadde vardırmış, rüşvet ve suistimallerin adetâ hoşa giden bir salgın şeklini almış olduğunu büyük bir teessürle kaydeden TSEKP böyle bir memur kadrosuyla ve bu derece çığırından çıkmış bir yönetim cihazıyla memleketin demokrasi yolunda geniş ve hızlı adımlar atabileceğine ihtimal vermemekte ve bu devlet dairelerinde esaslı bir temizlik yapmaktan kaçınılamayacağı kanaatinde bulunmaktadır.

Vakit geçirilmeden, kabiliyetsizlikleri veya uyuşuklukları sabit olmuş; doğruluktan, dürüstlükten saparak, iş sahiplerini soymak yolunu tutmuş veya devlet ve millet zararına büyük servetler edinmiş memurlardan —sade ve demokratik ölçülere göre— kısa bir zaman içinde, resmî ve yarı resmî bütün idarelerin sistemli bir tarzda temizlenmelerini, üretimde faydalı olabilecek bir çok elemanları tutup, verimsiz, eylemsiz hale sokan mekanizmanın düzenlenmesini, daraltılmasını ve aydın emekçiler arasından seçilecek belirli niteliklerde, faal, disiplinli, dürüst yeni kadrolarla gençleştirilmeye çalışmak, partinin başta gelen davaları arasındadır.

İKTİSADÎ MESELELER

26 — TSEKP iktisadî alanda, stratejik kumanda mevkilerini —özel bireysel sermaye gruplarının değil— bizzat devletin işgal etmesine ve böylece üretim ve fiyat hareketleri üzerinde tamamıyla iktisadî, sıkı bir düzenleyici rolü oynamasına taraftardır ve bu manada emekçi halk sınıfları yararına devletçidir.

27 — Bazı şahısların ve zümrelerin özel çıkarlarına hizmet eden, halkın ziyanına büyük bir parazik memur ordusu geçindirmeye veya bütçe gelirini artırmaya hizmet eden burjuva devletçiliği, partinin istediği kâr için değil, ihtiyaç için üretim yapan ve neticede üretici ve tüketici yığınlar yararına işle-

yecek olan halk devletçiliğine tamamıyla yabancıdır. Böyle bir ileri devletçilikte güdülen gayeler; millî üretim hacmini artırmak, taşım ve belediyeler vazifeleri ücretlerini düşürmek, işçi ve köylülerin satın alma kabiliyetlerini yükseltmek, fiyatları düşük bir seviyede tutmak ve nihayet çalışan kitleleri süratle teknik ve kültürel bakımlardan en ileri memleketlerdeki kardeşleri seviyesine çıkarmaktır. Parti işte böyle bir devletçilik geliştirmek için büyük gayretler harcayacaktır.

28 — TSEKP bugüne kadar millet hesabına kurulmuş veya satın alınmış olan büyük malî müesseseler, madenler, fabrikalar, taşıma ve dağıtma işleri vs. den başka, halkın vazgeçilmez ihtiyaçlarına cevap veren, genel çıkarla sağlıklı ilgili büyük iktisadî işletme ve kurumların devlete geçmesini, büyük ağır sanayi (makine, demir, çelik ve muharrik kuvvet sanayii) kurmak, yeraltı servetlerini kıymetlendirmek, karada, denizde ve havada büyük taşıt işlerini görmek ve her nevi sigortacılık yapabilme haklarının yalnız devlete ait olmasını, yerli ve yabancı bankaların devlet kontrolüne tabi tutulmalarını gerçekleştirmeye çalışmak azim ve kararındadır.

29 — Bunlar dışında kalan sanayi ve ticarî teşebbüsler ve genel olarak küçük sanayi şubeleri, zanaatkâr, esnaf atelye ve dükkanları açmak ve işletmek —emekçilerin iş ve teşkilâtlanma hakları belirli kanun ve nizamnamelerin garantisi altına alınmak şartıyla— serbesttir. Yalnız vurgunculukla mücadele bahsinde çok şiddetli tedbirler alınması gerekir.

30 — Hazine gelirini artırmak maksadıyla, zorunlu halk ihtiyaç maddelerinin satışları üzerine devlet tekeli konulmamalı, mevcut tekel sanayii ve müesseseleri, öteki devlet işletmelerinin tabi tutulacağı halkçı kaidelere göre ayarlanmalıdır.

31 — Harb yılları içinde vurgunculukla, karaborsa ticareti ile, orduya ve devlet dairelerine mal satmakla, Hükümet Millî Müdafaa ve Belediyeler hesabına yapım müteahhitliği yapmakla vs. şekillerde yoksul ve orta halli halk yığınlarının ve devlet hazinesinin zararına gayrı meşru yollardan edinilmiş büyük servetlere, memurlar tarafından kötü kullanma ve rüşvet yollarından yığılmış varlıklara, sade ve kestirme bir tahkik ve kontrol usulü ile hemen el konulmalı ve bu muazzam servet geniş bir sosyal sigortalar ve yardım müessesesine kuruluş sermayesi olarak verilmelidir.

MALÎ MESELELER

32 — Halen mevcut vergi sistemimiz devlet hazinesinin muhtaç bulunduğu gelirin en büyük kısmını daha ziyade —vasıtalı vergiler şeklinde— yoksul tüketici halk yığınlarından toplamaktadır. Doğrudan doğruya alınan (vasıtasız) vergilerden, en önemli yeri tutan kazanç vergisi ise, tarh ve tahsilinde hâkim olan halk aleyhtarı ruh dolayısıyla, gene bilhassa aynı yoksul halk yığınlarını, küçük gündelik, aylık ve kazançlarla geçinen emekçi kitleleri ezdiği halde, varlıklı sınıflar ve piyasada büyük işler çeviren iş adamları için, kaale alınmayacak bir mükellefiyet temsil etmektedir. Parti, demokrasiye ve sosyal adalete uymayan bu sistemin bir an önce kaldırılmasını ve maliyemizin demokratlaşmasına elverişli tedbirlerin alınmasını çok gerekli saymaktadır.

a) Zorunlu ihtiyaç maddeleri fiyatları, yoksul ve orta halli halkın ev kiraları üzerine binen vasıtalı vergiler (muamele, istihlâk, vs. vergiler ile belediye resimleri) ilerde büsbütün kaldırılmak üzere en asgarî nispetlere indiril-

melidir.

b) Millî sanayi ve tarımımızın korunması için bile olsa, aynı tarzda, geçim yükünü ağırlaştıran gümrük ve resimleri ile oynanmaktan vazgeçilmeli, sanayiimiz kendi gücüyle dışardan gelen mamullerle rekabet edebilecek şekilde gelişmesine yardım etmek, gençlerimizin teknik kabiliyetini yükseltmek, hayatı ucuzlatmak vs. suretlerle himaye edilmeli ve tedricen gümrük duvarlarını kaldırmaya doğru bir istikamet alınmalıdır.

c) Vergi yükünün esas ağırlığı, varlıklı ve zenginleşme yolunu tutmuş bulunan sosyal tabakalara isabet edecek tarzda, vasıtalı vergiler usulünden vasıtasız vergiler usulüne geçmek ve bu sonrakileri çabuklukla geliştirmek gayesiyle hemen malî islâhata girişilmelidir. Bu arada kazanç vergilerinin her çeşit yüksek kâr ve gelirler için süratle müterakki bir vergi şekline sokulması ve yıllık tutarı 1.000 lirayı geçmeyen kazançların bu vergiden istisna edilmesi gerekir.

d) Köylüden çeşitli adlar ve vesilelerle alınan vergiler (gayrimenkul ve sayım vergileri, türlü mecburî ianeler, salmalar vs.), yoksul üreticilerin borçtan göz açmalarına ve tarımsal kalkınmamıza engel teşkil ettiklerinden, parti, bunların kaldırılmasını, her çeşit angaryanın, iş mükellefiyetlerinin yasak edilmesini ve yerlerine büyük çiftlik arazi sahiplerinin ve zengin köy mütegallibesinin gerçek gelirleri toplamı üzerinde tek bir müterakki gelir vergisi tarh ve tahsil olunmasını ve yılda yetiştirdiği ürünün safi kıymeti 1.500 lirayı geçmeyen köy işletmelerinden vergi alınmamasını ister.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM MESELELERİ

33 — TSEKP köylülüğü ve toprak meselesini halletmek için sarfedeceği gayretlerin mühim bir kısmını —istisnasız bütün köylerimizde— köylü çocuklarında ve gençlerinde modern tekniğe karşı merak ve heves uyandırmayı ve onları devrimci bir ruhla yetiştirmeye elverişli, ameli eğitim ve öğretim müesseseleri kurulmasını ve bu uğurda bütün işe yarar kuvvetlerin seferber edilmesini sağlamaya hasredecektir.

34 — Memleketin her evlâdını, Türkiye cemiyetinin çok muhtaç olduğu birer üretici vatandaş olarak yetiştirmek en acele ödevlerimizden biri olduğundan, TSEKP her çeşit okul, fakülte, enstitü, laboratuvar vs. ilim ve teknik kurullarının kapılarını —iktisadî ve sosyal durumları ne olursa olsun— bütün yavrularımıza ve gençlerimize açık bulundurmak gerektiğini savunacaktır.

35 — Parti, öğrenme çağındaki yoksul çocuklara ve gençlere, tahsillerine devam için muhtaç oldukları her türlü malzemenin (kitaplar, kırtasî levazım, okul kıyafeti, tahsil müddetince geçim imkânları vs.- devlet tarafından sağlanması gerektiğine inanır ve bunu gerçekleştirmek için çalışmayı üzerine alır.

36 — İşçi sınıfının meslekî bilgilerini genişletmek ve teknik seviyelerini memleket ölçüsünde süratle yükseltmek maksadıyla, Parti —meslek ve sanayi mektepleri sahasında— yapılacak ıslahat ve modernleştirme tedbirlerine muvazi olarak, 100'den fazla işçi çalıştıran bütün fabrikalarda, işe yeni giren işçileri yetiştirmeye mahsus birer çırak mektebi açılmasını ve bu gibilere ücretli iş saatlarından ayrılacak günün müayyen saatlarında pratik ve teorik meslek dersleri verilmesini mecburî kılan ve bu mecburiyet özenle uygulanmasını eğitim bakanlığının kontroluna koyan bir kanun çıkarılmasını isteyecektir.

37 — TSEKP, üniversitenin tam bir özerkliğe kavuşması lehindeki hareketleri kuvvetle destekleyecektir. Parti, bu özerkliğin, temelde iki ana prensibe dayanması gerektiği kanaatındadır.

a) Her şeyden evvel, üniversite talim ve tedris kadrolarının, geniş bir demokratik zihniyetle, ötedenberi anti-demokratik, gerici, ırkçı faaliyet ve propagandaları ile tanınmış unsurlardan temizlenmesi;

b) Üniversite kadrolarına kendi bilimsel faaliyet ve hareketlerinde böyle bir zihniyetle tam bir fikir ve çalışma hürriyeti sağlanması.

38 — Yine aynı çıkış noktasından hareket edilerek, üniversite talim ve tedris kadrolarına (profesör, doçent, asistan, bilimsel yardımcı) ve bu arada, diğer bütün yüksek okul, lise, ortaokul, ilkokul ve köy okulları öğretmenleriyle köy eğitmenlerine, bütün siyasî eylemlere katılabilmek, Partilere girebilmek, buralarda faal mevkiler işgal edebilmek hakları sağlanmalıdır.

39 — Parti, öğretimde teoriden çok pratik, meslekî bilgilere önem verilmesi, pratik ile teori arasında bir birlik ve ahenk yaratılması, öğrencilerde teşebbüs ve örgütlü eylem kabiliyetlerinin geliştirilmesi görüşlerini müdafaa edecektir.

ADALET İŞLERİ

40 — Memurlar da gerçekte devlet hizmetinde birer ücretli işçi olduğundan, mesuliyetlerinin de halkla birlikte, aynı hakimlerce tayin olunması gerekir. Fertler arasında, fertlerle hükümet arasında, hükümetle belediyeler gibi bütün halk idare ve müesseseleri arasındaki davalarda ve memurların vazifelerini ilgilendiren yargılanmalarda tek merci, mevcut nizamî mahkemeler olmalıdır.

41 — Bütün mahkemeler hakimlerinin fikir ve içtihad bağımsızlıklarının eksiksiz ve tam olarak temini, partinin başlıca gayelerinden biridir. Hakimleri hükümetin ve adalet bakanlığının birer memuru olmaktan kurtarmak için, demokratik adlî bir tayin ve terfî sisteminin kabulüne ve adaletin daha sade, daha salim bir şekilde tevziini ve mahkemelerin halka yakın, demokratik bir tarzda işlemelerini sağlayacak geniş bir adlî reform yapılmasına ve kanunlarımızın aynı ruhta tadil ve islâh olunmaları uğrunda Parti, devamlı bir gayret sarfedecektir.

42 — Bu demokratik ıslahat arasında, 1) jüri sisteminin kabulünü; 2) vilâyetlerde halk tarafından seçilmiş hakimlerle meslekten yetişme hakimlerin bir arada bulunacağı muhtelif mahkemeler kurulmasını; 3) ihtisas mahkemelerinden vazgeçilerek tek adalet prensibine dayanan bir ileri sistem kabulünü; ve nihayet, 4) temyiz mahkemesinin daha salim bir tarzda çalışmasını sağlamak için, temyizle mahallî mahkemeler arasında orta bir merhale teşkil etmek üzere, il merkezlerinde istinaf mahkemeleri şeklini isteyeceğiz.

43 — Adalet tevziinin ucuzlatılması, yani mahkeme masraflarının asgarî bir hadde indirilmesi de halk faydasına gerçekleştirmeye çalışacağımız gayelerden biridir.

MİLLÎ AZLIKLAR MESELESİ

44 — TSEKP vatandaşlar arasında hiç bir fark gözetilmemesini, millî azlıklara mensup kardeşlerimizin her hususta tam bir eşitlik dairesinde, memleketin öz evlâtları muamelesi görmelerini, her hak serbestlik ve yetkiden kayıtsız şartsız faydalanmak ve memleketin sevk ve idaresi, vazife ve mesuliyetlerine bilfiil katılmak imkânlarına kavuşturulmalarını temine çalışır.

45 — Toplu azlıklara, kendi millî kültürlerini serbestçe geliştirme hakları tanınmalı, mahallî idarelerde ve millet meclisinde kendilerine en az nüfus tutarları nispetinde nispî temsil yolu ile yer verilmelidir.

filiz kardam

celali isyanları (1550-1603)

"Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir."
-K. Marx, F. Engels, **Komünist Manifesto.**

Osmanlı İmparatorluğunun tarihi sadece padişahların zengin yaşantılarının, zaferlerinin, yenilgilerinin, hakim sınıfların saray entrikalarının tarihi değil, hakim sınıfların gücünün arttığı nispette yoksullaşan ve ezilen halk kitlelerinin direniş ve isyanlarının da tarihidir. Burada bizim amacımız, Osmanlı toplumunun sınıf mücadeleleri tarihinin belirli bir kesitine, 16. yüzyılın ortalarından 17. yüzyılın başlarına kadar Anadolu'daki Celâli İsyanlarına, Osmanlı toplumunun o dönemde içine düştüğü sosyal ve ekonomik buhrana ilişkin olarak, ışık tutmaya çalışmak ve köylü hareketlerinin genel niteliklerini gösterebilmektir.

Anadolu topraklarında ilk isyanlar 13. yüzyılda göçebe Türkmen aşiretleri tarafından diğer köylü kesimlerinin de katılmasiyle Selçuklu feodalitesine karşı düzenlendi. (1239 Baba Ishak isyanı; 1270 Konya'da Cimri İsyanı). Bu isyancı geleneğin köklerini de M.S. 6. yüzyıldan bu yana Orta-Doğu halklarının feodal ağalar ve tefeci bezirgânlara karşı verdikleri mücadelelere uzatabiliriz. (M.S. 6. yüzyılda İran'da Mazdek isyanı, 9. yüzyılda Azerbeycan'da Babek isya-

nı; yine aynı yüzyıl içinde Irak'ta Basra limanında çalışan zencilerin isyanı; 891'de Irak'ta Karmati isyanları; 11. yüzyılda İran'da Hasan Sabbah'ın egemen sınıfların adaletsizliklerini açığa çıkarmak için kurduğu tarikat veya "dünya cenneti".)

14. yüzyılda Osmanlılara karşı ilk büyük isyanı Şeyh Bedrettin ile müritleri olan Torlak Kemal ve Börklüce Mustafa düzenlemişlerdir. 16. yüzyılın başlarında da büyük Celâli isyanlarının ilk kıpırtıları diyebileceğimiz Alevilerin Osmanlı devletine ve temsilcilerine karşı isyanları görülür. (1518 Kızılbaş Celâl İsyanı; 1526 Bozok İsyanı; 1519 Mersinli Sülün Hoca İsyanı vs.)

Büyük Celâli karışıklıklarına kadar, bu isyanlar büyük çapta yöresel kalmışlar ve temelde ekonomik nedenlere dayanmakla birlikte büyük bir kısmı dini kılıfa bürünmüşler ve hareketlerin çoğunun örgüt biçimi tarikatler olmuştur. Haksızlığa başkaldırma amacı olarak tarikatler kurulmuş, tarikatler vasıtasıyla eşitlik ve adalete dayanan düzenlerin nasıl olacağı halka iletilmek istenmiştir. Daha ileride yapılacak bir çalışmada bu isyanlar üzerinde de ayrıntılı olarak durmak ve onları sınıfsal temellerine oturtmak gerekir. Bizim burada amacımız Anadolu'daki isyanlar tarihinden belirli bir kesit alarak, bütün ülke çapına yayıldıkları ve toplumun hemen hemen bütün kesimlerini içine aldıkları için 1550 - 1603 Celâli isyanları ve bu isyanları hazırlayan sosyal ve ekonomik koşullar üzerinde durmaktır. İsyanları ele alırken de ikinci elden kaynaklara ve özellikle bu konuda derinlemesine çalışmış olan Mustafa Akdağ'ın çalışmalarına dayanacağız. Pek tabii ki bu, M. Akdağ ile isyanların niteliği konusunda aynı sonuçlara varmamız anlamına gelmez.

Celâli isyanlarını inceleyenler dört ayrı görüş ile ortaya çıkmaktadırlar.

1) İslâm ansiklopedisine, en önemli Celâli'lerden biri olan Karayazıcı'nın ismini yazan Kramers, Celâli hareketlerinin Şii tarikatının etkisi altında gerçekleşmeleri ihtimalinden söz etmektedir. Bunu söylerken dayandığı veriler daha önceki hareketlerin tarikatlara ilişkin olarak ortaya çıkmış olmaları ve Karayazıcı'ya kethüdalık yapan şahsın isminin Şahverdi, yani bir alevi ismi olmasıdır.

2) Amasya tarihi yazarı Abdizade Hüseyin Hüsamettin ise Celâli isyanlarını "milliyetçi bir ruhun ayaklanması" olarak görmektedir. Şöyle ki Osmanlı toplumuna dönmeler ve devşirmeler girdiğinden beri, Türkler buna karşı mücadeleye başlamışlardır. Celâli isyanları da bu mücadelenin bir parçası olup, Celâliler, Türklerin de yüksek mevkilere getirilmelerini devlete kabul ettirmek istemektedirler.

3) Rus tarihçisi A.S. Tveritinova'ya gelince, o, isyanı çıkaranların timar erbabı olduğunu söylemektedir. Bu küçük ve orta feodallerin arazileri büyük feodaller ve saray bürokrasisi tarafından zapdolunmakta ve ayrıca tefeci-bezirgân sermayesi bunların fakir düşmesine sebep olmaktadır. İsyana şeflik edenler bunlardır. Ancak hareketlere katılanların çoğunluğu ağır vergilerin yükü altında ezilen köylülerdir. Ve böylece, esasen köylü isyanı olan bu hareketler, feodallerin dar sınıf menfaatleri çerçevesinde kalmış, feodaller köylüleri terk ederek, hükümet ile barışmışlardır.

4) Mustafa Akdağ, Celâli isyanlarını, isyanları hazırlayan ekonomik ve sosyal buhranlar çerçevesinde ayrıntılı olarak incelemiştir. Onun vardığı neticeye göre "..Celâli isyanları, kadronun yüzde doksan beşi levend olması itibarı ile, tam bir köylü isyanı olduğu halde, gaye cihetinden düşünülünce, bu harekete asla sosyal bir köylü hareketi denemez. Adalet fermanlarına göre

meydana gelen köylü hareketleri gelişmiş olsaydı, ancak, o zaman, XVI. asır Almanya'sında görüldüğü gibi, tam bir köylü isyanı çıkmış olacaktı."[1]

Peki tabii ki Celâli isyanları üzerinde yapılan çalışmalar, ileri sürülen görüşler bu kadar değildir. Özellikle bu konuya eğilmediği halde isyanlara ilişkin görüşler ileri sürenler de vardır. Ancak bunların bazısı M. Akdağ ile hemen hemen aynı noktalar üzerinde durmakta,[2] bazısı da daha ziyade isyanların sonuçları ile ilgilenmekte, köylerimizin bugünkü coğrafi dağılımının dağınıklığını ve Türk köylüsünün "kendi içine kapanma, derbeder yaşama, aza kanaat etme ve resmi vazifelerden ürkme" gibi özelliklerini bu uzun iç savaşa bağlamaktadırlar.[3]

Biz, Celâli isyanlarını ekonomik ve sosyal buhrana girmiş kapitalizm öncesi bir toplumun, özellikle kırsal alanlarında yaratılmış olan bunalımının geniş köylü yığınlarında bir birikim meydana getirmesi ve bu birikimin çeşitli çıkar grupları tarafından kullanılması şeklinde inceleyeceğiz. Başı çekenler başka çıkar grupları olsa bile, isyanlara objektif olarak hız ve yön veren kırsal alanlardaki bunalım olup, isyana katılanların çoğunluğu köylüdür. Köyde bir potansiyel olmasa idi, isyanlar en azından bu şekilde ortaya çıkmazdı. Ancak, isyana katılan köylülüğün herhangi bir özel talebinin bulunup bulunmadığı hususu da incelenmelidir. Tarih boyunca köylü hareketlerinin başlıca iki talebi, toprak ve özgürlük olmuştur. Celâli isyanlarında bu talepler ortaya çıkmış mıdır? Celâli isyanlarının Avrupa'daki köylü hareketleri ile benzeşen ve ayrılan yönleri nelerdir?

Osmanlı Toplumunun Kuruluş ve Genişleme Döneminde Üretim İlişkileri ve Ticaret

16. yüzyılda Osmanlı toplumundaki ekonomik ve sosyal buhranın başlıca etkeni tımar sisteminin çözülüşüdür. Bundan ötürü bu sistemin ne olduğuna ve Osmanlı toplumuna neler sağladığına kısaca değinmek gerekir.

Osmanlı toplumunda kuruluş ve genişleme devri diyebileceğimiz 14. ve 15. yüzyıllarda kırsal alanlarda Selçuklu "ikta" sistemi ile Bizanslılarda toprağı işleyiş biçiminin devamından başka birşey olmayan tımar sistemi hakimdi. Öşriyye (öşür karşılığında Müslümanlara mülk olarak verilen topraklar) ve haraciye (vergi karşılığında gayri müslim halk elinde mülk olarak bırakılan topraklar) dışındaki topraklar arz-ı miri idi; yani mülkiyeti devletindi ve tımar sistemine göre ekilip, biçilmekteydi. Bu tür topraklar vergilerinin gittiği yere, toplanan vergi miktarına, devletin araziyi tasarruf eden kişiden beklediği hizmetlere ve tasarruf ediş biçimindeki çeşitliliklere göre 25 çeşide ayrılmışlardı.[4] Bunların içinde en önemlileri has, zeamet ve tımarlardı :

1) **Has:** Bunlar geliri yılda 100000 akçeden çok olan araziler idi. Has sahipleri savaşa gidecekleri zaman her 5000 akçe için bir silâhlı asker götürmeğe zorunlu idiler. Haslar genellikle şehzadelere, vezirlere beylerbeylerine verilirdi. Hasların en önemlisinin senelik geliri 1,200,000 akçe idi ve vezir-i azama mahsustu.

2) **Zeamet:** Bunlar geliri 20000 - 100000 akçe arasındaki araziler idi ki,

---

1. Mustafa Akdağ, Celâli İsyanları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1963, s. 250.
2. Şerif Mardin, "Historical Determinants of Stratification, Social Class and Class Consciousness in Turkey", ss: 26-30.
3. Hasan Reşit Tankut, Köy ve Kalkınma, Ankara, 1960, s. 10.
4. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Cilt III, Kısım II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1954.

bunlar da ikinci derecedeki feodallere, sancak beylerine vs. verilirdi. Bunlar da her 5,000 akçe için bir silâhlı asker yetiştirmek zorunda idiler.

3) **Tımar:** Bunlar da geliri 3000 - 20000 akçeye kadar olup tımar beyleri veya sipahi denilen kişilere verilen arazilerdi. Sipahiler, savaşa giderken her 3,000 akçe gelir için bir asker götürmek zorundaydılar. Görüldüğü gibi bunların geliri daha az olmasına rağmen, görevleri daha ağırdı. Sayıca da tımarlar has ve zeametlerden daha çoktular. Köylü ile en geniş ilişkileri olanlar da sipahilerdi.

Bunlardan anlaşılacağı gibi, Osmanlı toplumunda da feodal üretim biçimini toprak rantı tayin etmektedir. Ancak burada, Orta Çağ Avrupa'sında olduğu gibi köylülerin karşısında özel mülk sahibi değil, devletin görevlendirdiği kişi bulunmaktadır. (Bu durum özellikle 14. ve 15. yüzyıllar için doğrudur.) Bunun, feodal üretim ilişkileri açısından hiçbir şey değiştirmediğini tımar sahibi ve köylünün karşılıklı hak ve sorumluluklarını ortaya koyduğumuzda açıkça görmemiz mümkün olur:

1) Köylü, tımar sahibinin emri altında ve ona bağlı idi. İşlediği toprağın tapu vergisini, öşrünü (gelirin 10'da biri) ve diğer vergileri tımar sahibinin uygun gördüğü bir şekilde (kısmen aynî, kısmen para olarak) ona vermeğe mecbur idi. Tımar sahibine ait bir vergiyi gizlemek büyük suç sayılırdı.

2) Köylü, kendi mülkü olan küçük bahçesinde yaptığı tarımdan, yetiştirdiği arıların balından bile, tımar sahibine pay vermek zorunda idi. Buna "sipahi hakkı" denirdi.

3) Tımar sahibi, kendi toprağında çalışan köylüyü, bir köyden diğerine gitse bile, yerine getirmek hakkına sahipti. Ancak, köylü 10 seneden fazla köyünden ayrı durmuşsa, tımar sahibinin köylüyü zorla köyüne getirmeğe bir hakkı olmazdı.

4) Köylü, tımar sahibinin izni olmadan çalıştığı topraklar üzerinde ne ev, ne değirmen, ne bağ velhasıl hiç bir şey yapamazdı.

5) Köylü, tasarruf ettiği toprağı bir başkasına verme yetkisine sahip değildi.

6) Kendi tarlasını terkederek bir başka yere giden köylü, "çift bozan resmi" denen ağır bir vergi ödemek zorunda idi.

7) Köylü, yılın belirli günlerinde tımar sahibi için çalışmaya zorunlu idi.

Osmanlı topraklarının çoğunluğunda bu tür üretim ilişkileri geçerli idi. Bu devlet topraklarından başka, biraz önce belirttiğimiz gibi, özel mülk sayılan **öşri** ve **haraci** topraklar, ve sultanlar tarafından temlik edilmiş (mülkiyet hakkı şahıslara bırakılmış olan) topraklar da mevcuttu. Osmanlı devleti henüz kurulmadan, gerek Anadolu Selçuklu devletinde, gerekse Anadolu beyliklerinde malikâne-divanı sistemi şeklinde, şahsi mülk veya vakıf olan özel toprak mülkiyeti mevcuttu. Mülk sahipleri, bu toprakları bağışlamak, satmak, cihaz vermek, tahrip etmek vs. gibi haklara sahiplerdi ve sahibinin ölümü halinde toprak varislerine intikal etmekteydi.

Mülk sahipleri genellikle hanedan mensupları, kızları, kocaları, vezirler, komutanlar ve idare memurları, Anadolu'da Osmanlı devletinden önceleri aristokrasinin kalıntıları, saray hizmetlileri ve belirli görevlerle yükümlendirilmiş şeyh ve dervişler olmuşlardır.

Ö. Lütfü Barkan'a göre, toprakların mülk olarak temlik edilmesinde ülkenin iskânı, emniyetle yaşanabilir ve vergi toplanabilir bir hale bir an önce gelmesi isteği önemli rol oynamıştır. "Bu gibi mülkler, bir aile mülkü olarak bütünlüğünü muhafaza edebilmek için vakıf veya evlatlık vakıf şekline gir-

mek mecburiyetinde olduğundan Rumeli'de tesadüf edilen büyük aile vakıflarında görüldüğü gibi istiklal ve reayanın üzerinde devletten ayrı bir devlet tab'ası imiş gibi, devletin herhangi bir müdahale hakkından mahrum gözükmesi, vergi toplayamayışı gibi imtiyazlar, hep böyle vaktiyle bu memleketlerin iskânını teşvik gayesiyle oraların sahiplerine bahşedilen imtiyazların neticesidir."[5] Devletin, genellikle hudut boylarını iskân ve ihya edebilmek için toprakları çiftlik olarak eski sahiplerine bıraktığı veya boş kalan toprakları isteyenlere ucuz fiyatlarla sattığı görülmüştür. Bu şekilde, oralarda tımar sisteminden farklı bir toprak rejimi, bir çeşit mülk topraklar şekli daha büyük çapta ortaya çıkmıştır.

Özel mülk olan bu topraklarda, toprak sahibi, idari bakımdan olduğu kadar, vergi toplamak açısından da devletten bağımsız idi. Bu topraklarda çalışan köylü, bu sefer de mülk sahibi bey'in emri altına girer ve ona, yapılan tarımın niteliğine, toprağın durumuna göre bölgesel olarak değişen ve "malikâne öşrü" denen bir pay verirdi. Şunu da hemen belirtelim ki, Osmanlı toprak hukukunda miri araziyi tasarruf eden kişinin tâbi olduğu ve başlangıçta çok fazla ve sert olan kısıtlamalar yavaş yavaş yumuşamış ve miri arazinin mülk haline geçişi adeta kolaylaştırılmıştır.[6]

Osmanlı toplumunda, özel mülk olan topraklar özellikle kuruluş döneminde, çoğunlukta olmamakla birlikte, 10-15 köyün alanını kaplayacak kadar genişti. Ticaretin, para ekonomisinin ve faizciliğin gelişmesi ile bunların da miktarı arttı. 16. yüzyılda birazdan ele alacağımız nedenlerden ötürü, devletin tımar dağıtımında dikkatli davranmayışı; durumu kötüleşen köylünün eşraftan veya yüksek dirlik sahiplerinden borç alışı ve borçlarını ödeyemeyince topraklarına el konması; hazinenin sıkıntıda oluşu nedeniyle padişahın ve devlet ricalinin miri arazileri satışa çıkarmaları gibi yollarla özel mülk toprakların miktarı giderek arttı.

Fetihçi bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu, tımar sistemi ile kendisine sağladığı askeri güçler sayesinde, bir çok ülkeler fethetmiş, geniş toprakları kontrolü altına almış ve bu topraklarda tımar sistemini kurarak, yukarıda anlattığımız köylü-sipahi ilişkileri çerçevesinde devlete **vergi** ve **asker** sağlamıştır. **Göçlere açık** bir toplum olduğu için, toprakların devletin elinde oluşu göçmenlerin iskânı açısından da bir zaruret olmuştur. Devleti meydana getiren büyük feodaller ya da merkezdeki feodaller, toprakları has, zeamet, tımar ve diğer şekillerde öteki feodallere dağıtmış; bu topraklarda köylü üretmiş, köylünün artık ürünü ile hem sipahi yaşamını sürdürmüş, hem de devlete vergi verilmiş ve devlet için asker yetiştirilmiştir. Devlet gücünü toprakların işleniş biçimi olan tımar sisteminden almıştır. Demek ki devletin gücünü yitirmesi için artık ürünü kendisine "asker ve vergi" şeklinde aktarma yolu olan tımar sisteminin bozulması; devlete ait toprakların giderek özel mülkler haline gelmesi; zaten varolan özel mülklerin çoğalması gerekmektedir. Nitekim 16. yüzyılda Osmanlı toplumu diğer toplumlar ile olan ilişkileri sonucu böyle bir değişime uğramıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş devrinde Balkan'larda önemli ticaret merkezleri İstanbul, Selânik ve Edirne idi. Bu dönemde Venedikliler ve Cenevizliler Ege'ye, Karadeniz'e, Akdeniz'e ve Balkan yarımadasının belli başlı

5. Ö. L. Barkan, "Bir Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar" **Vakıflar Dergisi**, Sayı II, Ankara, 1942, s. 360.
6. Halil Cin, **Miri Arazi ve Bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s 296.

noktalarına yerleşmiş bulunuyorlar ve buralardaki ticari faaliyetleri ellerinde tutuyorlardı. Osmanlılar, Balkanların ve Anadolunun önemli bir kısmını kendi hakimiyetleri altına aldıktan sonra, başta Venedikliler ve Cenevizliler olmak üzere, birçok Latin devleti ile ticari antlaşmalar imzalamışlar ve onların eski ticaretlerine serbestçe devam etmelerine izin vermişlerdir.

Anadolu'nun o zamanki (1300-1500) dünya ticaretinde yeri iki açıdan önemli idi. Birincisi, Anadolu'nun Orta Asya, Çin, Hindistan ve İran gibi Doğu ülkeleriyle Avrupa arasında yapılan ticarette bir geçiş ve değişim yeri olması; ikincisi Anadolu'da üretilen malların bu memleketlere satılması ve onlardan çeşitli mallar alınması.

XVI. asırda Türk pazarlarına henüz Batı'nın sanayi mamulleri girmiyordu. (İngiltere'de dokunan kumaşların girişi XVI. asrın sonunda oldu.) Buna mukabil Avrupalılar Türk limanlarından devamlı olarak hammadde, hububat ve hayvan (özellikle koyun) taşımakta idiler. Akdeniz'de ve Karadeniz'de Venedik ve Cenevizlilerin ticaret yollarını ellerinde bulundurmasından ötürü kendilerine başka ticaret yolları arayan Avrupalılar, bu arada açık deniz ticaretini geliştirmişler, keşifler ve sömürgeler sayesinde servet birikimine girişmişlerdi. Osmanlı devleti onlar için iyi bir hammadde pazarı oldu. Türk üreticilerinin, azınlıklar (Ermeniler vs.) vasıtasıyla, ayaklarına kadar giderek, onlara tüccarlardan daha fazla fiyat ödemeğe başladılar. Bu durum, sıkı lonca kaideleri içinde çalışan Osmanlı esnaf ve zanaatkârlarının durumunun da giderek kötüleşmesine yol açtı. Osmanlı devletine, Avrupaya sattığı hammadde ve hayvan karşılığında bol bol altın ve gümüş giriyor, bu altın ve gümüş de Hindistan ve İran'dan gelen işlenmiş malları almak için kullanılıyordu. Böylece, XVI. yüzyılda Osmanlı devleti, Doğu-Batı ticaretinde sadece bir aracı idi.

Burada, şunu belirtebiliriz ki, Osmanlı devleti ticareti genellikle azınlık tüccarların ve yabancı tüccarların eline bırakmış, fethettiği yerlerde ticareti vergiye bağlamak, gümrük resmi ve yol vergisi almakla yetinmiştir. İç gümrük sisteminin mevcudiyeti (bir şehirden diğer şehre nakledilen mallardan gümrük resmi alınması), bazı mallar üzerinde uygulanan "Yed-i Vahit" usulü, yani üreticilerin bu mallarını sadece devletin imtiyaz verdiği kişilere satabilmeleri ve ticari faaliyetlerin sıkı kuralları olan loncalar içinde örgütlendirilmesi bir-araya gelince Türk tüccarları yok denecek kadar az sayıda ortaya çıkmışlardır. Böylece ticaret, Osmanlı toplumu içinde genellikle yabancı unsurların elinde kalmıştır.

XVI. Yüzyılda Toplumun Ekonomik ve Sosyal Buhrana Girişi

Osmanlı toplum yapısında büyük değişikliklere yol açan başlıca ilişki, Osmanlı devletinin Batı Avrupa ile olan ilişkileridir. Bu dönemde Avrupa feodal üretim biçiminden kapitalist üretim biçimine geçiş aşamasındaydı ve "Merkantilizm" denilen süreç içinde sonradan endüstriye aktarılacak olan ilkel birikimi gerçekleştiriyordu. Avrupa tüccarları kendi ülkelerine dünyanın dört bir yanından lüks tüketim malları, altın ve gümüş getirmekte idiler. Yeni ticaret yolları keşfedilmiş, Amerika kıtası bulunmuş, Avrupanın birçok devletleri, Afrika ve Güney Asya'da sömürgeler edinmişlerdi. Avrupa'da o dönemde gerçekleşen teknoloji alanındaki en önemli keşiflerden birisi de ateşli silâhların bulunmasıydı. Bunlar Osmanlı toplumunu şu biçimde etkiledi:

1) Yeni deniz yollarının keşfi ile Osmanlı İmparatorluğu Asya-Avrupa ticaretinde önemini kaybetti. Osmanlı devletinin önemli gelir kaynaklarından bir tanesini Anadolu ticaret yollarını kullanan tüccarlardan alınan vergiler meydana getirmekte idi. Bunu kaybetmek devleti epeyce sarstı.

2) Batı'da ateşli silâhların kullanılmaya başlaması, Osmanlıların Avusturya ile olan savaşlarda yenilgiye uğramalarına yol açtı. Bu durumda Osmanlı İmparatorluğunun "hafif süvari" olan tımarlı ordusu önemini yitirdi; silâhlı asker olan ve devletten maaş alan piyadelerin (yani yeniçerilerin) sayılarının arttırılması gerekliliği duyuldu. II. Selim zamanında mevcudu 12,300 olan yeniçeri ocağı, XVI. yüzyıl sonlarında 27,000, XVII. asır başlarında ve Kuyucu Murat Paşa zamanında 37,600 olmuş ve aynı asır ortalarında 46,000'ı geçmiştir.[7] Tımar sisteminin en önemli görevi asker yetiştirmek idi. Ateşli silâhlarla donatılmış ve eğitilmiş "düzenli bir ordu" gereği bu sistemle asker sağlamanın üzerinde bir şeydi. Bu durumda tımar sistemi en önemli fonksiyonlarından birini yitirmiş oldu.

3) Tımar sisteminin önemli görevlerinden birini yerine getirmesi imkânsızlaşınca, merkezdeki feodaller tımarların dağıtımı ve kayıtları üzerinde eskisi kadar dikkatle durmamaya başladılar. Ve hatta devlet, hazine gelirlerinden tasarruf etmek maksadı ile maaşlı kapıkullarına tımarlar vermeğe ve tımar sahiplerinin bazılarının dirliklerini ellerinden almaya başladı.

1584 yılında Özdemiroğlu Osman Paşa'nın 300 akçe karşılığında ecnebilere tımar vermesi ile tımar sistemindeki bozukluk had safhaya ulaşmış; nihayet III. Mehmet (1595-1603) zamanında, artık tımar kanunlarına hiç riayet edilmez olmuştur.[8]

Osmanlı devleti, mevcut üretim, haberleşme ve ulaşım teknolojisinin çerçevesinde doğal sınırlarına ulaşmış; ordularının artık "yenemeyişi" olgusu ortaya çıkmıştı. Bu da artık ürünün aktarılabileceği yeni toprakların ülkeye katılamaması demekti. Artık hem daha çok, hem de düzenli olarak artık ürün elde etme yolları tıkanmıştı.

4) Ticaret yollarının önemini kaybedişi ve tımar sisteminin sağladığı artı-ürünün azalışı ile devletin gelirleri azalmış, buna karşılık maaşlı asker sayısı arttığı için masrafı çoğalmıştı.

Bu arada, altın, Osmanlı ülkesinden Batı'ya kaçırılıyor ve gümüş para pazarları istilâ ediyordu. Bir asır boyunca istikrarını muhafaza eden para değeri yüzyılın sonunda birdenbire düştü[9]

Yıl	Altının Düka akçe olarak karşılığı
1477	45
1488	49
1510	54
1523	55
1548	57
1566	60
1575	60
1586	120

7. İsmail H. Uzunçarşılı, a.g.e., s. 270.
8. Halil Cin, a.g.e., s. 78.
9. H. İnalcık, "Yükseliş Devrinde Osmanlı Ekonomisine Genel Bir Bakış", Türk Kültürü Dergisi, Sayı 68, Haziran 1968, s. 537-542.

Gümüşlerin kenarını kırpmak, altınların ayarını ve gramajını düşürmek gibi yollara başvuruldu. Fiyatlar arttı, dış ticaret dengesi aleyhe işlemeğe başladı. Osmanlı devleti bütçesi ise şu seyri gösteriyordu :

1528	10	Milyon	altın	düka
1534	15	»	»	»
1650	4.5	»	»	»

Para değerinin bu şekilde düşüşü ve fiyatların artışı geliri sabit olan devlet memur ve askerlerinin soygunculuğunu, rüşveti, asayişsizliği arttırdı.

Bu durumda devlet, bütçe açığını kapatmak üzere yeni vergiler koyma yoluna gitti ve masraflarını reayadan karşılamağa kalktı. Ancak, zaten ağır vergiler altında ezilen reaya bunları karşılayamadı ve köylü kitlesinden bazıları vergiden kurtulmak için şehirlere göçmek zorunda kaldılar.

5) Bu durum, yani bazı köylülerin köylerini terkedişi, hem tarımsal üretimi krize soktu, hem de şehirlerdeki bunalımı büsbütün arttırdı. Şehirlerde esnaf ve zanaatkârlar feodal düzenin meslek örgütleri olan loncalar içinde çalışmaktaydılar. Her isteyen esnaf ve zanaatkâr olamazdı. Loncalara girme ve belirli bir zanaatta (ya da esnaflıkta) çalışma şartlarını belirleyen sıkı kurallar mevcuttu. Bu kuralları zorlayan veya bu kurallara aldırış etmeden esnaflığa başlayan köylüler ve bazı ordu elemanları diğer esnafın gelirinin düşmesinde, esnaf ve zanaatçılar arasında huzursuzluk başlamasında ve loncaların çözülmesinde rol oynadılar. Ancak şehirlerdeki bunalımlar daha sonraki dönemlerde (18. yüzyıl) önemli patlamalara yol açtı. Şehir esnafı ve "lumpen"lerinin yeniçerilerle birleşerek gerçekleştirdikleri bir hareket olan Patrona Halil isyanı bunlara bir örnektir.[10]

Esasen bu arada Avrupa'nın hammadde, hububat ve hayvana çok ihtiyacı vardı ve Avrupalı tüccarlar bu gibi maddelere çok yüksek fiyat verdiklerinden bunlar devletin koyduğu yasaklara rağmen, özellikle kıyı şehirlerinde ve çoğu kez azınlık tüccarlar tarafından dışarıya sevkedilmekte ve bu durum içteki fiyatları yükseltmekte idi. Oysa, loncaların sıkı kurallarına göre esnaf ve zanaatkâr satış fiyatlarını bu yeni fiyatlara uyduramıyacağı gibi mallarının kalitesini de düşüremezdi. Böylece, Avrupa'da gelişen endüstrinin hammadde ihtiyaçları Osmanlı toplumunun lonca teşkilâtını ve dolayısıyla mevcut zanaatlarını krize soktu.

6) Vergilerin düzenli bir şekilde alınamaması üzerine, tımar sahiplerine karşı güvenini yitiren devlet, onları konrol maksadıyla Anadolu'ya maaşlı askerlerinden bir kısmını yolladı. Esasen kapıkullarından bazıları da zeamet ve tımar verilerek Anadolu'ya gönderilmişti. Ceplerine maaşlarının bir kısmını toptan alarak Anadolu'ya dağılan yeniçeriler ve tımar sahibi kapıkulları gittikleri yerlerde ticaret, toprak yağmacılığı ve faizcilik yoluyla köylüyü sömürmeğe girişerek çeşitli karışıklıklara yol açtılar. Çağatay Uluçay XVII. yüzyılda Manisa'da ticaret hayatı ve esnaf teşkilatlarını anlatırken, XVI. yüzyılda askerin ticaret hayatına karışmağa başlamasının esnaflığın bozulmasında çok önemli rolü olduğunu söylemekte, "şehirlerde devlet memurlarına pala sallamak, vergi ve bac vermemek, işleri kalp yapmak, ihtikâra yol açmak bunlarla başladı"[11] demektedir. Ayrıca, sancakbeylerinin yeniçerileri

10. Münir Aktepe, **Patrona İsyanı**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1958.
11. Çağatay Uluçay, **XVII. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1942, s. 19.

tevkife yetkili olmayışı işleri büsbütün karıştırmış, mahkemeler halk tarafından basılmış, halk arasında yeniçeri düşmanlığı yerleşmeye başlamıştır.[12]

7) 1500'lerin ortalarında hububat darlığı yukarıdaki olaylardan da anlaşılacağı gibi, gerek yüksek fiyat veren Batı Avrupa'ya zahire kaçırılması, gerekse tımar sisteminin bozuluşu ile kesin bir şekilde kendisini göstermiştir. Hububat darlığının bir sebebi de 1525-1527 arasında üç mahsul yılında ekinlerin çekirge tahribatına uğraması ve 1528'de ekinleri su basmasıdır. Bunlara ek olarak, bazı tımar sahiplerinin arazileri kendilerine mülk edinmeğe başlaması ile büyük çiftlikler ortaya çıkmıştı; bu çiftliklerin bazılarında daha ziyade hayvancılığa önem verilmesi ile tarlalar hayvanlardan zarar görmüş gibi, arazilerin bir kısmı da mer'a haline getirilmiştir. Geçim zorluğu öylesine had safhadadır ki, köylüler bir tarlayı 20 kilo (bir veya iki kile) buğdaya veya arpaya değişmek zorunda kalmışlar; hububat darlığı büyük şehirlerin ve ordunun iaşesinde de büyük zorluklar ortaya çıkarmıştır.[13]

8) Selçuklu'lar devrinde ve hatta ondan daha önce Anadolu'da varolan faizcilik, tarımsal düzenin bozulması, geliri düşen köylünün yeni vergiler ve yeni vergi tahsil biçimleri altında ezilmesi ile büsbütün arttı. Faizciler zamanı geldiğinde paralarını ödemeyen köylülerin arazisine el koyuyor, köylüyü kendi hizmetleri için karşılığında hiçbirşey vermeden çalıştırıyor, yani onu köleleştiriyorlardı. Çiftçi, birisine borçlandığı vakit, tasarrufundaki tarlası, hayvanları, bağı ve bahçesi velhasıl bütün arazisi ve bu araziyi işleyecek araçlarıyla birlikte, alacaklısının kendi ürünü üzerindeki ortaklık hakkını kabul ediyordu. Ekip biçtiğinden her ne elde ederse, öşür ve diğer vergileri çıktıktan sonra, alacaklı ile paylaşacaktı. Özellikle Doğu vilayetlerinde (Malatya, Elazığ, Mardin, Diyarbakır) borç para verip ödemediği zaman köylü ile böyle bir ortaklığa girişmek ticaret haline gelmişti. Bu işi de genellikle tımar sahipleri, kasabada ticaretle uğraşanlar ve Anadoluya gönderilen yeniçeriler yapıyorlardı.[14]

9) Bütün çıkar gruplarının ortak sömürüsünün yöneldiği kitle köylülüktü. Bundan ötürü köylünün bir kısmının "çiftini bozup" vergiden kurtulmak için şehirlere göçtüğünü söyledik. Köylünün içinden çıkan genç ve bekâr delikanlılardan bazıları da beylerin ve bazı tımar sahiplerinin kapılarına hizmetkâr olarak girdiler. "Sarıca", "sekban", "bölükbaşı" denilen grupları teşkil ettiler; ya isyan eden beylerinin yanında, ya da kendi aralarından birinin başı çekmesi ile dalga dalga isyancı gruplar meydana getirdiler. Beylerin kapılarına veya devlet hizmetine giremiyenleri de çoğunlukla İstanbul, Bursa, Edirne gibi büyük şehirlerde üçer-beşer kişilik gruplar halinde dolaşıp, haramilikle geçindiler ve herhangi bir isyanda yer alabilecek bir güç olarak ortaya çıktılar. Köylü kitlesinden çıkan bu gruplar dolaylı veya dolaysız olarak yüklerini ve baskılarını yine köylüye yönelten ve diğer çıkar grupları tarafından kullanılan bir güç oldular.

10) Beylerin kapılarında hizmetkârlık bulamıyan genç ve bekâr köylüler için en iyi işlerden birisi de "suhte", yani kasaba ve şehirlerdeki orta seviyedeki medreselerde öğrenci olmaktı. Buralarda parasız-yatılı olarak okuyan

12. Ayrıntılı bilgi için şu kaynaklara başvurulabilir. Mustafa Akdağ, **Büyük Celâli Karışıklıklarının Başlaması**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1963, s. 20-220. Çağatay Uluçay **XVII. Asırda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hareketleri**, Resimli Ay Mat., İstanbul, 1944.
13. Mustafa Akdağ, "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti", **Belleten**, Temmuz 1950, Sayı, 55.
14. Mustafa Akdağ, a. g. e.

bu öğrenciler böylece bedava yemek ve yatacak yer bulmuş oluyor ve aynı zamanda bir meslek de ediniyorlardı. Ancak zamanla, bu medreselerin imaretlerinde toplanan köy delikanlılarının sayıları öylesine çoğaldı ki, her isteyen buralara giremediği gibi, medreselerin büyük şehirlerdeki yüksek kısmına herkes alınmamaya ve buraları bitirenlere de bir görev verilememeğe başlandı. Bu durum karşısında Ö. Lütfü Barkan'ın deyişiyle, "işsizler güruhunun softa kılığına bürünmüş kolu olan" suhteler XVI. yüzyılın ortalarından itibaren devlete ve onun memurlarına karşı yer yer ayaklanmalara giriştiler.

Celâli Karışıklıkları

Şimdi, görmekteyiz ki bütün bu ilişkiler zinciri içinde durumundan hoşnutsuz çıkar grupları ortaya çıkmıştır. Bunların bazılarının amacı artık-üründen eskisi kadar pay almak, bazılarınınki karışıklıktan faydalanıp artık üründen daha çok pay alır duruma gelmek, bazısının elde ettiği payı kaptırmamak ve devam ettirmek, geniş köylü kitlesinin amacı ise asgari geçimini sağlamak ve ağır vergi yükünden kurtulmaktır.

Bu dönemde Anadolu'ya dağılmış orta ve küçük feodaller diyebileceğimiz zeamet ve tımar sahipleri arasında giderek büyüyen hoşnutsuz bir kitle ortaya çıkmıştı. Bunların kimisinin geliri düşmüş, kimisinin dirliği elinden gitmiş, kısaca devlete olan güvenlerini yitirmişlerdi. Bunlardan "alçak hallü" olanlar yani küçük tımar sahipleri isyan halinde idiler. Devletin yeni seferlere yine bunları davet etmesi ve artık fazla ganimet de sağlamayan savaşların yükünü bunlara bindirmek istemesi üzerine bu kesimdeki birikim büsbütün alevlendirilmiş oldu. Özellikle seferden kaçan bu tımar sahipleri etraflarına köy delikanlıları olan levend ve sekbanları da alarak örgütlenmeğe başladılar. Bunlar, ilk celâli levend bölüklerini meydana getirdiler. Bu arada Anadolu'da medrese talebelerinin aşağıda açıklayacağımız yağmacılığı alıp yürümüştü. "İstanbul'dan bütün Anadolu'ya verilen emirlerle, alçak tımar erbabından, sancakların önemlerine göre, otuz ile kırk arasında muhafız kuvvet bırakıldığı, ahalinin de, kendi aralarında, her köye bir yiğitbaşı seçmek üzere, teşkilat yapmalarına izin verildiği bildirildi."[15] Böylece halk arasında ilk milis kuvvetleri meydana geldi ve bunları da çoğunlukla çiftini bozmuş genç köy delikanlıları, levendler meydana getirdiler.

Bu dönemde yine tımar düzeninin bozuluşuna ve vergilerin artışına ve vergi toplama yollarının bir düzene sokulmayışına bağlı olarak, reayanın ehl'i örf (yani en büyüğünden en küçüğüne kadar idareci zümre; vergi toplama, asayişi sağlama gibi görevlerle yükümlü devlet memurları) ile çelişkileri keskinleşmişti. Bunlar köylüyü soymak, cürüm ve cinayet resimlerini arttırmak için geçimsizlikleri teşvik etmek yolunda idiler. Ehl'i örfün kumandasında da devriye bölükleri vardı. "Devriye bölükleri ümeranın maiyetinde olarak durmadan köyleri dolaşmakta, çiftçi halka, salgınlar salıp, yük olmakta idiler. Celâli bölükleri ise, köylerin koruyucusu sıfatıyla, hele, çoğu köylü olan yiğitbaşılar idaresinde hareket ettiklerinden, daha ziyade ehl'i örfün mallarına, yüksek tımar ve zeamet erbabının vergilerine el koyuyorlar, suhte isyanlarında bariz bir nüfuzları olmuş bulunan kadıları ve ayânı öldürüyorlar, mahkemeleri basıyorlardı."[16] Ancak şurada hemen belirtelim ki Celâli isyanları sürecinde, Celâli bölüklerinde, sömürücü sınıfları karşılarına alan böyle bir tutarlılık devamlı olarak görülmemiş; bölükler yer yer baskılarını kendi içinden çıktıkları zümreye de yöneltmişlerdir. Şunu da belirtelim, kırsal alanların yarattığı iş-

15. Mustafa Akdağ, Celâli İsyanları, s. 116.
16. Mustafa Akdağ, a. g. e. s. 125.

sizler ordusu sadece Celâli bölüklerinde değil, ehl'i örfün devriye bölüklerinde de kullanılmıştır.[17]

Sözünü ettiğimiz suhte ayaklanmaları da ehl'i örfün ve halkın teşkilatlanmasında önemli bir etken olmuştur. Suhtelerin nasıl ortaya çıktıklarından daha önce bahsetmiştik. Kendilerine yüksek medreselere gitme ve bir göreve atanma yolları tıkanan orta medreseliler belki de birarada bulunmalarının sağladığı imkânlar sayesinde devlete ve devlet memurlarına karşı yoğun hareketler düzenlemişlerdir. Ancak bu işsiz güçsüzler takımının da başvurabileceği tek geçim yolu yine eşkiyalık ve büyük çapta kendi içinden çıktıkları köylü kitlesini soymaktır. Medreseliler Anadolu'da sipahileri ve reayayı kendilerine vergi vermeğe yükümlü tutmuşlar, çeşitli zorbalıklar yapmışlar, bunları ezmeğe memur edilen hükümet görevlileri de, çoğu kez, bunlarla birleşmiştir. Suhte isyanlarını bu şekilde bastıramıyan devlet, sadece İstanbul suhtelerini memnun edici bazı tedbirler aldı ve sonra da İstanbul medreselerinde okumakta olan Anadolu'lu suhtelerden memleketlerindeki ayaklanmaları bastırmakta faydalanma yoluna girişti.[18] İstanbul'a başlıca isyan merkezlerinden talebe nakibleri çağırarak bunlarla suhtelerin isyandan vazgeçmelerini sağlayacak tedbirleri konuştu; aldıkları kararları tebliğ etti. Ancak, doğal olarak, medreselilerin isyanları ülkenin ekonomik ve sosyal buhranına ilişkin olduğundan, asıp kesme siyasetinin hiçbir sonuç vermesine imkân yoktu. Ve hatta 1580'lerde ehl'i örf ile talebe arasındaki çatışmaların hızlanması, her işinde devlet memuru ile boğaz boğaza gelen halkın ve talebelerin akrabalarının da işe karışmalarına yol açtı. Köylüler, yer yer suhtelerle çarpışırken, ondan daha şiddetli olarak da ehl-i örf ile çatışmalara giriştiler. Ehl'i örfün suhteleri bastırması köylü için hiçbirşey değiştirmiyor, köylü bu sefer de ehl-i örfün emrindeki devriye bölüklerinin soygununa uğruyordu. Ayrıca bu devriye bölüklerinden şehir imtiyazlıları, eşraf ve kadılar da şikayetçi idiler; çünkü onlar da karışıklıklardan yararlanarak mal-mülk gasbına girişmişlerdi. Ehl-i örfün ortaklığına razı olamazlardı. Bundan ötürü kim ehl-i örfe karşı ise onu, yani zaman zaman suhteleri, zaman zaman da köylüyü, levendleri destekliediler. Padişahın da denge sağlama politikası ile halkı "mağdur" kabul ederek, ehl-i örfe karşı gereken cezayı vermelerini bildirmesi üzerine, bazı şehirlerde ve köylerde halk birleşerek bütün ehl-i örfe karşı cephe aldı; silâhlanarak, idarecileri evlerine hapsolmak zorunda bıraktılar. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi köylü içinden çıkan levendlerden çoğunluğu da bu ehl-i örfün kapısında çalışmakta idi. Ehl-i örfün böyle evlerine hapsi, sayıları pek çok olan bu levendlerin aç kalmaları demekti. Bütün servet ve güvenini bunlara dayayan ehl-i örf için tek çare etrafına topladığı bu levendlere dayanarak köylüye karşı harekete geçmek ve köyleri basmak oldu. Bundan sonraki dönemde pek çok ehl-i örf etraflarına topladıkları levendler ile ve daha sonraları bu levend bölükleri içinden çıkan "kapu ağaları" kendi başlarına (bu durum özellikle bölükleri istihdam eden beyin ekonomik durmunun bozulduğu zamanlarda ortaya çıkmıştır) köylüye ve onları desteklemiş olan kadı ve ayânlara karşı saldırılar yönelttiler. Köylünün yer yer silâhlanması karşısında, ehl-i örf ve

17. Almanya'da XVI. yüzyıl Köylü Savaşında da Engels, derebeyliğin dağılması döneminde ortaya çıkan lumpen proletarya'nın tohum halindeki unsurlarının üç rol oynadığından söz eder. Bunların bir kısmı köylüleri ezen prens ordularında, bir kısmı köylü çetelerinde, diğerleri de şehir hiziplerin mücadelelerinde rol oynamışlardır. Friedrich Engels, **Almanya'da Köylü Savaşı**, Payel Yayınları, İstanbul, s. 37.
18. Akdağ, **Celâli İsyanları**, s. 86-91.

onların sekban bölükleri de kesin bir tavır almaya zorlandılar; sekban bölüklerinin kendi aralarında birleşmeleri, suhte isyanını bastırmaya memur edilen, resmi hüviyeti olan kapu ağalarının bir beyin kapısında sekban olan Karayazıcı'nın etrafında toplanmaları bundan sonra gerçekleşti. Bunlar yalnız köylere değil, kasaba ve şehirlere de tecavüze başladılar. ve bunlardan en fazla şikâyet eden servetleri en fazla olan kadılar, ayân ve eşraf oldu. XVI. asrın başlarından beri birlik halinde olup, silâh kullanmakta da yetenek kazanmış olan suhteler yer yer bu sekban bölükleri ile çarpışıp, onları yenerek, halkın sempatisini kazandılar ve halk bu bölükler ile suhteler arasında 1603'-den sonraki mücadelelerde suhteleri destekledi.

Celâli isyanlarının esas mücadeleleri bu çıkar grupları arasında olmuştur. Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, genel olarak köylülüğün tüm ehl-i örf ile, şehirdeki ayân, eşraf ve kadı ile çelişkileri vardır. Fakat, eşrafın ehl-i örf ile olan çelişkilerinden ötürü hareketler sırasında yer yer eşrafın da köylülüğün yanında yer aldığı ve dirlik sahiplerinin küçüklerinin daha büyükler ile olan çelişkilerinden ötürü, küçük dirlik sahiplerinin de (alçak hallü tımarlar) köylülüğün yanında yer aldığı görülmüştür.

Celâli İsyanları Nedir, Ne Değildir?

Celâli isyanları hakkında başlangıçta belirttiğimiz görüşleri ele alırsak Akdağ'ın da ortaya koyduğu gibi, Kramers, ve H. Hüsamettin yanılmaktadırlar. Celâli isyanları ne bir Alevi-Sünni çatışması, ne de Türklerin devşirmelere karşı bir isyanıdır. Hareketler içinde bazı Alevi isyanlarına da rastlanmıştır. III. Murat zamanında 30.000 kişilik kuvvetiyle Osmanlı ordularını birkaç kere bozguna uğratan Şah Kalender isyanı bunlara bir örnektir. Ancak hareketin bütünü içinde bunlar da köylünün soyguncu ehl-i örfe karşı yürüttüğü isyanlardan başka birşey değildir.

Devşirme-Türk meselesine gelince, Celali isyanları süresince yer yer devşirme kapıkulları ile tımarlı sipahilerin çatışmalarına rastlanmıştır. Kapıkullarına tımar ve zeamet verilmesi, kendi durumları bozulan küçük ve orta halli tımar sahiplerini tedirgin etmiş, devlete karşı isyanlarında bu tımar sahiplerinin yer yer kapıkulları ile de çatışmalarına yol açmıştır. Ancak kapıkullarının devşirme, sipahilerin Türk oluşu değildir sorunu yaratan. Sorun, artık üründen alınan payın miktarı sorunudur. Ve ayrıca kapıkulları-sipahi çatışması Celâli isyanlarının küçük bir kısmını meydana getirir.

A. S. Tveritinova ise Mustafa Akdağ'ın naklettiği kadarıyla (kitap yayınlanmadığı için M. Akdağ'ın verdiği bilgilere dayanmak zorundayız) isyana katılan sınıfları genel hatları ile doğru, ancak çok eksik olarak koymaktadır. İsyanlara önderlik eden tek zümre olarak küçük ve orta feodaller gösterilmiş ve olaylar nihai sonucuna kadar götürülmemiş, «şeflerin feodaller olması yüzünden, gaye bunların dar sınıf menfaatleri çevresinde kaldı ve hatta, feodaller, köylülerin hareketlerinden endişeye düşerek, onları terk ile hükümetle barıştılar." [19] diyerek bırakılmıştır. Ancak kitap elimizde olmadığı için A. S. Tveritinova'nın tezi üzerinde kesin bir yargıya varmak doğru olmaz.

Mustafan Akdağ ise Celâli isyanlarını hazırlayan ekonomik ve sosyal koşulları açık seçik ortaya koymuş, olayları bütün ayrıntıları ile ele almıştır. Esasen biz de burada yeniden araştırmaya koyulmayıp, onun naklettiği olayları sınıfsal bir temele oturtmağa çalıştık. Çünkü, bizce M. Akdağ sınıf çatışmalarının genel hatlarını gözden kaçırmakta, belirli bir dönemden sonra

19. Mustafa Akdağ, **Celâli İsyanları**, s. 245.

isyanlara önderlik edenlerin resmi sıfatlı kişiler oluşu üzerinde fazla durmaktadır. Esasen bu da birçok kişilerin Celâli isyanlarını merkezi otoriteye karşı bir "bürokrasi" hareketi olarak görmelerine yol açmıştır.

Celâli isyanları nedir? Bu isyanlar kime karşı yöneltilmiştir? Celâli isyanları, kendi köylerinde birlikler kurup ehl-i örfe karşı ayaklanan köylülerin hareketleri midir? Yoksa, gittiği bölgelerde köylüyü soymaya çalışan ehl-i örfün meydana getirdiği hareketler midir? Yoksa, bu ehl-i örfün hizmetine girip köylüyü ve şehirdeki ayânı, eşrafı soymaya çalışan levendatın ortaya çıkardığı çapulculuk hareketleri midir? Yoksa ehl-i örfe isyan edip köylüyü soymaya çalışan suhte takımının meydana getirdiği hareketler midir? Ya da, kapıkulları ve diğer ehl-i örf ile çıkarları çatışan küçük tımar sahiplerinin merkezi feodal devlete karşı giriştiği isyan hareketleri midir?

Bu sorulardan hiç birisi, diğerlerinden soyutlanarak olumlu ya da olumsuz bir şekilde cevaplandırılamaz. Celâli isyanları, özellikle Avrupa'da gelişen kapitalizmin Osmanlı toplumunda meydana getirdiği sarsıntı sonucu, köylülük dışındaki bazı sınıf ve tabakaların, bu sarsıntıdan en fazla zarar gören köylülüğe dayanarak merkezî feodaliteye ve birbirlerine karşı giriştikleri mücadelelerdir. Celâli isyanları köylü hareketleri midir? Evet. Çünkü hangi sınıf veya tabaka tarafından yönlendirilmiş olursa olsun, bütün Celâli isyanlarının **temel gücünü** köylülük oluşturmuştur. Ve şayet köylülük kendi dışında bir takım sınıf ve tabakaların hakimiyeti altına girmiş ve bu isyanlara katılmakla kendi dışındaki güçlerin çıkarlarına hizmet etmişse, bu hiçbir zaman köylülüğün çıkarlarının bu sınıf ve tabakaların çıkarları ile özdeşleştiği anlamına gelmez. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu dönemde, toplumda bütün çıkar gruplarının ortak sömürüsünün yöneldiği kitle köylülüktü. Ve tımar sisteminin temellerinin sarsılışından en fazla zarar gören şüphesiz ki bu sistemin temelini meydana getiren köylülüktü. Köylülük, sırtına binen korkunç sömürüden ve baskıdan kurtulmak için ayaklanmaya hazırdı. ve ayaklanıyordu. Ne var ki, somut taleplerini formüle edemiyor, bu talepler etrafında yani kendi çıkarları etrafında örgütlenemiyor ve bağımsız mücadelesini yürütemiyordu. Bunun yerine, çıkarları kendi çıkarlarına ters düşen sınıf ve tabakaların peşine takılıyor, onların kendisi adına sözcülük yapmasını bekliyordu. Bu arada, doğal olarak, bir sınıf veya tabakanın peşine takılmış olan köylülüğün bir kesimi, başka bir sınıf veya tabakanın peşine takılmış olan köylülüğün diğer bir kesimine karşı hareket ediyordu. Ama bu bütün köylü hareketlerinin (özellikle burjuvazinin ya da proletaryanın önderliğinin olmadığı durumlarda) ortak niteliği değil midir? Feodal toplumun en geniş emekçi kitlesi olan köylülüğün evrensel kaderi bu değil midir? İlkel tarım araçları kullanarak **bireysel, dağınık bir şekilde küçük çapta üretim yapan;** sömürülen, ancak bu sömürünün derecesinin bölgesel farklılıklar gösterdiği gibi kendisini sömürenlerin de farklılıklar gösterdiği; asırlar boyu kendisini sömürenleri kendisinin siyasi sözcüsü olarak görmeye alışmış olan köylülüğün kendi bağımsız mücadelesini sürdürmesi imkânsızdır. "Her köylü ailesi hemen hemen tamamiyle kendi kendine yeterlidir; tüketiminin büyük bir kısmını doğrudan doğruya kendisi üretir ve böylece geçimini, toplumla olan ilişkisinden ziyade, doğa ile olan alış-verişi ile temin eder. Küçük bir işletme, bir köylü ve ailesi; onların yanında bir diğer küçük işletme, bir diğer köylü ve bir diğer aile. Bunlardan birkaçı bir köy, ve birkaç köy de bir [ilçeyi] meydana getirir. Bu şekilde, Fransız ulusunun büyük bir kitlesi, benzer birimlerin basit bir toplamı ile oluşmuştur; tıpkı bir çuvalın içindeki patateslerin, bir çuval pata-

tesi oluşturması gibi. Yaşayış biçimlerini, çıkarlarını ve kültürlerini diğer sınıflardan ayıran ve onları diğer sınıflara karşı düşmanca bir muhalefete iten aynı ekonomik şartlar altında yaşadıklarından, bu milyonlarca aile bir sınıftır. Ancak, aralarında sadece mahalli bağlar olduğundan ve ortak çıkarları ne bir toplumu, ne bir ulusal birliği ve ne bir siyasi örgütlenmeyi sağlamadığından, bu küçük işletme sahibi köylüler bir sınıf değildirler. Dolayısiyle ister bir parlâmento, ister bir kongre vasıtasıyla olsun, kendi çıkarlarının sözcülüğünü kendileri yapmaktan acizdirler. Kendilerini temsil edemezler, temsil edilmelidirler. Bu temsilcileri aynı zamanda onları diğer sınıflara karşı koruyan ve onlara gökten yağmur ve güneş gönderen efendileri, onların üstünde bir otorite, sınırsız bir hükümet gücü olarak görünmek zorundadır."[20]

Celâli isyanlarının "köylü hareketi" olarak yorumlanmasına karşı, "bu yorumun yanlış olduğu, çünkü Celâli isyanlarında köylülüğün somut talepler öne sürmediği" itirazı yapılabilir. Nitekim tarihçilerimizin birçoğunun Celâli isyanlarının köylü hareketi olarak yorumlanmaması görüşünde hemfikir olmalarının nedeni bu olsa gerektir. Doğan Avcıoğlu da, "Celâli isyanlarını, köylü ayaklanmaları saymak, gerçeği çok fazla zorlamaktır" demekte ve Prof. Tankut'tan şu sözleri aktarmaktadır: "Sipahi, levent, saruca, sekban, deli taifeleri ile kapıdan kopmuş serseri kopuk alayları —iddiaları ve davaları ne olursa olsun— bir noktada ittifak ediyorlardı: Köyleri basmak, köylüyü soymak."[21] Celâli isyanlarının köylü hareketi olmadığı yolundaki görüşleri ileri sürenler, bu isyanları aynı dönemde ve sonraki dönemlerde Avrupa'daki köylü hareketleri ile kıyaslamak eğilimindedirler. Nitekim, XVI. yüzyılın başlarında ve daha sonraları Avrupa'da kapitalizmin o dönemde en az gelişmiş olduğu ülkelerden biri olan Almanya'da kurulan köylü ayaklanma birliklerinin somut talepleri olmuştu. Örneğin, bu köylüler, prenslere, senyörlere ve rahiplere tanınan hakların, vergilerin ve gümrük resimlerinin verilmesini reddediyor; toprak köleliğinin kaldırılması, manastır ve kilise mallarının halka dağıtılması, imparatordan başka efendi bulunmamasını istiyorlardı.[22]

Ancak, köylülerin somut talepler öne sürmesi ve hele bu taleplerin kendi sınıf çıkarlarını dile getirmesi o hareketin köylü hareketi olup olmadığını değil, üretici güçlerin gelişme düzeyini, kapitalizmin ve dolayısiyle burjuvazinin gelişme düzeyini gösterir. Çünkü köylüler "... kendi çıkarlarının sözcülüğünü kendileri yapmaktan acizdirler. Kendilerini temsil edemezler, temsil edilmelidirler." Köylülüğün özlemleri kısaca **toprak** ve **özgürlük** olarak özetlenebilir. Ve köylü hareketlerinin zaferi toprak köleliğine son verilmesi ile kesinlik kazanır. Ancak, köylülük toprak ve özgürlük mücadelesini kendi başına ve bağımsız olarak yürütemez, toplumsal yaşayıştan uzak olan köylülük bu özlemini bilinçli bir şekilde kendisi formüle edemez. Bu özlemlerin formülasyonu tarihte burjuvazi ya da proletarya tarafından yapılmıştır. Çünkü feodaliteye karşı mücadele eden burjuvazinin, ya da büyük toprak mülkiyetiyle uzlaşmış olan burjuvaziye karşı mücadele eden proletaryanın çıkarları, köylülüğün toprak köleliğine son verilmesini gerektirmektedir. Burjuvazinin veya proletaryanın köylülükle kurduğu ittifakın ve bu ittifakta ilk ikisinin önderliğinin temelinde köylülükle olan bu çıkar birliği yatmaktadır. Ve ancak burjuvazi, yada proletarya eski toplumun emekçisi köylülüğün hare-

20. K. Marx, "The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte", Marx - Engels, Selected Works, Progress Publishers, Moscow, 1969, Cilt I, s. 478-79.
21. Doğan Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, Bilgi Yayınevi, Ankara, Aralık 1968, s. 31.
22. Engels, a.g.e., s. 73.

ketlerini zafere ulaştırabilir. Çünkü eski feodal, yada yarı-feodal toplumun gebe olduğu yeni toplumu burjuvazi yada proletarya temsil etmektedir. Şayet henüz üretici güçler yeterli bir düzeye ulaşmamışsa, yeni üretim ilişkileri yeterince gelişmemişse ve bunun sonucu yeni sınıflar (burjuvazi ve proletarya) ortaya çıkmamışsa ve siyasi örgütlerini kurmamışlarsa, köylü hareketlerinin başarısızlığa uğraması kaçınılmazdır. Bu durumla köylülük, feodal toplumun hakim sınıf ve tabakaları tarafından kullanılmaya, onların ekonomik ve siyasi amaçlarına alet olmaya mahkûmdur. Şayet 16. yüzyılın Almanya'sında köylülük giriştiği hareketlerde bir takım somut talepler öne sürmüşse, bunun nedenini o günkü soylulara ve imtiyazlılara karşı şehir meclislerinde söz sahibi olmaya çalışan zengin ve orta halli burjuvalar ile küçük burjuvazinin bir kısmını içeren bir burjuva muhalefeti ve "sınıflarından kopmuş burjuvalardan ve medeni haklardan yoksun kalfalar, gündelikçiler ve lumpen proletaryanın tohum halindeki türlü unsurları gibi şehirli kitlesinden teşekkül etmiş" halk muhalefetinin varlığında aramak gerekir.[23]

Osmanlı İmparatorluğunda Celâli isyanlarının yer aldığı 1550-1603 tarihleri arasında Avrupa'da kapitalizmin tohumlarını atan hızlı bir ilkel birikim dönemine girildiğine daha önce de değinmiştik. Gemicilik gelişmiş, Amerika kıtası keşfedilmiş, Afrika kıyıları talan edilmiş, Ümit Burnu dolaşılarak Hindistan'a ulaşılmış, sömürgecilik hızla gelişmeğe başlamıştı. Ticaret ve tefecilik yoluyla hızlı bir sermaye birikimine girişilmişti. Köylüler ise topraklarından kopmakta, şehirlere akmaktaydılar. Sömürgelerden yok pahasına temin edilen hammaddeler yanında, Avrupa ülkeleri kendi manüfaktürlerini korumak üzere, gerekli hammaddelerin ihracatını yasaklıyordu. Bütün bu gelişmelere paralel olarak gelişen burjuvazinin de feodal hakim sınıflara karşı muhalefeti artıyordu.

Aynı dönemde, Osmanlı İmparatorluğunda da ticaret gelişiyor, tefecilik artıyor, köylüler topraklarından kopuyordu ama, bu gelişmeler feodal düzene karşı muhalefet edecek bir burjuvazi çıkarmıyordu ortaya. Avrupa tüccarlarının yeni ticaret yolları bulmaları, Osmanlı imparatorluğu toprakları üzerindeki ticarete ağır bir darbe indirmişti. Ayrıca daha önce de değindiğimiz gibi, başlıca ticaret merkezlerinde (sahil şehirlerinde) ticaret azınlık tüccarların hakimiyetindeydi. Kendilerini Osmanlı İmparatorluğu ile özdeşleştirmeyen bu azınlık tüccarlar o dönemde yerli sanayiin ihtiyacı olan hammaddeleri Batı'ya kaçırmakta ve gelişen Avrupa burjuvazisine hizmet etmekteydiler. Bu ise kapitalizmin gelişmesinde önemli bir etken olan el zanaatlarını ve olduğu kadarıyla manüfaktürleri krize sokmaktaydı.

Şehirlerdeki esnaf ve zanaatkârların durumuna gelince: Osmanlı İmparatorluğunda profesyonel loncalar, 16. yüzyılın başlarında ortaya çıkmışlardır. Bu tarihe kadar, üyeleri çoğunlukla zanaatkârlardan oluşmakla birlikte, tam anlamıyla profesyonel sayılmayacak "ahi" teşkilâtları vardı. Geçmişi Sasaniler zamanına kadar dayanan ahi teşkilâtları gerek Selçuklu devleti, gerekse Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşu döneminde şehirlerde sonradan eşrafın yükümleneceği görevlere benzer işler görerek önemli siyasi, sosyal ve ekonomik bir rol oynamışlardır. Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre, "ana umdelerinden biri tesanütle yapıcı bir unsur olan fütüvvet ehli, yine bu tesanüt ve inanıştaki hususiyet yüzünden devlet nüfuzundan uzak kalmış, bu nüfuza baş eğmemeğe çalışmış, ihvanın resmi mahkemelere bile müracaatını tecviz etmemiş, ken-

23. Engels, a.g.e., s. 36-37.

di hususi teşkilâtıyla daima devlet içinde bir devlet halinde yaşamış, hatta bazen devlete bile nafiz olabilmiştir." [24] Ancak şurası da doğrudur ki, Osmanlı toplumunun kuruluş döneminde sadece iktisadi değil, aynı zamanda askeri ve politik bir rol oynayarak, fetihçi ordulara savaşçı sağlamakla kalmayıp, halk arasında bir misyoner görevi yerine getirerek Hıristiyan hukukuna karşı yeni bir sosyal düzen fikrini yayan bu ahiler[25], feodal devletin güçlenmesi ile eski kudret ve nüfuzlarını kaybettiler, görevleri sadece iktisadi düzeye indirgendi (bazen bir memuriyete dönüştü), hatta bu görev sadece esnafın belirli bir kısmını temsil etme görevi haline geldi, esnaf zümreleri arasındaki dayanışma çözülmeğe başladı ve üzerlerindeki devlet baskısı ve denetimi (en azından hukukî çerçeve içinde) arttı.

Ahiler, bağımsız bir ekonomik ve siyasi teşkilât oldukları sürece devletin ve devlet memurlarının haksızlıkları karşısında eşitliği ve adaleti savunmuşlardı. Teşkilât olarak istekleri otonom kalmaktı ve bundan ötürü çok güçlü ve üzerlerine her türlü baskıyı koyabilen devletten ziyade, mahalli yönetime taraftardılar. Ancak, güçlü bir devletin oluşu her türlü karışıklığı önliyeceği ve işlerini "barış içinde" sürdürmelerini sağlıyacağı için merkezi iktidarın zaafa uğramasına da karşı olmuşlardır. Küçük burjuvaziye özgü bu tutum da onların gerek Celâli isyanları sırasında, gerekse diğer halk hareketlerinde tutarlı bir politika izlemelerine (hele tümüyle profesyonel bir esnaf örgütü haline geldikleri dönemde) engeldi.

Buraya hemen şunu da eklemek gerekir ki, esnaf zümreleri arasında "fütüvvet'in[26] sağladığı disiplin ve dayanışmanın ortadan kalkışını yerli zanaat ve el tezgâhlarının yerini Avrupa mamûl mallarının alışına paralel olarak yürütmek gerekir. Osmanlı zanaatlarının krize girmesi 16. yüzyılda yabancılara tanınan ilk kapitülasyonlarla birlikte başlar. Ve bu kriz yeniçerilerin de esnaflığa başlaması ve savaş zamanı loncalardan zanaatkârların bir kısmının orduya alınmasıyla hız kazanmıştır.

Demek ki, o dönemde, şehir esnaf ve zanaatkârını çatısı altında toplayan ahi teşkilâtları eski politik ve ekonomik gücünü yitirmiş; hukukî açıdan bile olsa, büyük çapta devlet kontrolüne girmiş ve ayrıca gelişen Avrupa endüstrisine hammadde aktarımının başlaması ile esnaf ve zanaatkâr da hızla bir krizin içine sürüklenmeye başlamıştı. El zanaatları bu durumdayken, o dönemde ve sonrasında, feodal hakim sınıflara karşı muhalefet yürütecek güçte bir burjuvazinin ortaya çıkması beklenemez.[27]

İşte bundan dolayıdır ki, ilkel tarım araçları kullanarak bireysel, dağınık bir şekilde küçük çapta üretim yapan köylü artan sömürü karşısında baş kaldırmış, fakat bu başkaldırışının hedefini tayin edememiş, bazen ehl-i örfün yanında, bazen ona karşı, bazen suhtelerin yanında, bazen suhtelere karşı mü-

24. Abdülbaki Gölpınarlı, "İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları", **İktisat Fakültesi Mecmuası, II. cilt, s. 89.**
25. Ömer L. Barkan, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler", **Vakıflar Dergisi**, sayı II, Ankara, 1942, s. 282-283.
26. Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre, fütüvvet kelimesi gençlik, yiğitlik, cömertlik anlamına gelmekte ve esas anlamıyla tasavvufa dayanmaktadır. Fakat aynı zamanda ekonomik girişimleri kapsadığından ve sanat erbabını örgütlediğinden daha kapsamlı anlamlarda kullanılmıştır. a.g.e., s. 6.
27. Fakat bu hiç bir şekilde o dönemde ticari ve endüstriyel faaliyetler sonucu bir takım kişilerin elinde sermaye birikimi olmadığı anlamına gelmez. Tersine, pek çok veri bunun aksini ispatlamakta kullanılabilir. Ancak bizim burada üzerinde durduğumuz husus, bu birikimin üretici güçlerde anlamlı bir gelişmeyi ve yeni üretim ilişkilerini temsil edecek bir düzeyde ve nitelikte olmadığıdır.

cadele etmiş; kırsal alanlarda krizin artışı ile çeşitli çıkar gruplarının birbirleri ile olan mücadelelerinde bitmek tükenmek bilmeyen bir potansiyel güç olarak belirmiş; ve bütün bunların sonucunda kendisini, "denize düşen yılana sarılır" misali, giderek güçlenmekte olan mahalli feodallerin kucağına atmıştır. Nitekim Celâli isyanlarından en büyük parsayı merkezi feodal devlete karşı olan ve gittikçe güçlenen mahalli feodalite toplamıştır. Celâli isyanlarından sonra küçük ve orta feodallerin önemi azalmış, bu arada bazı topraklara el koymuş olan yüksek dirlik sahipleri de güçlenerek "ayân" olmuşlardır. Ayânlar Merkezi feodal devletin zaman içerisinde hızla zayıflamasından yararlanarak, 18. yüzyılın sonlarına doğru devletin kendilerini resmen tanımasını sağladılar. 17. yüzyılın başından itibaren köylülüğün siyasi sözcülüğünü işte bu ayânlar yapmışlardır.

Köylülüğün evrensel niteliği: kendisini temsil edemez, temsil edilmelidir. Bu, bugünün Türkiyesi'nin köylülüğü için de geçerlidir. 1970'lerin Türkiye'sinin köylülüğü 16. yüzyılın Celâli isyanlarının temel gücü olan dedelerinin ötesinde somut taleplerle harekete geçebiliyor ve çoğunlukla kendisini sömüren sınıf ve tabakaların peşine takılmayıp, onların çıkarlarına alet olmuyorsa, bundan köylülüğün genel niteliklerinin değiştiği anlamı çıkartılmamalıdır. Bugün tefeci-bezirgân takımına karşı harekete geçen tütün, fındık, vs. üreticilerinin hareketleri, hazine arazisini, köy merasını gaspeden toprak ağalarının gaspettiği toprakları işgal eden köylülerin hareketleri ne kadar "köylü hareketleri" ise, 16. yüzyılın Celâli isyanları da o kadar köylü hareketleriydi. Şayet 20. yüzyılın ikinci yarısının Türkiye'sindeki köylü hareketleri 16. yüzyılın Osmanlı İmparatorluğundaki köylü hareketlerinden, ileri sürülen talepler ve tutarlılık açısından farklılık gösteriyorsa, bunun nedenini ortaya çıkmış olan yeni üretici güçlerde, yeni üretim ilişkilerinde, yeni sınıf güçlerinde ve bu sınıfların siyasi örgütlenme düzeylerinde aramak gerekir.

Bugünün Türkiyesi emperyalizmin, feodal mütegallibeye ve kendisinin yarattığı işbirlikçi burjuvaziye dayanarak Türkiye'yi sömürü alanı yaptığı bir ülkedir. Emperyalizmin kırsal bölgelerdeki uzantısı tefeci-bezirgân sermayesi ve büyük toprak mülkiyetinin kırsal bölgelerin hakim sınıfları olduğu bugünün Türkiye'sinde köylülük genel niteliklerini büyük çapta muhafaza etmektedir. ilkel tarım aletleri ile bireysel, dağınık ve küçük çapta üretim. Ne var ki, emperyalizmin geliştirdiği kapitalizm kapalı köy ekonomisini kırmış, köylülüğü belirli ölçüde toplumsal bir yaşayış içine sokmuş, köylülüğün kendi arasında farklılaşmasına yol açmıştır. Öte yandan gene emperyalizmin geliştirdiği kapitalizm şehirlerde güçlü bir işçi sınıfı ortaya çıkarmıştır. Burjuvazinin radikal kesimlerinin, özellikle küçük burjuva radikalizminin ve proletaryanın yürüttükleri mücadelelerde köylülüğün desteğini sağlama yönünde birbirleriyle hızlı bir rekabete giriştiği ve bu rekabetin, sosyalist hareketin güçlenmesine paralel olarak, hergün biraz daha şiddetlendiği bugünün Türkiye'sinde, köylülüğün kendi mücadelesinde kendi sınıf çıkarları yönünde somut taleplerde bulunuyor olması doğaldır.

komün'ün anısına

Paris Komünü'nün ilânından bu yana kırk yıl geçti. Fransız proletaryası adet üzerine miting ve gösterilerle 18 Mart 1871 devriminin yapıcılarını andı. Mayısın son günlerinde, korkunç "mayıs haftası"nda kurşuna dizilen komüncülerin mezarlarına çelenk koyacak ve fikirlerinin tam zaferine, eserlerinin bütünüyle meydana getirilmesine kadar durmadan mücadele edeceklerini bir defa daha haykıracak.

Neden yalnız fransız proletaryası değil de, bütün ülkelerin proletaryası Paris Komünü yapıcılarını kendi müjdecileri olarak yüceltiyorlar? Paris Komünü nasıl bir miras bırakmıştır?

Komün kendiliğinden doğdu, kimse onu bilinçli ve metodik bir biçimde hazırlamamıştı. Almanya'yla başarısız bir savaş, kuşatılmanın verdiği acılar, proletaryanın işsizliği, küçük burjuvazinin iflâsı, kitlelerin üst sınıflara karşı öfkesi ve tam bir iktidarsızlık göstermiş olan hükümet ileri gelenleri, durumundan memnun olmıyan ve yeni bir sosyal rejim özliyen işçi sınıfı içindeki karmaşık heyecan; Cumhuriyet için endişe yaratan kurucu Meclis'in gerici bileşimi-bu ve bunun gibi birçok nedenler, birlikte Paris ahalisini 18 Mart devrimini yapmıya itti. Bu devrim beklenilmiyen bir biçimde iktidarı milli muhafız alayı [garde nationale: şehirlilerden kurulu milis]nın eline, işçi sınıfı ve onunla birleşen küçük burjuvazinin eline geçirdi.

Bu, tarihte eşine rastlanmayan bir olay oldu. O zamana kadar iktidar genellikle toprak sahiplerine ve kapitalistlere, yani hükümet adı verilen kurumu oluşturan onların yetkili temsilcilerine aitti. Oysa, 18 Mart devriminden sonra, M. Thiers'nin, askerî birlikleri, polisi ve memurlarıyla Paris'ten kaçmasından sonra, halk duruma hâkim oldu ve iktidar proletaryaya geçti. Fakat bugünkü toplumda, Kapital'in ekonomik olarak boyunduruk altında tuttuğu proletarya, kendisini Kapital'e bağlıyan zincirleri kırmadan siyasi hâkimiyetini kuramaz. Ve işte bunun için Komün hareketi sosyalist bir renge bürünmek zorundaydı, yani burjuvazinin egemenliğini, Kapital'in egemenliğini yıkmak ve bugünkü toplumun temellerini ortadan kaldırmak zorundaydı.

Başlangıçta bu hareket çok karışık ve belirsiz oldu. Ona, Komün'ün Almanlara karşı savaşı yeniden başlatacak ve onu başarılı biçimde yürüteceği umuduyla yurtseverlere varıncaya kadar herkes katılıyordu. Hareket aynı zamanda senet ve kiraların ödenmesi ertelenmezse (bunu hükümet reddedi-

yordu, Komün kabul etti) iflasla karşı karşıya kalacak olan küçük tüccarlar tarafından da destekleniyordu. Nihayet, ilk anlarda, hareket, gerici kurucu Meclis'in ("taşralılar", amansız toprak sahipleri) monarşiyi yeniden kurmasından korkan burjuva cumhuriyetcilerinin de sempatisinden kısmen yararlanmıştı. Fakat tabii esas rol, ikinci imparatorluğun sonlarında aralarında etkin bir propaganda yürütülmüş olan ve birçoğunun Enternasyonal'e üye olduğu işçiler (özellikle Paris zanaatkârları) tarafından oynandı.

Sadece işçiler sonuna kadar Komün'e sadık kaldılar. Burjuva Cumhuriyetçileri ve küçük burjuvalar çabucak uzaklaştılar: bazıları hareketin proleter, devrimci, sosyalist niteliğinden korktular; diğerleri ise hareketin kesin olarak yenilgiye uğruyacağını görerek ayrıldılar. Sadece fransız proleterleri korkmadan, yorulmadan kendi hükümetlerini desteklediler, onun için, yani işçi sınıfının kurtuluşunun davası için, bütün çalışanların daha iyi bir geleceği için, yalnız olarak savaştılar ve öldüler.

Dünkü müttefikleri tarafından terkedilen ve hiçbir desteği olmayan Komün, yenilgiye mahkûmdu. Bütün fransız burjuvazisi, bütün toprak sahipleri, bütün Borsa adamları, bütün fabrikatörler, büyük ve küçük bütün hırsızlar, bütün sömürücüler ona karşı birleştiler. Devrimci Paris'i dize getirmek için 100.000 fransız savaş esirini serbest bırakan Bismark tarafından desteklenen bu burjuva koalisyonu, cahil köylüleri ve taşra küçük burjuvazisini Paris proletaryasına karşı harekete geçirmeyi ve (öbür yarısı Alman ordusu tarafından tutulan) Paris'in yarısını ateşten bir çember içine almayı başardı. Fransa'nın bazı büyük şehirlerinde, Marsilya, Lyon, Saint-Etienne, Dijon ve başka yerlerde de işçiler iktidarı ele geçirmek, Komün kurmak ve gidip Paris'i kurtarmak istedilerse de, bu atılımlar kısa zamanda başarısızlığa uğratıldılar. Ve proleter isyanının bayrağını ilk defa yükselten Paris, sadece kendi gücüne kaldı ve kesin bir yenilgiye mahkûm oldu.

Bir sosyal devrimin zafere erişmesi için en azından iki şart gereklidir: üretici güçlerin yüksek düzeyi ve proletaryanın hazırlanmış olması. Fakat 1871'de bu iki şart mevcut değildi. Fransız kapitalizmi henüz az gelişmişti ve Fransa daha çok bir küçük burjuva (zanaatkârlar, köylüler, esnaflar.. vs) memleketiydi. Diğer yandan, işçi partisi yoktu, ve kendi kitlesi içinde amaçları ve onlara erişmek için araçları hakkında bile yeterince açık bir fikre sahip olmıyan işçi sınıfının ne hazırlığı ne de uzun bir idmanı vardı. Ne proletaryanın ciddi bir siyasî örgütü, ne geniş sendikalar, ne büyük kooperatifler..... vardı.

Fakat Komün'ün esas eksiği, zaman, arkasına bakma ve programını gerçekleştirmeye başlama olanağını bulamaması oldu. Yapılacak işlerine başlamaya vakti olmadan burjuvazinin tümü tarafından desteklenen Versailles'deki hükümet, Paris'le mücadeleye başlamıştı. Komün her şeyden önce savunmayı düşünmek zorunda kaldı. Ve 21-28 Mayıs arasındaki son günlerine kadar, ciddi olarak başka şey düşünmeye vakti olmadı.

Bununla beraber, bu denli uygunsuz şartlara rağmen, varlığının bu kadar kısa olmasına rağmen, Komün gerçek anlamını ve amaçlarını yeterince belirleyen bazı tedbirleri almayı başardı. Komün, egemen sınıfların kâr aracı olan daimi orduyu, halkın genel silahlanması ile değiştirdi; Kilise ve Devlet ayrımını ilân etti, Dinî bütçeyi kaldırdı, halk eğitimine bütünü ile layik bir nitelik verdi ve böylece düzenin savunucusu papazlara doğrudan bir darbe indirdi. Sosyal alanda çok az şey yapabildi, fakat bu kadarı bile yeterince açıklıkla onun halkın hükümeti, işçi hükümeti niteliğini ortaya koyar: ek-

mekçilerde gece çalışması yasaklandı; işçilerin haklarından kanunî hırsızlık olan para cezaları sistemi kaldırıldı; nihayet Komün, sahipleri tarafından terkedilen veya durdurulan bütün fabrika ve atelyelerin yeniden üretime geçmesi amacı ile işçi birliklerine devredilmesini sağlayan ünlü kararnamesini yayınladı. Ve sanki gerçekten demokratik ve proleter niteliğini iyice belirtmek istermişcesine, Komün bütün memurların ve hükümet üyelerinin maaşlarının, bir işçinin normal ücretini geçemiyeceğini, ve her ne olursa olsun bu maaşın senede 6.000 frankı (ayda 200 rubleden az) aşamıyacağını kanunlaştırdı.

Bütün bu tedbirler, Komün'ün tahakküm ve sömürü üzerine kurulmuş eski dünya için bir ölüm tehlikesi olduğunu açıkca gösteriyordu. Bundan dolayı burjuva toplumu, Paris'in Hotel de Villa üzerindeki proleteryanın kızıl bayrağı dalgalandığı sürece, rahat uyuyamadı. Ve sonunda, düzenli hükümet güçleri devrimin iyi düzenlenmemiş güçlerini yenince, Almanlar tarafından yenilen, fakat kendi yenik vatandaşlarına karşı cesur olan Bonapartçı genaraller, fransız Rennenkampfları ve Meller - Zakomelskileri, Paris'in hiç görmediği bir katliam düzenlediler. 30.000 e yakın Paris'li, boşanmış itaatsız asker takımı tarafından katledildi, aralarından çoğunun sonradan kurşuna dizildiği 45000 kişi tutuklandı; binlercesi zindanlara gönderildi, binlercesi sürüldü. Toplam olarak Paris, aralarında her meslekten en iyi işçiler bulunan, yaklaşık olarak 100.000 evlâdını kaybetti.

Burjuvazi memnundu. Şefleri, kanlı bodur Thiers, generalleri ile birlikte Parisli proletaryaya sunduğu kan banyosundan sonra "artık, sosyalizm uzun bir süre için bitmiştir" diyordu. Fakat kargalar boşuna ötüyordu. Komün'ün ezilmesinden altı yıl kadar sonra, savaşçılarının bir çoğu halâ zindanlarda ve sürgünde inlerken, işçi hareketi Fransa'da yeniden doğuyordu. Yeni sosyalist kuşak büyüklerinin deneyleri ile zenginleşmiş, fakat hezimetlerinden dolayı hiç te cesareti kırılmamış olarak Komün savaşçılarının elinden düşen bayrağı aldı ve "Yaşasın sosyalist devrim! Yaşasın Komün!" çığlıkları ile onu kararlı bir biçimde ve yiğitçe ileriye götürdü. Ve iki veya üç sene sonra, yeni işçi partisi, ülkeye yaydığı ajitasyonla egemen sınıfları, hükümet hapishanelerinde kalan komüncüleri serbest bırakmaya zorluyordu.

Komün savaşçıları, yalnız fransız işçileri tarafından değil, bütün ülkelerin proletaryası tarafından saygı ile anılır. Çünki Komün bölgesel veya dar milli bir dava için değil, bütün çalışan insanlığın, bütün nasipsizlerin ve bütün hakir görülenlerin kurtuluşu için savaştı.

Komün sosyal devrimin önde savaşçısı olarak, proletaryanın acı çektiği ve mücadele ettiği her yerde sempati kazandı. Hayatı ve ölümünün tablosu, dünyanın baş şehrini ele geçiren ve iki aydan fazla elinde tutan işçi hükümetinin görüntüsü, proletaryanın kahramanca savaşı ve yenilgiden sonraki acılarının düşüncesi -bütün bunlar milyonlarca işçinin moralini yükseltti, umutlarını arttırdı, ve onların sosyalizme sempati duymalarını sağladı. Paris toplarının gümbürtüsü, proletaryanın en geri kalmış tabakalarını uyandırdı ve her tarafta devrimci sosyalist propagandanın gelişmesinde yeni bir itici güç oldu. İşte bunun için Komün'ün eseri ölmedi: o halâ hepimizde yaşıyor.

Komün'ün davası, sosyal devrimin, çalışanların politik ve ekonomik tam kurtuluşunun, evrensel proletaryanın davasıdır. Bu anlamda ölümsüzdür.

Raboçaya Gazeta, No: 4-5, 28/15 Nisan 1911

1905 devrimi üzerine konuşma*

Genç arkadaşlarım ve yoldaşlarım,

Pek yerinde olarak Rus devriminin başlangıcı sayılan "Kanlı Pazar"ın onikinci yıldönümü bugün.

Binlerce işçi -Sosyal demokrat değil, sadık dindar halk- papaz Gapon'un liderliğinde, başkentin dört bir köşesinden akarak merkezde, Kışlık Sarayın önündeki meydanda, Çara bir bildiri vermek üzere toplandılar. Gösterinin lideri bulunan Gapon, Çara gönderdiği bir mektupta can güvenliği garantisi vererek, uyruklarına görünmesini istedi.

Askeri birlikler çağrıldı, Tatar ve Kazaklar kılıç çekip gösteriye katılanlara karşı saldırıya geçtiler. Dizleri üzerinde çarı görmek için yalvaran silahsız işçilere ateş açtılar. Polis raporlarına göre, o gün binden fazla kişi öldü, iki binden fazlası yaralandı. İşçilerin öfkesini tarif mümkün değildi.

22 Ocak "Kanlı Pazarının" genel görünümü böyledir.

Bu olayın tarihi anlamının daha iyi anlaşılabilmesi için işçilerin bildirisinden bazı bölümleri okuyacağım. Bildiri şöyle başlıyor :

"Biz işçiler, Petrograd halkı, size geldik. Bizler talihsiz, hor görülen, otokrasi ve despotizm tarafından ezilen köleleriz. Sabrımız tükenerek işlerimizi bıraktık ve yokluklarıyla hayatı bir azap haline getiren en basit hakların bizlere tanınması için efendilerimize yalvardık. Ama isteklerimiz geri çevrildi,

*Bu konuşma. Lenin tarafından, 9 (22) Ocak 1917 tarihinde Zürih Halk Evinde İsviçreli genç işçilerin bir toplantısında Almanca olarak yapıldı.

işverenler herşeyi kanunsuz buldular. Binlercemiz, işte buradayız. Bütün Rus halkı gibi biz de hiç bir insanca hakka sahip değiliz. Resmi makamlarımızın yaptıkları sonucunda köleleşmiş bulunuyoruz."

Bildiri af, medeni haklar, adil ücretler, toprağın yavaş yavaş halka dağıtılması, genel ve eşit oy hakkıyla seçilecek bir parlamento isteklerinde bulunarak, şöyle sona ermektedir:

"Efendimiz, uyruklarımızdan yardımınızı esirgemeyiniz. Sizi bizlerden ayıran duvarı kaldırınız. Dileklerimizin kabûlü için emir buyurunuz. Rusya'yı mutlu kılacaksınız. Aksi halde hemen buracıkta ölmeye razıyız. Önümüzde ancak iki yol var: Özgürlük, mutluluk, ya da mezar."

Bir papazın öncülüğünde toplanmış, cahil işçilerin bu bildirisi, şimdi okunduğunda garip bir izlenim bırakıyor. İster istemez insan bu saf bildiriyi, günümüz sosyal-pasifistlerinin ve birer burjuva lâf ebesinden başka birşey olmayan sözde sosyalistlerin barış önergeleri ile karşılaştırıyor. Devrim-öncesi Rusya'sının aydınlatılmamış işçileri, çarın **egemen sınıfların** başı olduğunu; büyük burjuvaziye halen binlerce bağ ile bağlanmış büyük toprak sahiplerinin belkemiğini teşkil ettiği bu sınıfın, kendi tekelini, ayrıcalığını ve kârlarını korumak için her türlü zorbalığa başvurabileceğini bilmiyorlardı. "Yüksek öğrenimli" kişiler olduklarını öne süren günümüz sosyal-pasifistleri, yağmacı bir savaşı sürdüren burjuva hükümetlerinden "demokratik" barış beklemenin, tıpkı kanlı bir çardan barışçı bildiriler yoluyla demokratik dönüşümler beklemek kadar safdillik olduğunu anlayamamaktadırlar.

Gene de iki durum arasında büyük fark vardır. Günümüz sosyal-pasifistleri önemli bir çoğunlukla ikiyüzlü kişiler olup, verdikleri uyutucu öğütlerle halkı devrimci mücadeleden ayırmaya çalışmaktadırlar, buna karşılık devrim-öncesi Rusya'sının cahil işçileri yaptıkları ile dosdoğru insanlar olduklarını göstermişler ve ilk defa siyasi bilinç sahibi olmuşlardır.

22 Ocak 1905'in tarihsel önemi, çok geniş halk kitlelerinin uyanarak devrimci mücadeleye girişmeleri ve siyasi bilince erişmelerinden ileri gelmektedir.

O zamanki Rus liberallerinin lideri ve ülke dışında sansürsüz olarak yayınlanan yasaklanmış organların yayıncısı **Pyotr Struve** "Kanlı Pazar"dan **iki gün önce,** "henüz Rusya'da devrimci halk yoktur" diye yazmıştı. Büyük çoğunluğu cahil köylülerden meydana gelen bir ülkenin devrimci bir halk yaratabileceği, bu "çok yüksek öğrenimli" mağrur ve son derece aptal burjuva liderine imkânsız görünüyordu. Günümüz reformcuları gibi, o günkü reformcuların kanısı da gerçek bir devrimin imkansız olduğu şeklindeydi.

22 Ocak 1905 öncesinde (eski takvimde 9 Ocak) Rusya devrimciler partisi küçük bir gruptan oluşuyordu. O günün reformcuları da tıpkı bugünkü reformcular gibi bizi bir "hizip" olarak görmekteydiler. Yüzlerce devrimci örgütleyici, mahalli örgütlere bağlı binlerce üye, en çok ayda bir çıkabilen ve büyük güçlüklerle, fedakarlıklarla Rusya'ya gizlice sokulabilen yarım düzine kadar devrimci gazete, işte 22 Ocak 1905 öncesindeki Rus devrimci partilerinin bir bilançosu. Bu durum dar görüşlü ve çok bilmiş reformistlere, Rusya'da henüz devrimci yığınlar yok demek olanağını sağlamaktaydı.

Fakat durum birkaç ay içinde değişiverdi. Yüzlerle sayılabilen sosyal-demokratlar "birdenbire" binlere ulaştılar. Bu binler de iki milyon proleteryanın lideri haline geldiler. Proleteryanın mücadelesi geniş çevrelerde mayalandı; güçleri elli ila yüz milyon arasında olan köylüler içinde devrimci eylemleri başlattı. Köylü eylemlerinin etkileri orduda da belirdi ve askerler arasında isyanların başlamasına, ordunun bir kısmı ile diğer kısımları arasında çatış-

maların çıkmasına yol açtı. 130 milyonluk koskoca bir ülke bu şekilde devrime gitti; uyuyan Rusya, devrimci proleterya ve devrimci halkların Rusya'sına dönüştü.

Bu dönüşümü incelemek, niçin gerçekleşebildiğini anlamak, yöntemlerini ve yollarını öğrenmek gerekir.

Bu dönüşümdeki başlıca etken **toplu grev**'di. Rus devriminin özelliği; sosyal muhtevası bakımından **burjuva-demokratik** karakterde, mücadele yöntemleri bakımından ise **proleter** karakterde olmasıdır. Bu bir burjuva-demokratik devrimdi, çünki devrimin ön amacı demokratik bir cumhuriyet, 8 saatlik çalışma süresi, aristokrasinin elindeki geniş topraklara el konulması gibi halkın kendi gücüyle elde edebileceği haklar olup, 1792-93 Fransız burjuva devriminde alınan bütün haklar burada da tamamen elde edildi.

Aynı zamanda, Rus devrimi bir proleter devrimi idi, çünki proleterya sürükleyici güç ve eylemin öncüsü olmakla kalmadı. Ayrıca olayların bir dalga gibi kabarmasında özellikle proletaryaya özgü bir mücadele aracı olan grev başlıca rolü oynadı.

Rus devrimi, toplu grevin olağanüstü önemli bir rol oynadığı **ilk** devrimdi; ve hiç şüphesiz bu türden son devrim de değildi. Hatta denilebilir ki, Rus devriminin olayları ve geçirdiği siyasi biçimlerin kronolojik dizilimi, bu olayların sırası ve almış olduğu biçimlerin **temeli** olarak **grev istatistiklerini** incelemeden anlaşılmaz. Kuru istatistiklerin bir konuşmada yeri olmadığını ve dinleyiciyi sıkabileceğini biliyorum. Gene de, bütün hareketin gerçek objektif temelini değerlendirebilmeniz için bazı rakamlar vermekten kendimi alamıyacağım. Devrimden önceki on yıl içinde ortalama yıllık grevci sayısı 43.000 idi ki, bu on yılda 430.000 eder. Devrimin ilk ayı olan Ocak 1905'de grev yapanların sayısı 440.000'e ulaşmış, başka bir deyişle **bir ayda** greve katılanların sayısı ondan önceki on yıl içindeki toplam grevci sayısını **aşmıştır.**

Dünyanın hiçbir kapitalist ülkesinde, hatta İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri veya Almanya'da 1905 Rus grev akımı ile karşılaştırılabilecek bir akım görülmemiştir. Bütün yıl boyunca greve katılanların toplam sayısı 2.800.000'e varmıştır ki, bu da ülkedeki toplam fabrika işçilerinin iki katıdır. Şüphesiz, böyle bir şey fabrika işçilerinin Batı Avrupa'lı kardeşlerinden daha eğitilmiş, daha güçlü veya mücadeleye daha yatkın olduklarını göstermez. Gerçek bunun tam tersidir.

Ama söz konusu olgu proleteryanın gizli enerjisinin ne kadar büyük olabileceğini gösterir. Bunu en küçük bir abartma yapmadan, Rus tarihinin en doğru verilerine dayanarak söylüyorum; devrimci bir sürece giren proleterya normal barış günlerinde olduğundan **yüz kat daha büyük** bir mücadele enerjisi üretebilmektedir. 1905'e kadar devrimci bir yolda ve büyük amaçlar taşıyan bir savaşta proleteryanın ne olağanüstü çabalar gösterebileceğini insanlık bilmiyordu.

Rus devrim tarihi hareketin öncülerinin, en büyük azim ve fedakarlıkla çarpışanların, gündelikli işçiler olduğunu göstermiştir. Fabrika ve işyerleri ne kadar büyükse, grevler de o derece kararlı oluyor ve yıl içinde daha çok görülüyordu. Şehir büyüdükçe, proleteryanın çatışmadaki payı da artıyordu. En geniş ve sınıf bilincine en çok erişmiş emekçi-sınıfların bulunduğu üç büyük şehirde, Petrograd, Riga, Varşova'da greve katılma oranı diğer şehirlere göre oldukça yüksek, tarımsal bölgelere göre ise hiç şüphesiz çok daha fazlaydı.

Rusya'da -ve herhalde diğer kapitalist ülkelerde- metal işçileri proleteryanın öncüsüdür. Bu konuda aşağıdaki aydınlatıcı gerçekten sözedelim: 1905'-

de bütün endüstriler göz önüne alındığında grevci sayısının 100 işçide 160 olduğu görülmektedir, **metal endüstrisinde** ise bu oran 100 işçide 320 dir! 1905 yılında her işçinin grevlerden dolayı 10 ruble -savaş öncesi kambiyo değerlerine göre 26 frank- kaybettiği tahmin edilmektedir; bu para mücadele uğruna feda edilmiştir. Ama **metal işçilerini** göz önüne alırsak, kaybedilen miktar **üç kat fazladır!** Emekçi sınıfların en gözde elemanları en önde yürüyüp, zayıfları güçlendirip, uyuyan yığınları uyandırdılar.

Göze çarpan bir durum da iktisadi amaçlı grevlerin siyasi amaçlı grevlerle iç içe ve ard arda olması idi. Hiç şüphesiz bu iki tür grev arasındaki yakın bağlar harekete büyük güç sağladı. Sömürülmekte olan geniş yığınlar, çeşitli endüstrilerde çalışan gündelikçi-işçilerin kapitalistleri daha iyi çalışma koşulları vermeye nasıl zorladıklarını gösteren örneklere tanık olmasalardı, devrimci harekete katılmayabilirlerdi. Bu çatışma, Rus halk yığınlarına yeni bir rüh verdi. İçine dönük, gevşek, atasal, dindar ve itaatkar Rus insanı işte ancak o zaman kabuğundan çıktı ve gerçekten demokratik ve gerçekten devrimci eğitimini elde etti.

Burjuva eşrafı ile onların şakşakçıları olan sosyal reformcular yığınların "eğitiminden" ukalaca sözettiklerinde genellikle mollaca, ezberci ve yığınları demoralize edip onları burjuva önyargıları ile dolduran şeyleri kastederler.

Yığınların gerçek eğitimi, onların, bağımsız siyasi ve özellikle devrimci uğraşılarından ayrı tutulamaz. Sömürülen sınıfları ancak mücadele eğitir. Ancak mücadele, onlara kendi güçlerini açıklar, ufuklarını genişletir, yeteneklerini arttırır, düşüncelerini açıklığa kavuşturur ve iradelerini çelikleştirir. İşte bu nedenle en tutucular bile 1905'in, çatışma yılının, "çılgın yıl"ın, atasal Rusya'yı kesinlikle gömerek, geride bıraktığını kabullenmek zorunda kaldılar.

1905 yılında, metal işçileri ile dokuma işçileri arasındaki ilişkiyi yakından inceleyelim. Metal işçileri en yüksek ücretli, sınıf bilincine en çok varmış ve en iyi eğitilmiş proleterlerdir. 1905 yılında metal işçilerinden ikibuçuk defa fazla olan dokuma işçileri ise Rusya'nın en geri ve en düşük ücretli emekçileri idiler ve pekçok hallerde köylerdeki hısım ve akrabaları ile yakın bağlarını kopartmamışlardı. Bu bizi çok önemli bir duruma götürür. 1905 yılı boyunca metal işçilerinin siyasi amaçlı grevleri ekonomik amaçlı grevlerine ağır basar, bu ağır basma yılın sonunda, yılın başına oranla daha belirgindir. Dokuma işçileri arasında ise, yılın başında ekonomik amaçlı grevler büyük bir kesinlikle ağır basmaktadır, ancak yılın sonuna doğru siyasi amaçlı grevler ağır basmaya başlar. Buradan da anlaşılıyor ki, ekonomik mücadele, yani çalışma koşullarının hemen ve doğrudan doğruya düzelmesi için yapılan mücadele, sömürülen sınıfların en alt tabakalarını uyandırabilmektedir; bu mücadele -devrimci durumlarda- söz konusu yığınları eğitmekte ve bir kaç yıl içinde onu siyasi savaşlar haline dönüştürmektedir. Şüphesiz ki, böyle bir şeyin olabilmesi için, öncü işçilerin sınıf mücadelesini ince üst tabakaların mücadelesi olarak kabullenmemeleri-ki bu reformcuların sık sık öne sürdükleri bir görüştür-ve proleteryanın sömürülen çoğunluğa öncülük yapması gerekir. 1905 Rusyasında bu böyle olmuştur ve gelecekteki proleter devrimlerinde de böyle olacaktır.

1905 yılı başlangıcı bütün ülkeyi saran grevlere yol açtı. O yılın baharının erken bir zamanında yalnız iktisadi değil üstelik siyasi bir **köylü** hareketinin doğuşuna şahit olduk. Bu tarihsel dönüm noktasının önemi, Rus köylüsünün daha 1861'de en koyu bir serflikten kurtulduğu, köylülerin çoğun-

luğunun cahil olduğu, büyük yoksulluk içinde yaşadığı, toprak ağalarının zulmü altında bulundukları, din adamları tarafından aldatıldıkları, yol yokluğu ve büyük uzaklıklarla birbirlerinden tecrit edildikleri göz önünde tutulursa daha iyi anlaşılacaktır.

Rusya çarlığa karşı ilk devrimci harekete, 1825'de tümüyle asiller tarafından yürütülen bir eylemle tanık oldu. 1881'de II. Alexsandr'ın katline kadar hareket orta sınıf entellektüellerinin öncülüğünde yürüdü. Bu kişiler, olağanüstü fedakârlıklar gösterdiler ve mücadele yöntemlerinin kahramanlığı ile bütün dünyaya parmak ısırttılar. Fedakarlıkları elbette boşa gitmedi. Bu fedakarlıklarla -doğrudan doğruya veya dolaylı olarak- Rus halkının devrimci eğitimine katkıda bulundular. Ama bir halk devrimini başaramadılar, ve başaramazlardı da.

Böyle bir devrim ancak, proleteryanın devrimci mücadelesi sonucunda başarıldı. Yalnızca bütün ülkeyi saran toplu grev dalgaları ile emperyalist Rus-Japon savaşının acı dersleri köylü yığınlarını derin uykularından uyandırdı. "Grevci" sözcüğü köylüler arasında tamamen yeni anlamlar kazandı: bu söz devrimci, isyancı, ve önceden de "öğrenci" sözü ile eşdeğer anlamlar taşımaktaydı. Fakat "öğrenciler" orta sınıf okumuşlardan, eşraftan geliyorlardı, dolayısıyla halka yabancıydılar. Öte yandan "grevci" halktandı, ve sömürülen sınıfların bir üyesiydi. Petrograd'tan sürüldüğünde genellikle köyüne döner ve köylülerine şehirleri saran ve yakında hem kapitalistleri, hem de aristokratları silip süpürecek olan bu yangından bahsederdi. Rus köylerinde yeni bir tip ortaya çıktı -sınıf bilincine varmış genç köylü- grevcilerle ilişki kurar, gazeteleri okur, köylülerine şehirde olup bitenler hakkında bilgi verir, siyasi isteklerin anlamlarını açıklar; din adamları, memurlar ve toprak sahibi aristokratlara karşı savaşmalarını sağlık verirdi.

Gruplar halinde toplanıp durumlarını tartışan köylüler günden güne mücadeleye katılmaya başladılar. Kalabalık olarak büyük çiftliklere baskın yaptılar, konakları ateşe verdiler, ürünlere ve diğer erzaka el koydular, polisleri öldürdüler ve büyük çiftliklerin köylülere devredilmesini istediler.

1905 baharında köylü hareketi yeni kıpırdanmaya başlamıştı ve ancak köylülerin küçük bir azınlığını içine alıyordu.

Fakat şehirlerde proleteryanın toplu grevleri ve şehirlerin dışında köylü hareketleri çarlığın "en sağlam" ve en son desteğinin sarsılmasına yetti. Burada ordu'dan söz ediyorum şüphesiz ki.

Ordu ve deniz kuvvetlerinde seri halinde **isyanlar** başladı. Devrim sırasında, her grev dalgası ve köylü hareketlerini Rusya'nın her tarafındaki isyanlar izledi. Bunların en ünlüsü Karadeniz kruvazörü **Prens Potemkin'in** isyanıdır. Gemi isyancılar tarafından ele geçirildi ve Odessa ayaklanmasında yer aldı. Ayaklanmanın bastırılmasından ve diğer limanlara yapılan işgal girişimlerinin başarısız kalmasından sonra (örneğin, Kırım'da Feodasia) Kostanza'da Romanya yetkililerine teslim oldu.

Karadeniz isyanından bir sahneyi, olayların en yüksek noktasındaki durumu canlandırabilmemiz için size iletmeme izin veriniz:

"Devrimci işçiler ve denizcilerin birlikte yaptıkları toplantılar gittikçe daha sık örgütleniyordu. Askerlerin işçi toplantılarına katılmalarına izin verilmediğinden, büyük işçi kalabalıkları askerlerin toplantılarına katılıyordu. Toplantılarda binlerce kişi bir araya geliyordu. Ortak bir eylem fikri heyecanla kabul edilmişti. Erler arasında siyasi bilincin yüksek olduğu birliklerden delegeler seçilmişti.

Askeri yetkililer bunun üzerine harekete geçmeye karar verdiler. Toplantılarda bazı subaylar "vatansever" konuşmalar yapmayı denediler ama fena şekilde başarısızlığa uğradılar: tartışmaya alışık olan denizciler, subayları ağır bir yenilgiye uğrattılar. Bu durumda bütün toplantıların yasaklanmasına karar verildi. 24 Kasım 1905 sabahı bir bölük denizci tam teçhizatla denizci kışlalarının kapısına nöbetçi olarak kondu. Tümamiral Pisarevski yüksek bir sesle şu emri verdi: "kimse kışladan ayrılmıyacak! itaat etmiyeni vurun!". Bu emri alan bölükten Petrov adlı bir denizci, herkesin gözü önünde sırasından öne çıkarak tüfeğini doldurdu ve bir kurşunla Belastok Alayından yüzbaşı Stein'ı öldürdü, diğer bir kurşunla amiral Pisarevski'yi yaraladı. Subaylardan birisi "tutuklayın onu" diye bağırdı. Kimse yerinden kıpırdamadı. Petrov tüfeğini yere atarak, "neden kımıldamıyorsunuz? Gelin tutuklayın beni!" diye bağırdı ve tutuklandı. Her yönden öne atılan denizciler serbest bırakılmasını istediler, ve ona kefil olacaklarını bildirdiler. Heyecan son haddini bulmuştu.

Bu durumdan kurtulma yolunu arayan bir subay "Petrov, kaza kurşunu idi değil mi?" diye sordu.

Petrov "ne kazası, öne çıktım, silahımı doldurdum ve nişan aldım, bu bir kaza mıdır?" diye cevap verdi.

"Ama serbest bırakılmanı istiyorlar..."

Ve Petrov serbest bırakıldı, Ne var ki denizciler bununla yetinmek istemiyorlardı, görev başında olan bütün subaylar tutuklandı, silahları alındı ve karargahta hapsedildiler. Kırk kadar denizci temsilcisi bütün gece tartıştılar. Subayları serbest bırakmaya, ama bir daha kışlaya girmelerine izin vermemeye karar verdiler."

Bu küçük olay isyanların çoğunun ne şekilde geliştiğini açıkça göstermektedir. Halk arasındaki devrimci mayanın orduya da geçmesine engel olunamazdı. Ordu ve deniz kuvvetlerindeki bu eylemlerin önderlerinin, sanayi işçiliğinden gelip, istihkâmcılık gibi daha çok teknik eğitimi gerektiren dallardaki elemanlar arasından çıkması da dikkat çekicidir. Geniş yığınlar halâ çok saf, çok pasif, çok yumuşak mizaçlı, ve çok hristiyandılar. Herhangi bir adaletsizlik, örneğin subayların sert davranması, yemeklerin kötü olması vb. şeyler çabucak alev almalarına sebep oluyor, bir isyana yol açıyordu. Ama eksik olan yönleri, sebatsızlıkları, amacın açıkça bilinmemesi, sadece silahlı mücadelenin en şiddetli bir şekilde yürütülmesi sayesinde askeri ve sivil yetkililere karşı kazanılacak bir zaferle hükümetin devrilmesinin ve bütün yurtta iktidarın ele geçirilmesi sonucunda devrimin başarısının garantili olabileceğini anlayamamaları idi.

Asker ve denizci kitleleri kolaylıkla isyana sürüklenebiliyor, ama aynı düşüncesizlikle, tutukladıkları subayları serbest bırakabiliyorlardı. Subayların kendilerini vaatler ve ikna yoluyla kandırmalarına göz yumuyorlar ve böylece subaylara çok değerli zamanlar kazandırıyorlardı. Sonra destek birlikleri geliyor, isyancıların gücü kırılıyor, hareket en insafsız biçimde bastırılıyor ve elebaşları idam ediliyordu.

1905 isyanlarının, 1825 Dekabrist ayaklanması ile karşılaştırılması son derece ilginçtir. 1825 ayaklanmasında, siyasal hareketin liderleri tamamen subaylardı, hem de aristokrasiden gelme subaylardı. Napolyon savaşları sırasında Avrupanın demokratik düşünceleri ile ilişki kurarak etkilenmişlerdi. O zamanın serf olan asker yığınları ise pasif kalmıştı.

1905 yılının tarihi ise çok farklı bir durum göstermektedir. Bir kaç

istisna hariç subayların durumu ya burjuva liberal reformcu veya açıkça karşı devrimci idi. Üniforma giymiş işçi ve köylüler isyanların candamarıydılar. Hareket halkın bütün kesimlerine yayıldı ve Rusya tarihinde ilk kez sömürülen sınıfların çoğunluğunu içine aldı. Fakat bir yandan yığınlar azim ve sebat eksikliği çekerken, güvensizlikten kıvranırken öte yandan üniformalı devrimci sosyal-demokrat işçi örgütleri de liderliği kendi ellerine alma ve hükümete karşı yapılacak saldırıyı başlatma yeteneğinden yoksundular. Şuna da değinmek isterim ki, bu iki eksiklik hem kapitalizmin gelişmesi sonucu, hem de devam eden savaş dolayısıyla belki istediğimizden daha yavaş olarak, ama kesin bir şekilde ortadan kaybolacaktır...

Her ne olursa olsun, 1871 Paris Komünü tarihi gibi Rus devrimi tarihi de bize unutulmıyacak bir ders olacak; milli ordunun bir kısmı diğerine galebe çalmadıkça, militarizmin hiç bir durumda, hiç bir zaman yenilip yok edilmiyeceğini öğretmektedir. Militarizmi yenmek, ondan nefret etmek, "reddetmek", eleştirmek ve zararlı olduğunu ispat etmek yeterli değildir; askerlik yapmayı rahatça reddetmek saçma bir şeydir. Görev, sadece genel olarak değil, fakat somut bir biçimde de, proleteryanın en iyi unsurlarının devrimci bilincini aynı gergin düzeyde tutabilmektir. Böylece, genel kaynaşma en yüksek noktasına ulaştığı zaman, bu unsurlar devrimci ordunun başında olacaklardır.

Herhangi bir kapitalist ülkenin günlük deneyi bize aynı gerçeği öğretiyor. Böyle bir ülkenin günlük deneylerinden olan her "küçük" kriz, kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak olan daha geniş ölçüdeki büyük krizler sırasındaki savaşların pek küçük unsurlarını ve esaslarını bize açıklamaktadır. Örneğin, bir grev, kapitalist ülkenin küçük bir krizi değil de nedir? Prusya İç İşleri Bakanı Herr von Puttkammer şu sözünde haklı değilmiydi: "Her grevin içinde devrim denen belâ gizlidir?" En barışçı, en "demokratik" kapitalist ülkelerdeki grevlerde bile asker çağrılması gerçekten **büyük** krizlerde herşeyin **nasıl** bir biçim alacağını göstermiyor mu?

Şimdi yine Rus devriminin tarihine dönelim.

Sizlere işçi grevlerinin tüm ülkeyi ve komşu ülkeleri nasıl karıştırdığını, sömürülen yığınların en geri kesimlerini nasıl etkilediğini, köylü hareketlerinin nasıl başladığını ve silahlı kuvvetlerdeki isyanlar ile bu hareketlerin nasıl desteklendiğini anlatmaya çalıştım.

Hareket 1905 sonbaharında zirvesine ulaştı. Ağustos'un 19 (6) 'unda çar halk temsilciliğinin kabulü hakkında bir deklarasyon yayınladı. Bulygin Duması adıyla anılan Duma gülünç denecek sayıda seçmenin oyuyla seçilecekti ve bu "parlemento"nun **tavsiyede bulunmak**, yani istişare gücü dışında hiç bir kanunu yapma yetkisi yoktu.

Burjuvazi, liberaller ve oportünistler korkmuş bulunan çarın bahşettiği bu "lütuf"u yürekten alkışlamaya hazırdılar. Bütün reformistler gibi bizim 1905 reformistlerimiz de, bu tarihi şartlarda reformların, özellikle reform vaadlerinin **tek** bir amaca; halkın huzursuzluğunu teskine, devrimci sınıfı susturmaya, ya da en azından savaşı yavaşlatmaya yöneldiğini anlamadılar.

Rus devrimci Sosyal Demokrasisi, 1905 Ağustos'undaki gözboyayan kuruluşun gerçek niteliğinin ne olduğunu çok iyi biliyordu. İşte bunun için bir dakika bile tereddüt etmeden sloganlarını attı: "Kahrolsun danışmacı Duma! Duma'ya boykot! Kahrolsun Çarın hükümeti! Onu yıkmak için devrimci savaşa devam! Çar değil Geçici Devrimci hükümet, Rusya'nın ilk, gerçek halk temsilcisi meclisini toplantıya çağırmalıdır!"

Tarih devrimci Sosyal Demokratların haklı olduğunu doğruladı, çünkü **Bulygin Duma**'sı hiç bir zaman toplantıya çağrılmadı. Toplantıya çağrılmadan da devrimci fırtına bu Duma'yı süpürüp attı. Ve bu fırtına, çarı, çok daha geniş bir seçmen kitlesini kapsayan yeni bir seçim kanunu yayınlamaya ve Duma'ya kanun yapma yetkisini tanımaya zorladı.

Ekim ve Aralık 1905, Rus devriminin gelişme çizgisinin en yüksek noktalarıdır. Yaygınlaşan halk devriminin gücü eskiden görülmedik derecede gelişti. Grevci işçilerin sayısı -1905 Ocağında 440.000 olduğunu söylemiştim- 1905 Ekim'inde (yalnız bir ay içinde) yarım milyonu geçti. **Yalnızca** fabrika işçilerini ifade eden bu sayıya yüzbinlerce demiryolu, posta ve telgraf işçilerini de eklemek gerekir.

Genel demiryolu grevi tüm demiryolu trafiğini durdurdu ve buna paralel olarak da hükümetin gücünü çok etkili bir biçimde yaraladı. Üniversite kapıları ardına kadar açıldı, barış zamanlarında genç dimağları bilgiçce bir profesör aklıyla uyuşturmak ve öğrencileri burjuvazinin ve çarlığın sadık uşakları haline getirmek için kullanılan konferans salonları, şimdi binlerce işçi, zanaatkâr ve büro işçisinin serbestçe ve açıkça politik meseleleri tartıştığı halk toplantılarına sahne olmaya başladı.

Basın özgürlüğü kazanıldı. Sansüre kimse kulak asmıyordu. Hiç bir matbaacı zorunlu sansür kopyasını yetkililere göndermeye kalkışmıyor, hiç bir sorumlu da buna karşı bir şeyler yapmaya cesaret edemiyordu. Rus tarihinde ilk kez St. Petersburg ve diğer şehirlerde devrimci gazeteler serbestçe yayınlanmaya başladı. Sadece St. Peteresburg'da tirajı 50.000 ile 100.000 arasında değişen, günlük 3 Sosyal Demokrat gazete yayınlanıyordu.

Proleterya hareketin önünde yürüyordu. 8 saatlik işgünü sağlamak için devrimci eylemde bulunuyordu. **"Sekiz saatlik işgünü ve silahlar!"** St. Petersburg proleteryasının savaş sloganıydı. Devrimci kaderinin yalnızca silahlı savaşla belli olacağı gittikçe daha geniş işçi yığınlarınca kavranıyordu.

Savaş ateşi içinde, tüm fabrikalardan gelen delegelerle bir kitle örgütü olan ünlü **İşçi Temsilcileri Sovyetleri** kuruldu. Bir çok şehirde bu **İşçi Temsilcileri Sovyetleri** geçici devrimci hükümetin ayaklanma organı ve liderliği görevini yerine getirmeye başladı. Asker Sovyetleri ve Denizci Sovyetleri kurmak ve bunları İşçi Temsilcileri Sovyetleriyle birleştirmek yolunda çalışmalar yapıldı.

Bir süre için Rusya'daki bir çok şehir küçük mahalli "cumhuriyet" niteliği gösterdi. Hükümet yetkilileri azledilerek İşçi Temsilcileri Sovyetleri yeni hükümet gibi fonksiyoner hale geldi. Ancak bu süreler çok kısa, "zaferler" de çok zayıf ve tecrit edilmiş haldeydi.

1905 sonbaharındaki köylü hareketleri daha geniş boyutlara ulaşmaktaydı. Bütün uyezdlerin **üçte biri** "köylü karışıklıklarının" ve düzenli köylü ayaklanmalarının etkisindeydi. Köylüler 2000'den fazla malikaneyi yakmış ve yağmacı asillerin halkı soyarak stok ettiği yiyecekleri aralarında paylaşmışlardı.

Şüphesiz ki, bu yeterli değildi! Köylüler toplam malikanelerin ancak 15'de birini, Rus toprağından sökülüp atılması **gereken** utanç verici feodal toprak ağalığının ancak 15'de birini yıkmışlardı. Ancak, köylüler çok dağınıktı, hareketler birbirinden tecrit edilmişti. Yeteri kadar örgütlenmemiş ve gelişmemişlerdi. Ve devrimin yenilgiye uğramasının temel nedenlerinden birisi burada yatmaktadır.

Ezilen Rus halkları arasında ulusal kurtuluş hareketleri başladı. Rus halkının **yarıdan çoğu, hemen hemen beşte üçü** (kesin olarak %57'si) ulusal

baskı altındaydı; bunların kendi dillerini konuşmalarına bile izin verilmiyor, zorla Ruslaştırılıyordu. Örneğin, sayıları onlarca milyonu bulan Müslümanlar bir Müslüman Birliği teşkil ettiler- içinde bulunulan zaman her çeşit örgütün hemencecik genişlediği bir zamandı.

Aşağıdaki kısım dinleyiciye, özellikle gençlere, o zamanlar Rusya'daki ulusal kurtuluş savaşlarının işçi hareketiyle nasıl birlikte geliştiğini gösteren bir örnek teşkil edecektir.

1905 Aralığında, yüzlerce okulda Polonyalı çocuklar bütün Rusça kitapları, çarın resimlerini yaktılar ve Rus öğretmenlere ve Rus okul arkadaşlarına saldırarak dışarı çıkardılar. "Defolun! Rusya'ya dönün!" diye haykırdılar. Bu arada Polonyalı lise öğrencileri şu isteklerini açıladılar:(1) bütün liseler İşçi Temsilcileri Sovyetinin kontrolunda olmalıdır; (2) Okullarda işçilerin ve halkın katılacağı mitingler düzenlenmelidir; (3) Lise öğrencilerine geleceğin proleter cumhuriyetine bağlılıklarının işareti olan kızıl gömlek giyme izni verilmelidir.

Hareketin yükselişi arttıkça, karşı devrim de güçlü ve kararlı bir biçimde devrimle savaşmak üzere silahlanıyordu. 1905 Rus devrimi, 1902'de Karl Kautsky'nin **Sosyal Devrim** adlı kitabında belirttiği gerçeği doğruladı (O zamanlar Kautsky halâ devrimci bir Marksist idi ve şimdiki gibi sosyal-şövenizmin ve oportünizmin şampiyonu değildi). Onun yazdığı şudur:

"...Yaklaşmakta olan devrim... hükümete karşı kendiliğinden gelme bir isyana çok az, uzun süreli bir **iç savaşa** ise çok benzeyecektir."

Bu, devrimin nasıl olduğu ve gelecek Avrupa devrimlerinin ise nasıl olacağıdır!

Çarizmin nefreti özellikle Yahudiler üzerinde yoğunlaştı. Bir yandan, devrimci hareketin yöneticileri arasındaki Yahudilerin (toplam Yahudi nüfusuna oranla) sayısı oldukça yüksekti. Ve şimdi Yahudilerin lehine olarak kaydedilmesi gereken bir diğer nokta da, diğer uluslara nazaran Yahudiler arasındaki enternasyonalistlerin sayısı da yüksektir. Diğer yandan, çarlık doğrudan doğruya yönetmese bile, halkın en geri kesimlerinin Yahudi aleyhtarı duygularını sömürerek **pogrom**'lar tertipliyordu. 100 şehirde 4000'den fazla Yahudi öldürüldü ve 10.000'i de sakat bırakıldı. Barışsever Yahudilere, onların karılarına ve çocuklarına karşı girişilen bu korkunç katliamlar bütün dünyada tiksinti yarattı. Elbette ki, sözünü ettiğim, medeni dünyanın gerçek demokratik unsurları arasındaki tiksintidir ve bunlar da **çoğunlukla** sosyalist işçilerdir, proleteryadır.

Batı Avrupa'nın en özgür, en demokratik Cumhuriyetçi ülkelerinde bile, burjuvazi "Rus vahşeti" hakkındaki ikiyüzlü sözlerini, en utanç verici para muameleleriyle, özellikle çarlığa para desteği ve Rusya'ya sermaye ihracı yoluyla, emperyalist sömürüsüyle birleştirdi.

1905 Devriminin zirvesine Aralık ayaklanmasıyla Moskova'da ulaşıldı. Dokuz gün süren küçük isyanlar boyunca sayıları **sekiz bini** geçmeyen örgütlü ve silahlı işçiler, Moskova'daki askeri garnizona da güveni olmayan çar hükümetiyle savaştılar. Hükümet garnizon kapılarını kilitli tutmak zorundaydı ve isyan ancak St. Petersburg'dan getirtilen Semenovsky Alayı ile bastırılabildi.

Burjuvazi Moskova ayaklanmasından alayla söz ederek onu sahte ve yapmacık göstermekten pek hoşlanır. Örneğin, Almanya'da 'bilimsel" edebiyatçı diye adlandırılan Profesör Max Weber, Rusya'nın politik gelişmesi adlı uzun çalışmasında Moskova ayaklanmasını "isyan" olarak nitelendirmektedir. "Le-

nin grubu", diyor bu "çok bilgili" sayın profesör "ve Sosyal Demokratların bir kesimi bu akılsızca ayaklanma için çok uzun bir süre hazırlandılar."

Korkak burjuvazinin bu alimâne zeka kırıntılarını değerlendirmek için grev istatistiklerini hatırlamak yeter. 1905 Ocak ayında politik grevlere yalnız 123.000 kişi katılmıştı, Ekim'de bu sayı 330.000'e çıktı ve **Aralık'da zirveye ulaşıldı**- yalnızca bir ay içinde 370.000 kişi politik grevlere katılmıştı! Devrimin gelişimini, köylü ve asker ayaklanmalarını da hatırlayalım. Göreceğiz ki, Aralık ayaklanması hakkında burjuva "bilimsel" görüşü yalnızca saçma değildir. Bu, proleteryayı en tehlikeli sınıf düşmanı olarak gören korkak burjuvazinin başvurduğu bir hiledir.

Gerçekte, Rus devrimi kaçınılmaz bir şekilde Çar hükümetiyle proleteryanın sınıf bilincine varmış öncüleri arasındaki bir silahlı ve kararlı savaşa yönelikti.

Önceki sözlerimde Rus devrimini geçici yenilgiye götüren zaafların neler olduğunu belirttim.

Aralık ayaklanmasının bastırılması devrimin inmeye başlayışının işaretidir. Ancak, bu dönemde bile, gözlenmeye değer ilginç anlar olmuştur. Şu kadarını hatırlayalım ki, işçi sınıfının en öndeki militan unsurları, devrimin gerilemesini sağlamaya ve yeni bir hücuma hazırlanmaya başladılar.

Zamanım neredeyse bitmek üzere, ve dinleyicilerimin de sabrını taşırmak istemem. Böylesine geniş bir konunun bu kadar kısa bir konuşmada elden geldiğince devrimci önemli olaylarını -sınıf karakterini, itici güçleri ve savaş metodları- özetlediğim kanısındayım.

Rus devriminin dünyadaki önemine ilişkin bir kaç söz daha edelim.

Coğrafik, ekonomik ve tarihsel bakımlardan Rusya yalnız Avrupa'ya değil, Asya'ya da aittir. Bu yüzdendir ki, Rus devrimi yalnızca Avrupa'nın en geniş ve en geri ülkesini uyandırmada ve devrimci proleteryanın önderliğinde devrimci bir halk yaratmada başarılı olmadı.

Bundan çok daha fazla şey elde edilmiştir. Rus devrimi Asya'nın dört bir ucunda devrimci hareketler uyandırmıştır. Türkiye, İran ve Çin'deki devrimler 1905 ayaklanmasının zihinlerde derin bir iz bıraktığını ve etkisinin **yüzlerce** ve **yüzlerce** milyonun hareketleriyle açıklandığı gibi sökülüp atılamayacağını doğrulamıştır.

Rus devrimi, dolaylı yoldan Batı ülkelerini de etkilemiştir. Çarın meşruti manifestosu haberinin 30 Ekim 1905'de Viyana'ya ulaşması üzerine bunun Avusturya genel oylamasındaki kesin zaferinde önemli bir rol oynadığını hiç kimse unutmamalıdır.

Avusturya Sosyal Demokrat Partisi kongresi sırasında -o zamanlar henüz sosyal-şövenist değil, bir yoldaş olan- Yoldaş Ellenbogen politik grev üzerine raporunu okuduğu sırada haberi taşıyan telgraf, konuşmacı kürsüsü üstüne konuldu. Konuşma derhal tehir edildi. Avusturyalı Sosyal Demokrat delegelerin toplandığı salondan "Yerimiz Sokaklardır" sedaları duyuluyordu. Bunu izleyen günlerde Viyana'daki en büyük sokak gösterilerine ve Prag'da barikatların kurulmasına şahit olduk. Avusturya'da genel oy için verilen savaş kazanıldı.

Bu geri ülkedeki olayları, devrimin gidişini ve savaş metotlarının Batı Avrupayla pek az benzerlik gösterdiğini ve bu yüzden de bunların pek fazla pratik önemi olmadığını iddia eden Batı-Avrupalılara sık sık rastlamaktayız.

Bundan daha büyük bir hata olamaz.

Patlak vermek üzere bulunan Avrupa devrimlerinde biçim ve olayların

pek çok bakımdan Rus Devrim biçiminden farklı olacağı muhakkaktır. Bununla beraber Rus Devrimi -az önce özel olarak belirttiğim proleter karakterinden ötürü- yaklaşmakta olan Avrupa devrimlerinin bir **başlangıcıdır.** Şüphesiz ki, gelen devrim bir proleterya devrimidir ve kelimenin daha açık anlamıyla bir proleterya, sosyalist devrimi ihtiva etmektedir. Bu gelen devrim, bir yandan yalnızca sert savaşların, iç savaşların insanlığı sermayenin boyunduruğundan kurtaracağını, diğer yandan da, ezilen yığınların devrimin önderliğini yalnızca sınıf bilincine ulaşmış proleterlere vereceğini daha büyük ölçüde gösterecektir.

Avrupa'daki ölüm sessizliği sakın bizi aldatmasın. Avrupa devrime gebedir. Emperyalist savaşın dehşeti, zorlaşan hayat şartlarının verdiği acılar heryerde devrimci bir birikim yaratmaktadır. Yönetici sınıflar, burjuvazi, ve uşakları, hükümetler korkunç bir patlama olmadan kurtulamayacakları bir çıkmaza girmektedirler.

1905'de Rusya'da devrimci bir hükümet kurulması amacıyla halk nasıl proleteryanın öncülüğünde Çar hükümetine karşı ayaklandıysa, önümüzdeki yıllarda Avrupa'da, bu yağmacı savaş yüzünden, proleterya öncülüğünde finans-kapitalin gücüne, büyük bankalara ve kapitalistlere karşı halk ayaklanacaktır. Bu patlamalar burjuvazinin tasfiyesi, sosyalizmin zaferinden başka bir sonuca ulaşamaz.

Biz, yaşlı kuşağın insanları, bu gelmekte olan devrimin kesin savaşlarını görecek kadar yaşamayabiliriz. Fakat İsviçre'de ve bütün dünyada sosyalist hareket ve gelecekteki proleterya cumhuriyeti için çalışan gençlerin, yalnızca savaşacağına değil, zafere ulaşacağına da olan inancımı belirtebilirim.

---

9 (22) Ocak 1917'den önce Almanca yazıldı.
İlk defa N. Lenin imzasıyla 22 Ocak 1925'de Pravda'*nın 18. sayısında yayınlandı.*

aydınlık'ta dünya ve türkiye

İŞÇİ HAREKETLERİ

Temeli ülkenin ekonomik çıkmazında yatan politik çalkantılar döneminde, işçi sınıfımızın, olayların akışında ağırlığını hissettirmesi ve olayları özlenen yönde etkilemesinin ancak onun güçlü siyasi örgütünün varolmasına bağlı olduğu, son politik olaylarda bir kere daha kendini açıkça belli etmiştir. Son aylarda işçi hareketleri, dağınık olmakla birlikte son derece yoğunlaşmıştır. Ancak, girişilen eylemleri genellikle ekonomik hedefleri içeren eylemler oluşu, dağınık oluşu ve en önemlisi bir siyasi partinin öncülüğünden, toporlamasından yoksun oluşu nedeniyle, politik alanda oyların akışına kısa vadede etkin olamamışlardır. Halbuki, toplumumuzun en sağlam devrimci gücü olan işçi sınıfı, tarihî devrim rolünü oynayacağı günlere, hiç bir devirde; bugünkü kadar yaklaşmamıştır.

Amerikan usulü sendikacılığın damgasını taşıyan 274 sayılı sendikalar kanunu, 275 sayılı grev ve lokavt kanunlarının değiştirilmesi ve T.C.K. nun 201. maddesinin değiştirilerek yeni cazaî hükümler getirme çabaları, özünde, işçi sınıfının tarihî görevini yerine getirmesini engelleme, işçileri tamamen tutsak duruma getirme doğrultusunda atılmak istenen adımlardır. Örneğin, anayasal bir hak olan oturma grevi biçimindeki bir direniş dahi ağır suç sayılacaktır. Önceden kabul edilmiş şartları değiştirmek için eyleme geçme bir yıldan beş yıla kadar, zorlama yapmaksızın işgal, üç aydan bir seneye kadar hapisle cezalandırılacaktır. Hatta, iş yerinde, ekonomik talepler yönünde yapılacak bir eylemden ötürü işçiler T.C.K. 141., 142. maddelere göre de cezalandırılabileceklerdir.

Yeni kurulan hükümet, "Tedbirler Tasarısını" kanunlaştırıp, T.C.K. nun 201. maddesini değiştirebilecek midir? Bu belki gerçekleşecektir. Fakat, hızla uyanma, bilinçlenme sürecinde olan işçilerin olanlara seyirci kalacağı düşünülemez. Kaçınılmaz olarak büyük tepkiler ve kaynaşmalar doğacaktır. Bu kaynaşma-

ların sonucu, işçi sınıfının daha da bilinçlenmesi olacaktır. Özellikle sarı konfederasyon TÜRK-İŞ'in durumu sarsılacak, işçiler güven duyabilecekleri yeni örgütler arayacaklardır. Bugüne kadar büyük grevler, işgaller, boykotlar yapmış, 16-17 Haziran olaylarını yaratmış bir sınıfın bir anda elinin kolunun bağlanmasını kabul etmesi düşünülemez.

Geçen son iki ayın işçi olaylarına bir göz atacak olursak, işçilerin ekonomik mücadelelerinde de büyük işler yaptıklarını görürüz. Bir tarafta sarı sendikalar ve işverenlerle mücadele, diğer yanda genel ekonomik krizin doğurduğu korkunç hayat pahalılığı karşısında her geçen gün biraz daha bilinçlenmekte, meselesini kavramaktadır.

Ada Kale Kilit Fabrikasında Kimya-İş'ın örgütlediği 234 işçinin katıldığı oturma grevi şeklindeki direniş greve dönüşmüştür. Sebeb işverenin, önce sarı sendika Ağaç-İş'le daha sonra Petrol-İş'le toplu sözleşme imzalamak istemesidir.

Petrol-İş'in örgütlediği 2600 işçinin katıldığı üç yabancı petrol şirketi ile yürütülmekte olan toplu iş sözleşmesinin olumsuz sonuçlanması üzerine, kademeli olarak uygulanacak grev, Bakanlar Kulunun "milli güvenliği bozucu nitelikte" olduğu gerekçesi ile ertelenmiştir. Türk-İş'in sendika ağalarından Halil Tunç "1966 da Milli Petrol müessesemizde 93 gün süren grevin Milli Güvenliği bozucu nitelikte bulunmaması nedeni ile ertelenmediği halbuki şimdi yabancı Petrol Şirketlerine uygulanan grevin milli niteliği bozucu nitelikte bulunduğu, böylece ekonomik ve siyasi bağımsığlıktan söz edilemiyeceğini bu kararın onur kırıcı olduğunu" söylemiştir.

Makyavel taklitçileri bir yanda böyle büyük laflar ederlerken öbür yanda Anayasa mahkemesinin raportörlerince 9 esas maddesinin Anayasaya aykırılığı görülen 1317 sayılı kanunun çıkması ve bu suretle Disk'e bağlı sendikalar, bağımsız sendikalar ve küçük sendikaların kapatılması, işçilerin Made in U.S.A. damgalı sapsarı Türk-İş'in çatısında toplanmaları, bu suretle işçi sınıfının bilinçlenme sürecinin uzun tarihe bırakılması için var kuvveti ile çaba harcamaktadırlar.

A.E.G. Buzdolapları fabrikasında (Profilo) çalışan 1300 işçi oturma grevine katılmıştır. Sebep, aktif sendika üyelerinin işten çıkarılmalarıdır. İş kanunun lehlerindeki maddelerinden faydalanan işverenler, son aylarda kısmen veya tamamen işlerinin tasfiyesi bahanesi ile aktif sendikacıları işten çıkarmakta, yeni işçiler alıp asgarî ücretle çalıştırmaktadırlar. İşsizliğin her geçen gün biraz daha arttığı, işsizler ordusunun her geçen gün biraz daha kabardığı ortamda, iş kanununun sakatlığından da faydalanan işverenler bu yolu seçerek, hoşlanmadıkları işçilerden kurtulmakta, yeni aldığı işçileri de istediği sarı sendikaya sokup çıkar sağlamaktadırlar.

Köy emekçisini tefeci - bezingân - ağa üçlüsü ile tutsak duruma getirmekte önemli başarı sağlayan; küçük kent ve ilçelerde azınlıkta bulunan devrimci aydın kişileri sindirebilen İşbirlikçi Sermaye - Feodal Mütegallibe koalisyonu; Orduyu toplum polisinin benzeri yapmak, gösteri, yürüyüş kanunlarını da çıkararak genç ve aydın tabakayı da sindirmek, Üniversiteyi kendi çıkarları doğrultusunda rayına oturtmak oyununa girmiş bulunmaktadır.

Çıkardığı fakat bir türlü uygulama olanağını bulamadığı 1317 sayılı kanun, 275 sayılı grev ve lokavt kanununun değiştirilmesi ve T.C.K. 201. madesinin değiştirilmek istenmesi, işçileri de sarı sendika ağalarının emrinde tutsak yapma ve bu su-

retle sömürü düzenini yürütme çabasıdır.

Erdemir, Ereğli Demir Çelik Fab. İşverenin Sarı Sendika Metal-İş'e üye aidatı kesmesi ile direnişe geçen 4000 işçinin eylemleri sonucu referandum yapılmış, Maden-İş kazanmıştır. Üniroyal, Süperlit Boru, Doğan Lâstik, Kavel Kablo v.b. gibi işyerlerinde çeşitli eylem biçimlerinde sürdürülen direnişlerle işçiler bir çok ekonomik faydalar sağlamışlardır.

Oto montaj sanayiinde başgösteren ekonomik kriz sonucu, Otosan 756, BMC 300, Çelik montaj 340, MAN 546, Otomarsan 105, Yekûn olarak 2046 işçi adı geçen fabrikalarca Üretimi azaltma zorunda oldukları gerekçesi ile işten çıkarılmışlardır. Karayollarındaki ulaşımda baş gösteren işsizlik, Oto montaj sanayiinin memleketin gerçek nakil araçları ihtiyacını düşünmeden tatlı kâr nedeni ile piyasaya bol miktarda kamyon vb. araçları sürmesi, buna göre de iş hacminin artış göstermemesi, rekabeti artırmış ve fabrikalarında stokların kabarmasına yol açmıştır. Borç içindeki kamyon sahipleri, bir taraftan ateş pahasına aldıkları araçlarının taksitlerini ödemeğe çalışırlarken, diğer taraftan devalüasyonla ithal malı yedek parçanın fiatlarındaki artış, yakıt fiatlarının artışı, rekabet koşulları ile de zor duruma düşmüşlerdi. 6 tonluk araçlarına 10-12 ton yüklemek zorunda kalarak bir zamanların tatlı nakliye kârından oluyorlardı. Stokların kabarması işsizliğe yol açmıştır. "TONAJ KONTROLU" bu sıkışıklığı gidermek için bulunan çaredir. Bu çare nakliyecileri ve Oto Montajcılarını rahatlatmış, fakat tüccar evvelce bir seferde taşıttığı malın bu tonaj kontrolü ile iki seferde taşıtmak zorunda kalarak, ayni mala nakliye ücretini iki kat ödemek zorunda kalmıştır. Tüccar ödemek zorunda kaldığı bu fazla navlun ücretlerini, malının maliyetine intikal ettirerek, aradaki navlun fazlalığı yine her zamanki gibi, yoksul halkın sırtına yüklenmiş oldu.

Adel Kalem Fabrikasında işverenin işçilerin istediği sendikayı tanımaması üzerine 1 Şubat tarihinde başlayan direniş, işverenin Komando refakatinde dışardan 60 kadar işçiyi fabrikaya sokması ile yeni bir safhaya girmiştir. Dışarda nöbet tutan işçiler temyiz kararını beklemekte ve yabancı işçilerin çalıştırılmasına müsaade etmeyeceklerini söylemektedirler.

İşverenler, işten çıkarma hakkını iş kanunundan almaktadırlar. Gerekçe tenkisattır. İşveren kârında bir azalma görür ya da sermayesini başka bir alana kaydırmak isterse, iş yerini tamamen veya kısmen kapatmak ve bu suretle işçi çıkarmak hakkına sahiptirler.

Türk-İş'in ağaları bu gibi kanun maddelerinin iptali ile uğraşacakları yerde, devrimci sendikaların tasfiyesi uğruna uğraşmaktadırlar. Türk-İş'in son büyük kongresinde —Dörtler raporu— Türk-İş'deki en büyük çatlamadır. Türkiye Genel Hizmetler Sendikası yönetim kurulu, dörtlerin "Reform Raporunu" aynen desteklemiştir. Hızla uyanan devrimci çizgide bilinçlenip, gelişen işçiler, artık kül yutmamakta satılmış sendika ağalarının işi gün geçtikçe zorlaşmaktadır.

Türk-İş'in partiler üstü politika yutturmacısı ile sarı sendikacılığın baş temsilcisi durumunda olması, işçi sınıfını politik eylemden uzak tutma gayreti, işçi sınıfını ekonomik mücadele sınırları içine hapsetmek istemesi ve bunda bu güne kadar başarı sağlaması, bunu sonuna kadar sürdürme olanağına sahip olması demek değildir. Bu gün taklit ettikleri emperyalist, kapitalist ülkeler, bunda başarılı oluyor-

larsa, geri kalmış ülkelerin sömürüsünden elde ettikleri gelirlerinden bir parçayı da işçilere verebilme olanaklarındandır. Bizim işbirlikçi Sermaye-Feodal Mütegallibe kendisinden ne artırıp ne verecektir.

12 Mart 1971 tarihli muhtıraya ilk kutlama telgrafının işçilerden gelmiş olması işçilerin devrim özleminin en güzel kanıtıdır. Hıdır Altunay gibi devrimci sendikacı arkadaşlarının polis işkencesi sonucu ölmesi ve pencereden atılarak intihar süsü verilmek istemesi, bütün devrimci işçi çevrelerde nefretle karşılanmıştır. İşbirlikçi sermaye feodal mütegallibenin son muhtıra üzerine cici demokrasilerini yaşatmak için, yeni çareler peşinde koştukları "reformist" adı altında yıpranmamış kuvetlerini piyasaya sürdükleri, düzenlerinin sarsılan temellerinin takviyesine vakit kazanmak için çaba harcadıkları, devrimci güçlerin sindirilmesi için tuzaklar hazırladıkları şu günlerde, devrimcilerin her zamankinden daha uyanık olmaları saflarını daha da sıklaştırmaları, işçi sınıfı ile olan bağlarını daha da kuvvetlendirmek için her türlü çabayı sarfetmeleri en gerçekçi bir tutum olacaktır.

İŞÇİ HIDIR ALTUNAY EMNİYET SARAYINDA ÖLDÜRÜLDÜ!

İşçi sınıfı yiğit bir savaşçısını daha kaybetti. Türkiye Sağlık Kurumları Personeli Sendikası üyesi işçi Hıdır Altunay MİT ve siyasi polisin ortaklaşa bir tertibi sonucunda alçakça öldürüldü.

Hıdır Altunay'ın üyesi olduğu Sağ-Kur sendikası, sendikacılığı ticari bir kurum haline getiren sarı sendikacılığa karşı olan devrimci bir sendikadır. Hıdır Altunay'da bu sendikanın içinden yetişmiş olan devrimci bir işçiydi. Sağ-Kur'la yakın çalışma alanlarına sahip Türkiye Hastaneleri Personeli (Hür-Per-Sen) Sendikası da kısa bir süre önce kurulmuştu. Bu da devrimci nitelikte bir sendikaydı. Hür-Per-Sen'in giriştiği en önemli eylem Hacettepe Hastanesindeki personeli örgütleyerek eyleme geçmesi ve sonucunda da Hacettepe Üniversitesi yurdundaki polis öğrenci çatışmasının patlak vermesidir.

Bu iki devrimci sendikanın, Sağ-Kur ve Hür-Per-Sen, birleşmeli yolunda çalışmalara başlandığı bir sırada, Sağ-Kur'dan Hıdır Altunay ve Hür-Persen'den de sekreter Veli Demiröz 27 Şubat Cumartesi günü MİT tarafından (siyasi polis değil) hiç bir gerekçe gösterilmeksizin ayrı ayrı yerlerden alınarak götürülmüşlerdir. Bu iki devrimci işçinin yakalanıp götürülmeleri üzerine Emniyet Sarayına telefon edilmiş ancak alınan cevap sendikacıların orada bulunmadığı yolunda olmuştur. Aynı günün akşamı ise, Hıdır Altunay'ın Emniyet Sarayı'nın onuncu katından atlayarak intihar ettiği polis tarafından açıklanmıştır. Bu iddiayı doğrulamak için de, Hıdır Altunay'la birlikte yakalanan Veli Demiröz'ün, Hıdır'ın intihar ettiğini gördüğüne dair, emniyette basına beyanet verdirilmiştir.

Polisin iddiasına göre, Hıdır Altunay o gün, elindeki patlayıcı maddeleri Kanser Hastanesinde çalışan Veli Demiröz'e verirken yakalanmıştır. Oysa ki, böyle bir patlayıcı madde alış verişi olmadığı gibi, bu iki işçi ayrı ayrı semtlerde ve ayrı ayrı saatlerde MİT tarafından yakalanmışlardır. Hatta Veli'nin hastane arkadaşları buduruma hiç bir anlam verememişler ve arkadaşlarının faşistler tarafından kaçırıldığı kanısına kapılmışlardır. Yalnız bu iki devrimci sendikacının MİT tarafından bir süre başka bir yerde alıkonulup sonradan Emniyet Sarayına getirilmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir.

Ayrıca Hıdır Altunay'ın pencereden atlıyarak intihar etiğ yolunda beyanatta bulunan Veli Demiröz ise, halen cezaevinde olup, olayı şu şekilde nakletmiştir:

"İkimize de işkence yaptılar. Ben bir ara bayıldım. Kendime geldiğimde, polisler, Hıdır'ın kendisini pencereden atarak intihar ettiğini söylediler. Hıdır'ın intihar ettiğini gördüğümü gazetecilere söylemediğim takdirde beni de öldüreceklerini ifade ettiler. Korkudan başka türlü ifade veremedim."

Gerek Veli Demiröz'ün söylediklerinden ve gerekse otopsi raporundan anlaşıldığına göre, Hıdır Altunay elektrik işkencesi sonucunda kalbi patlayarak ölmüş, bunun üzerine de pencereden atılmak suretiyle intihar süsü verilemek amacıyla böylesine alçakça bir tertipi tezgahlamıştır. Amaç sendikaların çevresinde bir yıldırma politikasını gerçekleştirmekten başka bir şey değildir.

Hıdır'a emniyette oynanan oyun yeni değildir. Bundan yıllarca önce, 1951 tevkifatında polis işkencelerine karşı yiğitçe direnen proleter devrimci Hasan Basri Alp'de İstanbul Emniyet Müdürlüğünün penceresinden atılarak öldürülmüştü. O olayda da polis, Hasan Basri'nin intihar ettiğini iddia etmişti. Hıdır'a yapılan ne ilktir ne de son. Ama Adalet Partisi iktidarının son cinayetidir. Hıdır olayı da diğerleri gibi devrimcilerin defterlerine kaydedilmiştir.

Hıdır Altunay 1951 yılında Kars'ın Otağak köyünde doğdu. 1964 yılında ilkokulu bitirerek Posof ortaokuluna kaydoldu. Ortaokulu bitirdikten sonra 1967 yılında Ankara'ya geldi ve 250 lira maaşla bir avukatın yanında çalışmaya başladı. Bu arada da Atatürk akşam lisesine kaydını yaptırdı. Bir yıl sonra da Kayaş ilkokulunda öğretmen vekilliği yapmaya başladı. Daha sonra Ankara Hastanesinde iş buldu ve Step-Sen sendikasına üye oldu. Hıdır bu arada işçi sınıfının ideolojisi olan sosyalizmi benimsedi. Üyesi olduğu sendikanın işçi sınıfının davasını savunmadığını gördüğü için istifa etti ve devrimci bir sendika olan Sağ-Kur'a girdi ve bir süre sonra da yönetim kurulu üyesi oldu.

Hıdır Altunay proleteryanın davasına yürekten bağlıydı ve bu yolda en çetin mücadeleyi vermiş ve daima tutarlı bir siyasi çizgiyi izlemiştir. O, işçi sınıfı iktidarına giden yolda ilk adım olan Milli Demokratik Devrim mücadelemizin bir şehididir. Kahpece öldürüldü. İntikamı mutlaka alınacaktır.

KÖYLÜ HAREKETLERİ

1971 Şubat-Mart aylarının sınırlı sayıdaki köylü hareketlerini anlatmadan önce, 1970 yılının köylü hareketlerinin kısa bir özetini verelim. Bu hareketler 1970 yılı boyunca yoğun bir şekilde yer yer Aanadolu'nun bütün bölgelerinde ortaya çıkmış; yoksul köylü toprak için mücadele ederken, küçük ve orta köylüler de ürün fiyatlarını yükseltmek, kredi olanaklarını çoğaltmak, aracıları ve tefecileri ortadan kaldırmak için aktif mücadelelerde bulunmuşlardır. Şunu da belirtelim ki burada sıraladığımız hareketler, çoğunlukla eylemlerin sadece basına aksetmiş olanlarıdır.

1970 yılının köylü hareketlerinin çoğunluğunu genellikle az topraklı ya da topraksız, yani yoksul köylü kesiminin katıldığı toprağa ilişkin hareketler meydana getirmektedir. Bu yoksul köylüler bir miktar toprağı ya da basit bir takım üretim araçlarına sahip olsalar bile satmak için değil, temel ihtiyaçlarını doğrudan doğruya elde edebilmek için üretirler. Geri kalan ihtiyaçlarını da tarımda feodal ilişkilerin hakim olduğu yerlerde ağaların toprakları

üzerinde yarıcılık yaparak, kapitalist üretim ilişkilerinin geliştiği bölgelerde kapitalist çiftlik sahiplerine işgüçlerini satarak, ya da şehirlere göçüp buralarda genellikle mevsimlik işlerde çalışarak tamamlarlar.

Köylü kitlesinin en geniş kesimini meydana getiren yoksul köylülüğün hareketlerinin çoğunluğu da büyük toprak sahiplerinin gaspettiği hazine topraklarının veya meraların işgali; miting veya yürüyüşler düzenleyerek toprak reformu istemeleri; eşit toprak dağıtımı sağlayamayan yetkilileri (muhtar ve toprak tevzii komisyonları gibi) protesto etmeleri şeklinde gerçekleşmektedir. 1970 yılının bu tür eylemleri Orta Anadolu, Güney ve Güneydoğu Anadolu ile, Ege ve Marmara bölgelerinde düzenlenmiştir.

1970 Mart'ında Ankara'nın Nallıhan ilçesinin Nallıdere köyünde bir süre önce ağaların ele geçirdiği 15.000 dönümlük merayı köylüler ele geçirmek için bir miting düzenlemişler; Adıyaman'ın Araplar köyünde de hazine arazisine sahip çıkan ağaların toprakları köylüler tarafından sürülüp, tarlanın ortasına "toprak işleyenindir" afişi asılmıştır. Mayıs ayı içinde Ilgın'da eski AP ilçe başkanının hazine topraklarını kendi topraklarına katması üzerine köylüler Başarılı çiftliğini işgal etmişler; yine ayni ay içinde Polatlı'da topraksız köylüler, toprak dağıtımını sağlayamayan muhtarı köye sokmamışlardır. Haziran ayında Çorlu'da Esece çiftliği köylüler tarafından işgal edilmiş ve yine Polatlı'da 30 kadar köyün topraksız köylüleri miting ve yürüyüş düzenlemişler; yine ayni ay içinde İzmir'in Tire ilçesinde de toprak reformu miting ve yürüyüşü yapılmış; Karapınar, Konya'da ise toprak tevzi komisyonunun çalışmalarını protesto amacıyla başbakana 100 kişilik temsilci heyet gönderilmiştir. Ekim ayı içinde de Yarım Burgaz'da Resneli çiftliği işgal edilmiştir. Aralık 1970'de Tire'nin Yenioba köyünde ağanın ekip biçtiği hazine topraklarından 2.000 dönümlük yer köylüler tarafından işgal edilmiş ve durum mahkemeye intikal etmiştir. O bölgede Atalan, Göllüce ve Kızılcaavlu köyünden sonra, toprak işgali yapan dördüncü köy Yenioba'dır. Yine Aralık ayı içinde Ceyhan'ın Akdam köyünde büyük toprak sahipleri olan Boranlar ile köylüler arasında bir yıldan beri devam eden toprak kavgası dört gün önce yeniden kızışmış ve olayların gelişmesinin önlenmesi için Akdam köyü jandarma kontrolü altına alınmıştır. Ocak 1971'de iki ay önce işgal edilmiş olan Resneli çiftliğinde, mahkemenin tahliye kararını uygulamak için gelen 60 kişilik jandarma birliğinin önü kesilmiş, çiftlik sahibinin bekçileri yaralanmış, iki araç tahrip edilmiş ve köylülerin engellemesi ile topraklar çiftlik sahibine teslim edilememiştir. Olayda direnişe geçen sadece köyün kadınları ve çocuklarıdır. Aynı ay içinde Germencik'te Turalla köylüleri tarafından 20.000 dönüm toprak işgal edilmiş; Diyarbakır'da da ağaların baskısı ile toprakları ellerinden alınan Harbecin köylüleri bir protesto yürüyüşü yapmışlardır. Dev-Genç ile Sosyal Demokrasi Derneğinin desteklediği bu yürüyüşe 300 kadar köylü katılmıştır.

1971 Martında ise Maraş'ın Pazarcık Ova'sında Hacı Ahmet Pakdil'e ait çiftlikte yapılan kadostro tespiti sonucunda ağanın gaspederek ektiği sabit olan hazine toprakları Emiroğlu köylüleri tarafından işgal edilerek, ekilmiştir. Kösügenli köylüler de Emiroğlu köylülerini desteklemek için ağanın yolunu çevirerek onu arabasıyla birlikte yakmağa teşebbüs etmişlerdir. Ayrıca, Maraş merkez ilçesine bağlı Pınarbaşı köy-

lüleri de Kanadıkırık-Hacıosmanarıkan ve Çuhadaroğlu isimli ağaların gaspettiği hazine topraklarını işgal etmişlerdir. Köylüler, kendi aralarında yemin ederek, anayasa'nın devlete yüklediği toprak reformunu kendilerinin gerçekleştirdiğini; Anayasa'dan daha üstün bir kanun tanımadıklarını, "Ağa kanununa" son vereceklerini ve icabında bu toprakları silahla koruyacaklarını belirtmişlerdir.

20 Mart 1971'de ise Batman Rafinerisi Bölge Müdürlüğü binası önünde toplanan 3000 köylünün, "Açız, ekmek parası kazanmak istiyoruz" diye haykırmaları proletarleştirmekten başka ümidi kalmamış olan yoksul köylü kitlelerinin ezilmişliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Yoksul köylüler toprak sahibi olmak ve demokratik haklarına kavuşmak için emperyalizm - işbirlikçi burjuvazi - feodal mütegallibe üçlü ortaklığının sürdürdüğü filipin demokrasiciliği şartlarında gerçekleştirilemiyecek olan toprak reformu için mücadele etmektedirler. Bu mücadeleleri sürecinde ya özlemlerini dile getiren miting, yürüyüş gibi hareketler düzenlemekte; ya da doğrudan doğruya eyleme geçip büyük toprak sahiplerinin gaspettiği arazileri, sürdüğü hazine arazilerini, denetimi altına aldığı meraları işgal etmektedirler. Bu tür işgal olayları çoğu kez mahkemelere intikal etmekte, dava köylülerin lehine çözüme bağlansa bile, kapitalizmin işleyişi sürecinde büyük toprak sahiplerinin saldırganlığı devam etmekte ve mesele alevlenmektedir.

1970 yılında kırsal alanlarda yoksul köylülüğün yanısıra küçük ve orta köylülerin (yani köy burjuvazisi ve küçük burjuvazisinin) devrimci eylemleri de şimdiyedek rastlanmadık boyutlara ulaşmıştır. Bu eylemler genellikle tek ürüne yönelmiş, fındık, çay, tütün, pamuk gibi ürünler yetiştiren bölgelerde çıkmaktadır. Bu bölgelerin küçük ve orta köylüsü ürününün hemen tamamını sattığı için pazar ile ilişkileri çok kesif olan köylüdür. Bu bölgelerde küçük ve orta köylüler arasında özlemler açısından fazla bir farklılaşma beklenemez. Her iki sınıf da tefeci ve aracıyı ortadan kaldırarak kredi imkânlarını çoğaltmak, ürün taban fiyatlarını yükseltmek gibi kapitalizmin güçlenmesine yol açacak ve emperyalizm ile çelişen taleplerle ortaya çıkmaktadırlar. Oysaki pazar ilişkilerinin bu derece gelişmediği, birkaç ürün birden yetiştiren bölgelerde ürününün tamamını satmayan küçük köylü kendi kendine yeterliliğini muhafaza eder, asgari geçim düzeyindedir ve bu durumda o bölgelerin orta köylüsü ile aralarında daha fazla çelişkiler olması beklenir. Çünkü orta köylüler, en azından bereketli yıllarda kazanç fazlası elde edebilen, ailesinin dışında işgücüne başvuran, modern tarım aletleri ve kredi alabilme olanakları daha fazla olan köylülerdir. Nitekim, Orta Anadolu gibi birkaç ürün birden yetiştiren yerlerde genellikle yoksul köylülerin büyük toprak sahiplerine karşı toprak işgali, toprak reformu mitingi gibi eylemleri görülmektedir.

1970 Mart ayı içinde gelirini tütünden sağlayan Alaçam'da devrimci gençlerinde katıldığı tütün mitingi yapılmıştır. Nisan ayında ise Doğu Karadeniz'de Rize dolaylarında ortaya konan eylemler başlıca gelir kaynağı çay olan üreticiler tarafından hükümetin çay politikasını protesto amacıyla düzenlendi. İhracat imkânları yabancı tekeller tarafından sınırlanan ülke içinde çay alıcısı yeterli sayıda fabrika bulamıyan üreticiler, bir de hükümetin ancak "2,5 yaprak çay alınır" politikasını tespit etmesi üzerine büyük bir tepki gösterdiler; on gün süren olay-

lar içinde dört fabrika bir atölye işgal edildi, fabrika müdürlerine ateş açıldı, polis ve jandarma ile çatışıldı; yüz kadar üretici savcılığa verildi. Üreticilerin haklı direnişleri sonucunda hükümet çay politikasını değiştirmek zorunda kaldı.

Haziran içinde Ergani'de üreticiler haşaratla gerekildiği gibi mücadele edilmediği için protesto yürüyüşü düzenlediler; Gelibolu'da bezelye üreticileri mallarının fiyatının çok düşük oluşunu protesto için yürüyüş yaptılar; Sakarya'da pancar üreticileri pancar fiyatlarına zam yapılmayışını protesto ettiler. Alaşehir'de üzüm ve pamuk üreticileri fiyatları, kredileri ve tefecileri protesto amacıyla bir direniş yürüyüşü ve mitingi yaptılar.

Temmuz içinde Trabzon, Fatsa ve Ordu'da fındık sömürüsünü protesto mitingleri düzenlendi; Samsun-Trabzon yolu kapatıldı; direnişe geçmiş olan 86 kişi nezarete alındı ve bir köylü ağalardan birinin kurşunuyla öldürüldü. Ağustos içinde Salihli'de üzüm ve pamuk üreticileri mitingler düzenlediler; Merzifon'da haşhaş mitingi yapıldı.

Aralık ayı başında İzmir Ziraat odasında düzenlenen toplantıda 18 ilçenin Ziraat odaları yöneticileri İzmir'de sessiz bir yürüyüş düzenledikten sonra, iki gün süreyle mallarını piyasaya göndermeme kararı aldılar. Tütün vs. ürünlerin piyasasının düzenlenmesi ve fiyatlarına ilişkin istekleri yerine getirilmediği takdirde büyük bir miting düzenlemeyi kararlaştırdılar. Aralık sonunda da Akhisar'da tütün üreticileri sendikası ile Dev-Genç'in düzenlediği "tütün tüccarı ve Tekel"i protesto mitingi yapılmış, yüzlerce köylü, "tüccar yazıhanelerini ve Tekel'i işgal edelim" andı içmişler; tüccarın bulunduğu cadde ve Tekel Müdürlüğü binası askeri kordon altına alınmıştır. Öte yandan aynı ay içinde SDDF de bir Tütün Üreticileri Kurultayı düzenlenmiştir. Bu kurultaydan önce kurulan köy komiteleri bir bildiri yayınlayarak hükümeti sert bir şekilde protesto etmişlerdir.

Ocak ayı içinde Kastomonu'lu sarımsak üreticileri ihracat yapmak üzere kurdukları kooperatifin tüccarın eline geçmesi; kooperatif yöneticileri ile anlaşan tüccarın köylülerin ürünlerini ucuz bir fiyatla satın alıp ihracata kendisinin girişmesi üzerine direnişe geçmişlerdir. Köylüler tüccarın aradan çekilmesini ve kendi ürünlerini kendileri ihraç etmeyi istemektedirler.

Şubat ayı içinde de Trabzon'lu tütün ekicileri, Karadeniz tütün piyasasının erken açılması ve istenilen baş fiyatın verilmemesi halinde direnişe geçeceklerini bildirmişlerdir.

1970 senesi içinde tarım proletaryasının yegâne hareketi Haziran ayında Hayrabolu'da tarlalarında çalışan 3.000 kadar işçinin gündeliklerini artırmak için boykota gitmeleri olmuştur. Tarımda kapitalizmin sınırlı olarak geliştiği geri kalmış ülke şartlarında tarım proletaryası da sayıca azdır ve geçimini büyük çapta işgücünü satarak temin ettiği halde ufak miktarda toprağa ve basit tarım araçlarına da sahip olabilir. Bundan ötürü de yoksul köylü kitleleri içinde kabul edilir. Sorunları ancak sosyalist devrimle çözüme bağlanacak olan ve şehirde endüstri proletaryasının temel müttefiki kabul edilen tarım proletaryası bugün için siyasi bilinç düzeyi ve örgütlenme açısından endüstri proletaryasına kıyasla çok geridir ve belirli bölgelerde yoğun olarak toplanmış değildir. Bu durum onların endüstri proletaryası gibi toplu direnişlerde bulunmalarını engellemektedir.

1971 Şubatında ise Kaz Dağ'ında Zonguldak'ın Ulus ilçesinde 5.000 orman işçisinin kurduğu sendika orman işçilerinin örgütlenme çabaları-

na bir örnektir. Sendikayı kuranlar kesim mevsiminde direnişe geçmek için hazırlanmakta ve tarım işçisine çeşitli sosyal haklar tanıyacak olan Tarım-İş kanununun biran önce çıkmasını istemektedirler. Bu örgütlenme hareketi karşı devrimci güçlerde hemen tepki yaratmış ve ilçede yayınlanan "Tam Bağımsız Ulus" gazetesi orman işçilerini sendika konusunda devamlı olarak uyardığı için hakim çevrelerin hışmına uğramış, kaymakam tarafından resmi ilânları kesilmiştir.

Öte yandan 1970 yılı içinde yapılan zamlara karşı da köylü kitlelerinden tepki gelmiştir. 1970 Ağustos'unda Çorlu, Çerkezköy, Saray ve Muratlı köylüleri düzenledikleri mitingde zamları protesto ederken, ayni nedenden ötürü Afyon'un Emirdağ ilçesinde de üreticiler bir protesto yürüyüşü düzenlemişlerdir. 1971 Mart'ında da Karadeniz Ziraat Odaları yayınladığı ortak bildiride devalüasyondan sonra artan pahalılık karşısında çiftçinin güç durumda kaldığını söyleyerek, çiftçilerin hak ve menfaatlerini korumaya kararlı olduklarını bildirmektedir.

Burjuva demokratik devrimin tamamlanmadığı ve kapitalist üretim biçiminin bütün kesimlerde hakim hale gelmediği Türkiye'de işçi sınıfının sosyalist devrimi gerçekleştirmesi, emperyalizme ve onun ülke içindeki müttefikleri olan işbirlikçi burjuvazi, tefeci tüccar ve feodal ağalara karşı olan mücadelelerin başarı ile sonuçlanmasına, yani milli demokratik devrimin gerçekleşmesine bağlıdır. Bundan dolayı işçi sınıfı ve işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel öncülüğünü benimsemiş devrimciler köylülüğün emperyalizm ve onun yerli ortakları ile çelişkisi olan bütün kesimlerinin (ki buna orta köylüler ve zengin köylülerin bir kısmı da dahildir) egemen güçlere karşı yürüttükleri bütün eylemleri desteklemek zorundadırlar. Köylü hareketleri ancak işçi sınıfının ideolojik ve örgütsel önderliği altında politik bir öze kavuşabileceği için, bu hareketleri siyasi bir düzeyde örgütleme görevi de yine proleter devrimcilere düşmektedir.

Köylü hareketlerinin bölgesel olmaktan çıkıp, bütün ülke çapında işçi sınıfının hareketlerine paralel olarak yürümesi ve dağınıklıktan kurtulması proleter devrimci bir siyasi örgütün varlığına bağlıdır. Yoksul köylü kesiminin sorunlarının köklü çözümü sosyalist devrim getireceği için bu örgüt işçi sınıfının örgütü olduğu kadar yoksul köylülüğün de örgütü olmak zorundadır. İşçi sınıfının ve yoksul köylülüğün en bilinçli unsurlarını çatısı altında birleştiren böyle bir öncü müfreze gerçekleştirilmediği sürece, köylü hareketleri mahalli düzeyde kalırlar, fiili bir işçi-köylü ittifakı gerçekleşemez ve köylülüğün çığ gibi büyüyen devrimci potansiyeli ancak küçük burjuva radikalizmi ve diğer bazı sınıf ve tabakalar tarafından kullanılır.

T. HALK KURTULUŞ ORDUSU

Gazeteler bir resim yayınladılar: Polislere çifte kelepçe ile bağlı Deniz Gezmişle karşısında duran işbirlikçi AP iktidarının içişleri bakanı Menteşeoğlunun resmini. Denizin gözünde devrimci ışığı; ötekinin bakışları donuk. Deniz "yere saplanmış bir hançer gibi dimdik", öteki kararsız, yerinde sendeler gibi. Bu resimde devrimci Deniz Gezmiş Türkiye'nin mutlu geleceğini temsil ediyor; Menteşeoğlu polisleriyle birlikte Türkiye'nin mutsuz geçmişini, Amerikan uyduluğunu, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibe sömürü ve tahakkümünü.

Ve Menşeteoğlu konuşuyor:

— Şu pejmürde kılıklı adama bakın, Halk Kurtuluş Ordusunun kumandanıymış? Deniz, "Ben devrimin eriyim, sen Demirel'in erisin."

Biz bu söze şunu ekliyelim: "Demirel de Amerikan emperyalizminin ve yerli işbirlikçilerinin eri!".

Menteşeoğlu aynı gün basına ve TRT'ye uzun bir açıklama yapacak ve Deniz Gezmiş ile Yusuf Arslan'ın tesadüfen yakalanışını, bir meydan muharebesi kazanmış muzaffer başkumandan edasıyla, iyice hesaplanmış bir taktik sonucu elde edilen büyük bir başarı olarak ballandıra ballandıra anlatacaktır.

Deniz Gezmiş tutuklanarak cezaevine naklonulurken, Yusuf Arslan ağır yaralı olarak Sivas'ta hastahanede yatmaktadır. Ağır yaralı Yusuf Arslan'ın kendisini görmeye gelen babasına ilk sözü şudur: — "Beni affet" demiyorum, "beni anla" diyorum.

Bu söz uzun bildirilerden çok daha vecizdir. Besbelli ki Yusuf Arslan burada sorumlu bir devrimci olarak tarih önünde konuştuğunun bilincindedir.

Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan'ın ele geçmesine rağmen THKO'nun eyleminin büyük kentlerimizde devam ettiği bildirilmektedir.

Bu eylem, Amerikan elçiliğini bekleyen toplum polislerini kurşunlamaktan, beş Amerikan askerî şahsının kaçırılmasına, bir Amerikan deniz taşıtının batırılma teşebbüsüne, banka soygunlarına kadar şehir gerillacılığına giren hareketleri kapsamaktadır. Aylarca süren takiplere rağmen Demirel polisinin THKO militanlarından tek birini bile şehir içinde yakalayamamış olması ve faşist zulmün utanç verici bir örneği olan Salman Kaya olayında olduğu gibi olaylarla ilişiği olmayan devrimci gençleri fail olarak göstermek zorunda kalması, şehir gerillası taktiğinin Demirel Türkiyesi şartlarında halkın desteğini sağladığını göstermektedir. Böyle bir destek olmasaydı Deniz Gezmişler en kısa zamanda yakalanırlardı.

Karşı-devrimci çevreler bunu iyi anladıkları içindir ki, daha Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan yakalanmadan, bu sınavdan geçmiş devrimci savaşçılara karşı en sinsice bir propaganda tezgâhlamışlardır. Şüpheli kaynaklardan beslenen fısıltı gazetesi Deniz ve arkadaşları için haberler yaymaya başlamıştır. Bunlara göre Deniz (ya da onun yakın çevresinden olanlar) MİT ajanıdır (ya da CIA ajanıdır). "Başka türlü olsa binlerce polis bu birkaç kişiyi yakalamazlar mıydı?" vb., vb.

Güdülen taktik şudur. Halktan destek gördükleri için THKO militanlarını yakalamada aciz kalan emniyetçiler, bu sefer Deniz ve arkadaşlarının devrimci kimliklerine gölge düşürerek o desteği yok etme yolunu tutmuşlardır. Bu taktik beklenen sonucu vermemiştir, vermiyecektir. Kimin hakiki devrimci olduğunu, kimin olmadığını tayin etme işi bizzat devrimcilerin işidir ve bu gibi emniyetçi oyunları sonuç vermez.

Karşı-devrimci çevreler Deniz yakalandıktan sonra da ona karşı gene aynı amaçla bir başka taktiğe başvurmaktadırlar. Deniz ve Yusuf Arslan artık ayrıntılı özel hayatlarıyla büyük tirajlı gazetelerin geniş manşetlerindedirler. Özellikle Deniz üzerinde önemle durulmaktadır. Kendisinin ağzından çıkması imkânsız olan beyanlar büyük puntolarla aktarılmakta; emniyetçi tertibi olduğu kesin olan "harem" hikâyeleri anlatılmaktadır. Amaç bu gibi uydurma haberlerle Deniz Gezmiş gibi bir devrimciyi, örneğin bir gangster Necdet Elmas'a benzetmektir ve onun ağır başlı devrimci kişiliğinin halkımızda uyandırdığı olumlu izle-

rini silmektir. Karşı-devrimin oyunları çeşitlidir. Bu yukarıdakilere devrimci saflarda görünüp Gezmiş ve arkadaşlarına leke sürmeye yeltenen oportünistlerin oyununu da eklemek gerekir. "Bizim Radyo" şimdiden Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını "işçi sınıfının düşmanları ajan provakatörler" ilân etmiştir. Türkiye işçi sınıfı davasına ihaneti sabit olan, Menderes polisinin yardımcısı bir şahsın yönetiminde olan "Bizim Radyo"nun bu tutumu, şimdiye kadarki oportünizmi destekleme ve gerçek sosyalistlere sövme tutumu ile bağdaşmaktadır.

Bir de dost görünüşlü çamur atıcılar var; Bunlar dergilerinin bir sayfasında dünyanın başka yerlerinde Deniz ve arkadaşlarının eylemi ile aynı nitelikte eylemde bulunan savaşçıları "burjuvaziye hizmetle" suçluyorlar; bir başka sayfasında da bu haddini bilmez sahte devrimciler, dostça bir eda kullanarak gerçek devrimcilere akıl hocalığı ediyorlar, öğütler veriyorlar.

Biz her zaman gerçek savaşçıları sol gevezelerden, kampus "halk savaşçılarından" ayırt etmişizdir. Bizim gerçek savaşçılarla bir meselemiz olmamıştır, olamaz. Derdimiz sahtekarlardır. Sol sekter laf ebeliği ile karşı-devrimci çevrelere provakasyon malzemesi sağlayanlardır.

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla bütün ayrıntılarda tam bir görüş birliği halinde olmayabiliriz. Ama büyük devrimci yüreklilik isteyen bir eylemi eleştirmeye kalkmadan önce, o eylemden daha güçlüsünü ve daha etkilisini koymak, ve bütün militanlara onu örnek göstermek gerektiği görüşündeyiz. Proleter devrimci siyasî örgütümüzü yaratarak geniş işçi ve yoksul köylü yığınlarını bilinçli ve örgütlü mücadeleye yönelttiğimiz gün, bütün gerçek sosyalist militanlar arasında tam bir ilke birliği kurulacak ve kanı kaynayan her gerçek proleter devrimcisi örgütün saflarında mücadelenin en anlamlısında ve en çetininde yer almak olanağını bulacaktır.

GENÇLİK HAREKETLERİ

Tağmaç'ın ve üç kuvvet komutanının 12 Mart muhtırasıyla son darbeyi yiyen AP iktidarı, devrilişinin son gününe kadar üniversite gençliğine karşı sürdürmekte olduğu baskı ve yıldırma politikasına bütün gücüyle devam etmiştir. Son güne kadar, "aşırı uçlar" edebiyatına kılıf hazırlamak ve böylece faşist kanunların meclislerden çıkmasına çalışmakta "kusur" etmemiştir.

Ankara'da, SBF baskınından sonra Hacettepe Üniversitesi de toplum polisinin saldırısına uğramıştır. Fakat Hacettepe Üniversitesi'ne polis, SBF'den farklı olarak, bizzat üniversite Yönetim Kurulu'nun daveti üzerine girmiştir. Hacettepe Üniversitesi'ne yapılan baskının bir diğer özel yanı da, polis baskınına öğrencilerin hastahane ve üniversitede çalışan işçilerin davalarına sahip çıkmalarının sebep olmasıdır.

Hacettepe Üniversitesi son yıllarda hızlı bir gelişme göstermiş, pek çok yeni bölüm açılmış, üniversite binalarının yapımı hızla tamamlanmıştır. Üniversite yönetiminde Amerikan modeli esas alınmış klâsik kürsü egemenliği yerine, bölüm ve tam gün çalışma sistemi de getirilmiştir. Üniversitenin kuruluşundan bu yana, yöneticiler ağızlarından, "sonsuz fikir özgürlüğü" lafını düşürmemişlerdir. Ancak, Türkiye'deki sınıflararası çelişkilerin keskinleşmesine ve sınıf mücadelelerinin yoğunlaşmasına paralel olarak, üniversite içindeki mücadeleler de yoğunlaşmış ve savunulan "fikir öz-

gürlüğü"nün sadece Amerikan emperyalizmi ile uzlaşan kesimlere ait olduğu açığa çıkmış, yöneticilerin maskeleri düşmüştür.

Hacettepe Üniversitesi Rektörü Doğramacı, yakın zamana kadar, bütün siyasi parti ve akımların üstünde "bilim adamlığı" maskesi altında etkili olmaya çalışmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olabilmiştir. Her türlü siyasi akıma ve eğilime şirin görünme politikası güden Doğramacı, bu politikası ile, proleter devrimciler dışında, Üniversitedeki diğer unsurlar üzerinde etkili olmuştur. Böylece, Doğramacı, Üniversite yönetimindeki reformist eğilimli kişilerle en sağcı unsurlar arasında bir denge kurmayı ve kendisini de bu dengenin merkezi haline getirmeyi başarabilmiştir. Fakat proleter devrimci ideolojinin üniversite içinde gelişerek maddi bir güç haline gelmesi, bu sahte özgürlük savunucularının gerçek yüzünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye Üniversiteleri içinde polisin üniversiteye girmesini ilk kez savunarak, bilim özgürlüğüne, üniversite özerkliğine ve anayasaya ilk darbeyi indiren Amerikancı rektör Doğramacı olmuştur. Daha sonra, gelişen sınıf mücadelesi ve Milli Güvenlik Kurulunun Amerikancı AP'yi desteklemesi üzerine, güçler dengesinin işbirlikçilerden yana olduğuna karar veren rektör ve yönetim kurulu, devrim mücadelesinde işbirlikçilerin saflarında gerçek yerlerini aldılar ve başta üniversite yönetimi olmak üzere, üniversitenin bütün alanlarında sol akımlara karşı harekete geçerek iktidarın planlarının gerçekleşmesine hizmet ettiler.

Üniversitede hızla gelişen devrimci hareket, geçen yılın sonlarında üniversite personeli ile birlikte İşçi-Gençlik Dayanışma Derneği adı altında, üniversitede çalışan ve sendikaya bağlı olmayan personelin haklarını savunmak amacıyla bir örgüt kurdu. Örgüt kısa zamanda güçlendi. Üniversiteyi bir bütün olarak kucaklama durumunda olan devrimci hareket, üniversite yöneticilerinin iyice paniğe kapılmasına yol açtı. Bu yıl da, üniversite personeli, Türkiye Hastahaneleri Personeli Sendikasına (Hür-Per-Sen) kaydoldu. Bu sendika aracılığıyla personel örgütlenmeye başladı. Son olarak da, personelin normal mesai dışında fazladan çalıştırılarak ücretlerin ödenmemesi, ek ödeneklerin verilmemesi, idarenin çeşitli baskıları ve yemeklerinin son derece kötü çıkması nedeniyle Hür-Per-Sen üniversite içinde bir yürüyüş ve forum düzenledi. Bu yürüyüşe personelin hemen hemen tamamı katıldı. Bu durum üniversite yönetiminde iyice panik yarattı. Ertesi günü rektör vekili Yüksel Bozer, Valiliğe başvurarak bir gün önceki yürüyüşte personelin başhekimin odasını tahrip ettiğini ve sahte mühürle evrak düzenlediğini iddia ederek suçluların yakalanmasını istedi. Bu nedenle üniversiteye sivil polisler geldi ve öğrenci kafeteryasına kadar girdiler. Öğrencilerle polis arasında silahlı çatışma çıktı ve iki patlama oldu. Türkiye'deki siyasi ortamı da hesap eden ve durumu lehlerine gören üniversite yönetim kurulu, bu olayları bahane ederek üniversiteyi süresiz olarak tatil etmeye ve binaları da güvenlik kuvvetlerine teslim etmeye karar verdi. Böylece, başta Rektör vekili Amerikançı Yüksek Bozer olmak üzere, üniversite yönetim kurulu üniversitede bir sindirme hareketine girişmeyi tasarladı. O gün, üniversite binalarına giren toplum polisi, bir direnme ile karşılaşmadı. Ertesi gün yurda gelerek burayı boşaltmak istedi. Öğrenciler, üniversite yöneticilerinin de gelmesini ve ortaklaşa olarak yurdun aranmasını ve boşaltılmasını istediler. Ama üni-

versite yönetim kurulunun amacı, yurdun aranmasını sağlamak değil, polisle öğrenciyi çatıştırmaktı. Zaten polis Siyasal saldırısından sonra Hacettepe'yi ikinci hedef olarak çok önceleri seçmişti. Hastahanedeki doktor ve asistanların çabaları fayda vermedi. Toplum polisi tabancalarla, bombalarla ve tüfeklerle yurda saldırdı. Bu arada çevreden parayla tutulmuş bir takım ne idüğü belirsiz kişiler, özel olarak getirilmiş ve olayları izleyenleri tahrik etmişlerdir. SBF baskınında da aynı kişiler oradaydı ve polislerle birlikte gençlere saldırıyorlardı. Menteşeoğlu bu satılık kişileri kamuoyuna "halk" diye takdim etmişti. Menteşeoğlu gibi en gerici ve faşist türden kişiler, 31 Mart ve Kubilay olaylarını yaratanlara da halk demişlerdi. Hacettepe baskınında aynı tertip daha planlı olarak düzenlenmiştir. Sözü edilen "halk", "Abdülhamit geliyor", "Allahüekber" nidalarıyla polisin yanında görevini yerine getiriyordu. İyice azgınlaşmış bu gerici güruhu bir askeri öğrenciye de saldırdı.

Yüksel Bozer ve Üniversite yönetim kurulu rahat koltuklarında kollarını kıpırdatmadan olayları izlemişlerdir. Saat 19'a doğru gençler yurdu terketmeye karar vermişler ve polise teslim olmuşlardır. Ne var ki, mahkeme süresi de dahil olmak üzere, toplum polisleri gençlere en ağır işkenceleri yapmışlar ve saldırmışlardır.

Silâh kullanmak, polise direnmek suçundan 19 devrimci mahkemece tutuklandı. Bu arada üniversite Yönetim Kurulu da, 50'ye yakın işçinin işine son verdi; asistan ve öğretim görevlileriyle ilgili akademik yönetmeliği değiştirdi ve disiplin yönetmeliğine yeni faşist maddeler ekledi. Fakat ne işten çıkarmalar, ne disiplin yönetmeliğinde yapılan değişiklikler, ne de başka tedbirler, Hacettepe Üniversitesindeki devrimci potansiyeli ve gelişmeyi yok edemiyerektir.

AP iktidarı, Hacettepe üniversitesine yapılan baskından sonra, ODTÜ üzerine tezgâhladığı oyunlarına da hız vermiştir. Kaçırılan dört Amerikalı erin ODTÜ'de saklandıklarını bahane ederek 4 Mart gecesi, 15 askeri taşıt ve 30 otobüs dolusu emniyet kuvvetini üniversiteye sokmuştur. Sabaha karşı yapılan görüşmelerde öğrenci temsilcileri SBF ve Hacettepe üniversitesi baskınlarında toplum polisinin giriştiği insanlık dışı davranışlara işaret ettiler ve haklı olarak toplum polisinin üniversite dışına çıkartılmasını ve yurtların yalnız jandarma tarafından aranmasını istediler. Toplum polisinin aramaya katılması halinde ise direnişe geçeceklerini bildirdiler. İşbirlikçi iktidarın ODTÜ'ye jandarma ve polis sokmasının gerçek nedeninin kaçırılan dört Amerikalıyı aramak olmadığı, Jandarma Albayının "İçişleri Bakanının emri gereği aramaya toplum polisi de katılacak" diyerek öğrencilerin haklı isteklerini reddetmesi ile açıkça ortaya çıkmıştır.

Rektörlüğün vilayet merkezine ve Genel Kurmaya başvurarak çatışmayı önleme gayretleri bir netice vermedi. Jandarma ve polis yurtları sararak ateşe başladı. Öğrenciler dinamit ve molotof kokteyli atarak, emniyet kuvvetlerinin yurda yaklaşmasına engel oldular ve çatışma saat 6 ya kadar aralıksız devam etti. Öğrenciler bir ara ateşin kesilmesini sağladılar. Yapılan görüşmede yaralıların ambulansla hastahaneye götürülmesi ve yurtların yalnız jandarma tarafından aranması kararlaştırıldı.

Arama, üç subay, yurt müdürü ve bir üniversite yöneticisiyle birlikte yapılırken, toplum polisinin yaptığı provakasyonlar ve İçişleri Bakanlığının jandarma albayını değiştirmesi, ikinci bir çatışmanın çıkma-

sına sebep oldu. Komutayı ele alan yeni albay yurt binalarına M-1 tüfekleriyle 25 dakika süren bir yaylım ateşi açtırdı. Bu sırada Öğrenci Erdal Şener başından vuruldu. Arkadaşlarının yaralanması ve kan kaybetmesi üzerine öğrenciler helikopterin çatıya inmesi ve yaralıyı alması için jandarma komutanının emir vermesini istediler. Bakanlığa iletilen bu duruma İçişleri bakanı, "Önce yurt boşaltılsın. Yurt boşaltılmadıkça yaralı öğrenciye helikopterle yardım etmeyin. Ölürse ölsün..." cevabını verdi. Emre uyularak Erdal'a yardım edilmedi. Arkadaşları tarafından çatıdaki dar bir delikten indirilmeye çalışılan Erdal, biraz sonra son nefesini verdi. Başından vurulan er Mevlut Meriç ve MTA müstahdemi sonradan kaldırıldıkları hastahanede öldüler.

Öğrencilerin direnmesinin devam ettiğini gören albay, yaylım ateşini durdurdu ve "On dakikaya kadar teslim olmazsanız havantopu ateşine başlayacağım" tehdidinde bulundu. Bunun üzerine öğrenciler elleri havada yurt binalarını boşalttılar ve futbol sahasına alındılar. Burada uzun süre tutulan öğrenciler, daha sonra kapalı spor salonuna, doğru toplum polisi kordonundan teker teker geçirilip bıyık ve kıyafetlerine bakılarak sözde teşhis edildiler. Şu şekilde ayrılan 405 öğrenci, Yenimahallede bulunan Emniyet Sarayına ve 19 Mayıs Stadındaki Toplum polisi karargâhına götürüldüler. İki gün emniyet sarayında tutulan bu öğrencilere, işkence yapılmış ve hepsi sıra dayağından geçirilmişlerdi.

Ne kaçırılan dört Amerikalı eri, ne de Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını üniversitede bulamayan emniyet kuvvetleri, içine düştükleri güç durumdan kurtulmak için günlerce üniversite sahasını ve öğretim üyelerinin odaları da dahil olmak üzere binalarını didik didik etmişler ve silah bulmaya çalışmışlardır. Tabii bu arada özellikleri yurt binaları tahrip edilmiş ve öğrencilere ait bir sürü eşya kayıp olmuştur.

Üç kişinin ölümüyle ve bir sürü jandarma ve öğrencinin yaralanmasıyla sonuçlanan ODTÜ baskınının haklı gösterilebilmesi için, üniversitede çok büyük miktarda suç aletinin ele geçmesi gerekiyordu. Fakat günlerce süren arama-tarama bu yönden de fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Bu fiyaskoyu ört-bas edebilmek gayretiyle güvenlik kuvvetleri Mühendislik Fakültesine ait laboratuvarlarda hassas ölçme aletlerinde kullanılan madeni bilyalara 'bunlar av tüfeklerinde kullanılan saçmalardır" diye el koymuş; inşaat malzemelerindeki çatlakları tespit etmeye yarayan büyüteçler "tüfek dürbünüdür" denilerek alınmış; elektrik mühendisliği laboratuvarlarındaki alıcı-verici aletlerine el konmuş; üniversite bekçilerinin taşıdıkları av tüfekleri toplanmış; üniversite müstahdemine dağıtılan potinlere ve öğrencilere ait olan ve çarşıda serbestçe satılan parkalara askeri malzeme diye el konulmuş; kafetaryadaki bıçaklar "suç aleti" olarak alınmıştır. Ve utanılmadan bütün bunlar bir yere yığılarak basın mensuplarına "suç delilleri" olarak gösterilmiştir.

Fakat iş bununla bitmemişti. Bütün bu kepazeliklerden sonra, kimlerin çıkarlarını temsil ettiği belli olan mütevelli heyeti de, üzerine düşen görevi yapmakta kusur etmemişti. Olağanüstü yaptıkları bir toplantıda, mütevelli heyeti üyeleri yetkileri olmadığı halde okulu süresiz olarak kapatmış ve akademik konseyi feshederek öğrencilerin ve öğretim üyelerinin kabul etmedikleri ve demokratik üniversite anlayışıyla yapısı itibariyle bağdaşmayan Üni-

versite Konseyini kurma kararı almışlardır.

Mütevelli heyetinin bu kararlarını tartışmak üzere üniversitede toplanan ortak genel kurullarına katılan öğretim üyeleri mütevelli heyetinin valiliğe yaptığı müracaat ile, üniversiteye sokulmamışlardır. Ülkedeki genel siyasi duruma göre tavır değiştiren mütevelli heyeti, kumandanların muhtırasından sonra, utanmadan, basın aracılığı ile valiliğe yaptıkları müracaatı inkâr etmişlerdir. Fakat muhtıranın ardından, filipin tipi demokrasiciliğin bütün oyunlarına girişerek hamleler yapan işbirlikçi çevrelere dayanıp aslan kesilerek dört öğretim üyesinin görevlerine son vermişlerdir.

ODTÜ üzerinde tezgâhlanan oyun açıktır: üniversiteyi uzun süre kapalı tutmak; bu arada "zararlı" öğretim üyelerini ve öğrencileri ve hatta işçileri tasfiye etmek; işine son verdikleri öğretim üyeleri yerine CIA ajanı Amerikancı profesörler getirtmek ve böylece ODTÜ'yü "dikensiz gül bahçesi" haline sokmak. Fakat bu oyunun sökmiyeceğini ve ODTÜ'nün Türkiyedeki devrimci hareketin parçası olarak kalacağını zaman gösterecektir.

İşbirlikçi iktidarın Ankara'da uyguladığı plânlı baskınlar, İstanbul'da da değişik bir biçimde uygulandı. İstanbul Hukuk Fakültesinde yapılan sınavlar sırasında dekan Orhan Aldıkaçtı'nın da yardımıyla, polisler devrimci avına çıktı. Üniversite özerkliğini ve Anayasayı hiçe sayarak Hukuk fakültesine giren polislere karşı devrimci öğrenciler haklı olarak direnmişler ve üç saatlık bir çatışma sonunda polisi üniversite dışına püskürtmüşlerdir. Hukuk fakültesi karşısında bulunan Tokat öğrenci yurdundaki devrimcilerin de arkadaşlarına yardım etmesi üzerine, iki ateş arasında kalan polisler kurtuluşu kaçmakta bulmuşlardır.

Polisin ilk hareketinde başarılı olamaması üzerine, Hukuk Fakültesi Dekanı Orhan Aldıkaçtı yetkisini kullanarak fakülteyi üç gün kapatmış ve toplum polisini davet etmiştir. Fakülteye ikinci defa güçlü bir şekilde giren polis, üniversiteden 23 ve Tokat yurdundan da 23 kişi olmak üzere toplam olarak 46 öğrenciyi göz altına almıştır. Yakaladıkları öğrencilere "Hadi şimdi de 'Bağımsız Türkiye' diye bağırın da görelim" diye bağıran Toplum polisi, sloganı tekrarlayan öğrencileri vahşice coplamıştır.

Bunlardan başka AP iktidarı Selamiçeşmede yapılan bir banka soygununu devrimci öğrencilerin üstüne yıkmaya çalışmış; devrimci öğrenci Salman Kaya'ya günlerce işkence yapmıştır. Fakat bu tertibini de, her zaman olduğu gibi, eline yüzüne bulaştırmıştır. Mahkemeye polislerin kolları arasında sürünerek getirilen Salman Kaya, polisin vahşi işkencelerini haykırarak, basın mensuplarına göstermiştir.

Devrimci gençliğe yapılan en vahşi polis tertipleri, işkenceler sürdürülürken, karşı devrimin vurucu gücü haline getirilen ülkü ocakları, bizzat polis ve emniyet kuvvetlerinin denetimi altında rahatça katliamlar düzenleyebilmektedir. Kırıkhan'da camiye bomba atanlar, Konya'da devrimcileri bıçaklıyanlar, İnegölde vahşi saldırılar düzenleyenler, hep bu karşı devrimci gençleri kullanmaktadır. Bugüne kadar da kimse bunlardan hesap sormamıştır.

GERİCİ HAREKETLER

5 Mart Cuma günü, Kırıkhan'da gerici AP iktidarı irtica ayaklanmaları provalarından birini daha yapıyordu. Günlerce önceden, hatta haftalarca önceden dikkatle hazırlanmış bir plandı bu. Birkaç ay içinde bütün Türkiye çapında, bu gerici ayaklanmalar tekrarlanacak, yurt çapında gerici, faşist bir terör yapılacak, faşizme karşı bütün direnme noktaları susturulacak, susturulamıyanlar siyasi cinayetlerle ortadan kaldırılacaktı. Bunun için gerekli maddi olanaklar sağlanmıştı. Valilere kaymakamlara, emniyet müdürlerine, savcılara, özel görevliler olarak tayin edilen memurlara, gereken talimatlar verilmişti. Talimata uymayanlar ya açığa alınıyor, yada sürülüyordu.

Olay günü Kırıkhan tarihinde görmediği olağanüstü bir kalabalıkla dolmuştu. Günlerce öncesinden, Konya'dan Malatya'dan, Bitlis'ten, Muş'tan, Maraş'tan, Hatay'dan, Islahiye'den Kadirli'den, Osmaniye'den, Gaziantep'ten ve tesbit edemediğimiz bir sürü çevre il, ilçe ve köylerden adam toplatılmıştı. AP'liler, Milli Nizamcılar, DP'liler, Milliyetçi Öğretmenler, Türk Ocakları, Ülkü Ocakları, kasabanın savcısı, emniyet amiri, kaymakamı, mollaları, hacıları; hepsi iş bölümü içinde gerekli hazırlıkları yapıyordu. Hatay Valisi, Hatay Jandarma Komutanı ve Hatay Emniyet Müdürü de gelişmeleri telefonla izliyorlardı. Olayın düzenlenmesi, daha önce görülen olayların aynısıydı. Uzun süre camilerde, "komünistler, kâfirler, allahsızlar, aleviler, kızılbaşlar" aleyhine vaazlar veriliyor, "islam dininin kurtarılması için cihada" çağrılar yapılıyor, gerekli potansiyel sağlandıktan sonra, camiin duvar dibine bir dinamit lokumu yerleştiriliyor, önceden hazırlanan bildiriler hemen dağıtılıyor ve yine çok önceden tesbit edilen dikkânlara iş yerlerine, evlere saldırılar yapılıyordu. Yağmalar yapılıyor, ölenler ölüyor, kaçanlar canını kurtarıyor, amaç gerçekleştirildikten sonra, devletin yetkililerinden biri "halkın kutsal duygularının tabiî bir galeyanı" biçiminde bir demeçle mesele örtbas ediliyordu.

Kırıkhan olaylarından sekiz ay önce, Hatay'da Yalçın Ergönül adında, bölgesinde tanınmış bir devrimci arkadaşımız evinin önündeki bodur bir portakal ağacına asılı olarak bulunmuştu. Ergönül öldürülmüş, sonra da cinayete intihar süsü verilerek, asılmıştı. Yakınları Ergönül'ün siyasi bir cinayete kurban gittiği yolunda ihbarlar yapmış olmalarına rağmen, mahalli basında bu konunun işlenmiş olmasına rağmen, ilgililer, cesedi boynundaki ipi dahi çözmeden, alelacele gömmüşler, otopsi taleplerini geri çevirmişlerdi. Savcılık ve emniyet teşkilatı yapılan ihbarlara rağmen olayı örtbas etmek için özel bir gayret harcamış, hatta "bu meseleyi fazla karıştırmamaları" için ilgilileri uyarmışlar, el altından da, Ergönül'ün asılı haldeki fotoğraflarını yayınlayarak, "komünistlerin sonu budur" diye propoganda yapmışlardır. Bir süre sonra, aynı cinayet şebekesi, güpe gündüz bir öğretmeni okulun önünde taksiyle kaçırmışlar, öğretmeni eterle bayılttıktan sonra şehir dışına çıkarmışlardır. Süratle ilerleyen taksinin içinde, yarı baygın halde, konuşmaları dinleyen öğretmen, öldürülmesi konusunda yapılan tartışmaları duymuş, bu arada Yalçın Ergönül'ün de kendileri tarafından öldürüldüğünü, olayın kapatıldığını söylediklerini duymuş, bir kısım yetkililerin isimlerinden sözedilmiştir. Bunun üzerine, öğretmen kendini arabadan atarak, geçen bir arabaya binip canını zor kurtarmıştır. Öğretmen olanları ilgililere duyurmuş,

bir süre sonra da Kırşehir'e tayin edilmiştir.

Üç ay önce ise Kırıkhan'da alevilerin yoğun bulunduğu bir mahalle camiinin duvarlarına insan pisliği sürülerek, bunu alevilerin yaptığı propogandası yapılmıştır. Ancak, yapanların aleviler olmadığı şahitlerle isbat edilince, olay örtbas edilmiştir. Daha sonra Antakya'da komünistlerin şehir içme suyuna zehir attıkları söylentisi yayılmış, halk tahrik edilmiştir.

Kanlı Cuma'dan bir hafta önce ise, saat 21-22 sıralarında, Kırıkhan'ın elektrikleri sönmüş ve bir süre sonra büyük bir patlama olmuştur. Kayseri'de, Osmaniye'de de aynı şeylerin yapıldığı hatırlanırsa, olayın tek merkezden yönetildiği ortaya çıkar. Bu olaydan hemen sonra, şehirde, Camiye bomba atıldığı, bunun alevi ve komünistler tarafından yapıldığı söylentisi yaygınlaştı. Hacı Ömer ve Hacı Haydar adındaki zenginler keselerin ağızlarını açtılar, etrafa haberler uçurdular. Bu arada korkuya kapılan alevi yurttaşlar gerekli yerlere uyarmalarda bulundular; bombayı koyanların, Yusuf ve Hasan Reşa ile Ali Çalışkan adındaki Ülkü Ocaklarına bağlı gençlerin olduğu ihbar edildiyse de, tertipçiler arasında bulunan savcı, iki devrimci lise öğrencisini tutukladı. Cuma günü için her şey kararlaştırıldı. Caminin hoparlörleri, kasabanın her yanında duyulacak şekilde genişletildi.

Cuma günü, başta Savcı Abdülreşit Ufak, AP İlçe Başkanı Ahmet Ahrazoğlu, Tüccar Hacı Ömer Meto, Hacı Haydar Uçak, Milli Nizam Partisi Başkanı Hasan Bilgin, Ali Çitli ve Mustafa Yılmaz adında iki öğretmen, Ali, Filiz, Orhan Bilgin adında Ülkü Ocakları üyesi ve öteki tertipçiler olmak üzere Camide toplandılar; gerekli son talimatlar verildikten sonra büyük kalabalık önce Orta Okul'a yöneltildi. Orda bayan öğretmenlerin etekleri kesildi, tırnakları söküldü, erkek öğretmenlerin saçları, favorileri yolundu. Ordan dönen kalabalık, alevi bir vatandaşa ait olan Eczaneye saldırtıldı. Eczane yağma edildikten sonra, alevilere ait on iki dükkan teker teker yağmalandı; ordan bir matbaaya gelindi. Matbaanın işçilerinden ikisinin kafası ezildi; ordan Matbaa sahibine ait olan ağıla gidildi; çoban boğulduktan sonra, koyunlar yağma edildi. Bütün bu işlemler tamamlandıktan sonra, askeri yardım geldi ve işe el koydu. Şehirde görevlerini tamamlayan yobaz ordusu, şehrin yollarını kesti, gelen geçen otobüsler durduruldu, favorili ve kısa eteklilere saldırılar, aynı vahşetle, devam etti. Bu arada bir subayın da saçı, favorisi yolundu. Olayda tek kişi tutuklanmadı. Üstelik savcı, tecavüze uğrayan, ilerici bilinen kişilerin tevkifini istedi; fakat mahkeme savcının talebini reddetti. Bütün bunlarla da yetinmeyen savcı, teker teker saldırıya uğrayan ve yaralananları çağırtarak şikayetçi olmamaları için baskıda bulundu.

Bütün bunlar olup biterken, yetkililerden en ufak bir tepki gelmemiştir. Parlemantoda bir mebusun sorusu üzerine Demirel İktidarının Devlet Bakanı Hüsamettin Atabeyli, olayı "vatandaşın vicdan hürriyetine saldıranlara müslüman halkımızın tabiî tepkisi" biçiminde yorumlayabilmiştir.

Kırıkhan olayları ile birlikte, yurdun birçok yerlerinde buna benzer tertipler düzenlenmiştir. Islahiye'de, avukatlara yapılan saldırılar, devletin emniyet görevlilerinin gözleri önünde yapılmıştır.

Malatya'da, Kırıkhan olaylarına karışan elli kişilik bir grup, Kırıkhan dönüşü yine alevilerin ve işçilerin yoğun olduğu Boztepe semtin-

deki camiye bomba koymuşlar ve ertesi Cuma için hazırlıklar yapmışlardır. Ne varki, Kumandanların bildirisi ile işler hemen değişmiş, bombanın faillerinden beş kişi tutuklanmıştır. Ama gene de, uzun zamandan beri özellikle, ilerici olarak bildikleri alevi köylerine düşündükleri "iyiliği", Deniz Gezmiş olayını bahane ederek yapmışlardır. Vali ve Emniyet Müdürü'nünde bizzat iştirak ettiği bir polis harekâtı düzenlenmiş, küçük köylü bebelerinin ağızlarına namlu dayanarak, "Deniz Gezmiş aranmıştı".

Malatya'dan gelen telgrafta şöyle denilmektedir:

"Deniz Gezmiş'in arkadaşlarını aramayı bahane ederek Malatya'nın devrimci köylerinde faşist komanda zulmü ve terör uygulanmaktadır. Şöyleki:

Gölpınar, Kiremiz, Onatlı, Çimiş, Dedeköy, Bölüklü, Keller, Hançerli, İkinciler, Ören, Çığlık, ve daha birçok köylerde bizzat vali ve emniyet müdürü Gölpınar Köy Muhtarını köy içerisinde meydan dayağına çekmiştir. Yine Gölpınar Köyünden alınan 13 yaşındaki ortaokul öğrencisi ve 17 yaşındaki bir köylü köy köy dolaştırılarak dayak atılmıştır. Daha sonra vilayete getirilerek sabaha kadar falakaya yatırılmış ve çeşitli işkencelere tabi tutulmuştur. Onatlı köyü ilkokuluna giren polisler otomatik silahlarını küçücük yavruların üzerine yönelterek köye yabancı kimlerin geldiğini sormuşlardır. Yukarıda sayılan köylerde ve civarda halâ halka işkenceye devam edilmekte, komando zulmü sürdürülmektedir. Bu hareket giderek diğer ilçelerede uygulanmaktadır. Köylerimizde konuştuğumuzda bizlere "durumumuzu şikayet edecek bir yerimiz yoktur, bize uygulanan faşist baskıların TÖS aracılığıyla Türkiye halkına duyurulmasını istiyoruz."

TÖS Malatya Şubesi
Yönetim Kurulu

Kırıkkale'de de camiye bomba konmuş ve ertesi Cuma günü uygulanmak üzere katliam plânları hazırlanmıştır. Yine aynı bildiri ile irtica deliğine çekilmek zorunda kalmıştır.

Kadirli'de benzer bir olay için uzun süre çalışmalar yapılmış, bu çalışmaların bir kısmına bizzat Savunma Bakanlığı yapan Ahmet Topaloğlu da katılmıştır.

İnegöl'de ise, günlerce "DEV-GENÇ'liler gelecek ve camiye bomba koyacaklar" propogandası ile katliam plânını gerçekleştirmek istemişlerdir. Olayın tertipçileri yine aynı kişilerdir. AP li tüccar takımı, Milli Nizam'cılar ve "yurtsever" Ülkü Ocakları mensuplarıdır. Olaydan iki gün önce İnegöl Belediye Başkanı köy muhtarlarını toplayarak, her muhtarın Cuma günü yapılacak harekâta kaç kişi ile katılacağını sormuştur.

Cuma günü erken saatlerde, bütün köylere birer vasıta gönderilmiş, "tütün mitingi" olacağı söylenmiş ve köylüler böylece toplanmıştır. Şehirde Belediye hoparlörleriyle sık sık anons yapılmış, ilerici, devrimci herkesin evleri işaretlenmiş, işyerleri, TÖS binası toplanan adamlara gösterilmiştir. O gün İlçenin kaymakamı, savcısı, jandarma kumandanı da sırra kadem basmıştır. İlçe emniyet amiri ise, sivil olarak olayları izlemeye hazırlanmıştır.

Önce, İlerici Gençlik Örgütü tahrip edildi. Örgüt'ün bitişiğindeki Çocuk Esirgeme Kurumunun bayrağı "Rus Bayrağı" olarak halka teşhir edildi ve yırtıldı. Ordan ilerici bilinen kimselerin iş yerlerine saldırıldı, ne var ne yok yağma edildi. Daha sonra da TÖS'e saldırı yapıldı, herşey yakılıp yıkıldı. Bursa'ya 45 kilometre olan İnegöl'e, Vali toplum polisini ancak iki saat sonra gönderebildi. Olaylar yağmadan sonra, cinayet işleme dönemine gireceği sırada, radyoda dört kumandanın bildirisi okundu. Bunun üzerine olaylar ya-

vaşlatıldı. Demirel tası tarağı toplayıp istifa edince de, gericiler sığınacak delik bulamadılar. Yetkililer de hemen harekete geçmiş, saldırganları suçlayan demeçler vermeye başlamışlardı.

Türkiye'de Şubat ayından bu yana irticaın gazetelere geçebilen faaliyetlerini gözden geçirdiğimizde, Demirel yönetiminin ülkeyi nerelere götürmek istediğini görmek zor değildir.

1 Şubat 1971-Ankara'nın göbeğinde bir din okulunun milyonlar toplayarak izinsiz faaliyet gösterdiğini bütün gazeteler yazdı.

TÖS'ün Adapazarı'nda yaptığı mitinge elli kişilik bir grup "müslüman Türkiye" diye saldırdı, 7 kişi yaralandı 18 kişi nezarete alındı.

Midyat Kaymakamı ve Malmüdürü'nün evi kimliği tesbit edilemiyen gericiler tarafından kurşuna tutuldu.

2 Şubat'da "Süleymancılık" tarikatına mensup kişiler tarafından kışkırtılan 300 kişi Gördes Kaymakamı Mustafa Sokullu ve Jandarma Kumandanına saldırdılar.

Başkale'de bir nurculuk okulu basıldı 10 kişi gözaltına alındı.

Ankara'nın Beypazarı ilçesinde bir kuran kursu basıldı, nurculuğa ait kitaplar ele geçirildi.

5 Şubat'da Nallıhan İlçesinin Uzunöz köyünde bir kuran kursu basıldı,

6 Şubat'da Yozgat'ta yazıp dağıttıkları bildiri dolayısıyla, 5 lise öğrencisi dört saat şehir içinde halka teşhir edildi.

11 Şubat'da geçen yıl da bıçaklanan Burdur'un Ağlasur hakimi pusu kurularak öldürüldü.

15 Şubat'da Konya'nın Kadınhan ilçesinde bir nurculuk okulu basıldı.

16 Şubat'da Tavşanlı TÖS Şubesi tahrip edildi.

Batman Öğretmenler Lokali tahrip edildi.

Nallıhan Yüksek Öğrenim Gençliği Örgütü gece dinamitlendi.

19 Şubat'da Tokat'ın Erbaa İlçesinde sağcı ve solcu oldukları söylenen liseli iki grup arasında çıkan çatışma sonucunda Kaymakam sağcı bir grup tarafından tartaklandı.

22 Şubat'da İncirliova'nın Gerenkova köyünde okuma odası yaptırmak istediği için, başka bir yere atanan öğretmen Şükrü Kahraman köyden ayrıldığı sırada, saldırıya uğradı ve linç edilmek istendi.

24 Şubat'da Maraş'ta Ülkü Ocakları TÖS binası ile sol yayınlar sattığı ileri sürülen bir kitabevini tahrip etti.

1 Mart'da Tarsus Devrim İlkokulunda öğretmenlik yapan devrimci öğretmen Mehmet Gemici, Okul Müdürünün teşvik ettiği iki kişi tarafından sınıfta dövüldü.

Diyarbakır Tıp Fakültesi öğrencilerinin kaldığı yurt binası silahlı bir saldırıya uğradı.

6 Mart'da Kırıkhan'da üç kişi öldü, 20 kişi yaralandı.

Kırıkhan'a bağlı Aktepe Bucağı yakınlarında Gaziantep istikametine gitmekte olan yolcu otobüsleri İmam Hatip Okulu öğrencisi oldukları söylenen 30 kişilik bir grup tarafından durduruldu ve yolculara işkence edildi. Bu arada İslahiye'nin Tahta Köprü Bölük Kumandanı Sezai Şirin de mütecavizlerin elinden kurtulamadı, iyice tartaklandıktan sonra, saçları kesildi.

İslahiye'de üç avukat saldırıya uğradı.

9 Mart'da Yıldızeli TİP İlçe Sekreteri öldürüldü.

Aynı günlerde gerici bir gazete büyük puntolarla "İşaret Bekleyiniz" başlığı altında gericilere cihada hazır olmalarını, solcuların evlerinin ve adreslerinin bellenmesini emrediyor ve MTTB'nin işaretinin beklenmesi söyleniyordu.

İrticanın karargâhı haline gelen MTTB, bizzat devlet tarafından finanse edilmektedir.

İrtica olaylarının bir başka tertipçisi İlim Yayma Cemiyetinin Genel Merkezinin yıllık bütçesi 7 milyon lirayı aşmaktadır. Mahalli örgütlerin de gücü hesaba katılırsa, bu örgütün maddi gücü ortaya çıkar. Buna paralel olarak Mücadele Birlikleri de bir çok şehirlerde örgütlenmiştir.

Le Monde Gazetesi'nin de belirttiği gibi, İlim Yayma Cemiyeti, "Türkiye ölçüsünde örgütlenmiştir ve önemli silah depolarına sahip bulunmakta... solu ve sendikaları ezmek için çeşitli tahrik faaliyetlerine girişmektedir." Bu dernek, "Müslüman Kardeşler örgütünü andırmaktadır."

Türkiye İslam Dünyasında gericiliğin en çok yuvalandığı bir ülke durumuna getirilmiştir. Arap ülkelerinde faaliyetlerini yürütemiyen Müslüman Kardeşler ve öteki irtica örgütleri mensupları Türkiye'yi faaliyet gösterilecek en uygun ortam olarak görmektedirler. Bunlardan bir kısmı yakalanmış, bir kısmı ise faaliyetlerine devam etmektedirler.

Yıllardır sürdürülen bu faaliyetler, bizzat Demirel İktidarından fiili destek görmüş, sistemli olarak büyük şehirlerden, taşra şehirlerine, ordan kasabalara, ordan da köylere kadar örümcek ağı gibi örülmüştür. Köylerde elli binin üstünde kuran kurslarından, İmam Hatip Okullarından yetiştirilen öğrenciler, bu kara ordunun eğitilmiş neferleridir. MTTB, TMTF, Ülkü Ocakları, öğrencilikle ilgisi olmayan yobaz takımının karargâhı durumundadır.

Plan açıktır. Aslında bu plan, Demirel ve adamlarının ağzından ifadesini buluyordu. Demirel ve takımı, bu kara güçleri sadece bir oy deposu olarak görmüyordu. Demirel ve danışmanları, emperyalizmin bu göstermelik demokrasisinin bir gün mutlaka iflas edeceğini hesap etmişlerdi. Bu demokrasi iflas ettiği anda bu kara güçler, harekete geçecekler, faşizmi kuracaklardı. 200.000 kişilik silahlı sivil güçten söz edilirken, sık sık Endonezya örneği gösterilirken, olanların altında hep bu amaç yatıyordu.

Demirel bu planı adım adım gerçekleştiriyor, karşı devrim direnen bütün kaleleri bir bir fethetmeyi düşünüyordu. Bu ince hesapların içinde CIA parmağı da muhakkak vardı. Demirel Batı'nın "harika adamı" olarak tanımıyordu. Nixon, dört Amerikalının kaçırılması olayında Demirel'e güvenini bildirdi. Aynı Nixon son günlerde sık sık Orta Doğu'nun ABD için, Uzak Doğudan daha önemli olduğunu da hatırlatmıştı. Özellikle Laos bozgunundan sonra Orta Doğu ve bu bölgede en güvenilir müttefiki olan Türkiye ve onun Amerikancı Başbakanı çok önem kazanmıştı.

Aynı günlerde de BBC Radyosu, Demirel'in bu planını yorumlarken, "Batı Dünyasının Güvenilir Adamı" nın çok akıllıca davrandığından, bütün direnme unsurlarının sistemli olarak susturulduğundan sözetmekteydi. Radyo, işçilerin direnmelerinin tamamen kırıldığını, öğrencilerin dağıldığını, doğuda kürtlerin susturulduğunu, ordunun ise Demirel'i desteklediğini söyleyerek, Türkiye'nin Batıya tam olarak sadık kalacağını belirtmekteydi.

Bütün bu hesaplar yapılırken, Demirel kendisine çok bağlı olarak gösterdiği dört Kumandan'dan ordudaki Kemalist solcuların baskısı sonucu zılgıtı yemiş ve tası tarağı toplayarak uzaklaşmıştı. Batı ise kendine yeni "güvenilir" adam arıyordu.

PARLAMENTO'DA

Geçtiğimiz Şubat ayı içinde Parlamento, oldukça ilginç olaylara sahne oldu. Şubat ayı bütçe müzakereleri dönemine girdiği halde, bu

dönemde, parlamenterleri daha çok ilgilendiren konular çıktı ortaya. Ve hatta bütçe müzakereleri bunların yanında sönük kaldı, başında da en büyük yeri işgal edemedi.

Şubat ayına, Ocak ayının son günleri içinde cereyan eden olayların yarattığı gergin bir hava içinde girildi. Ve Şubat ayının her haftası patlamalar, baskınlar, tutuklamalar ve çalkantılarla dopdolu geçti.

Şubay ayı başında, Cumhurbaşkanının parti liderleri ile yaptığı danışma toplantılarının, 22 Ocak'daki Güvenlik Kurulu toplantısının, Kurulun sekreteri tarafından basına okunan, Üniversite ve Anayasa çevrelerince Güvenlik Kurulunun yetkilerini aştığı şeklinde yorumlanan bildirisinin böylece kumandanların hükümetin icraatına arka çıkıp sorumluluğuna katılmalarının ve tedbirler kanununa gerek olduğu yolunda fetva çıkarılmasının, bir banka soygunu yüzünden, bütün emniyet teşkilatının seferber bir hale geçişinin, Siyasal Bilgiler Fakültesine yapılan vahşi polis saldırısının ve bu baskının İçişleri Bakanı tarafından parlamentoda yorumlanışındaki pervasızlığın, bir çok gazetelere kadar akseden geniş çapta faşist uygulamalar özentisi söylentilerinin yankıları devam ediyordu.

Şubat başında, Cumhurbaşkanı, gerek tarafsızlık anlayışındaki terslik nedeniyle, gerek basında Cumhurbaşkanı - Başbakan koalisyonu şeklinde yer alan tutumundan ötürü, gerekse yakınlarının türlü yolsuzluk söylentilerine vesile vermeleri yüzünden eleştirilere uğradı.

Bu arada iki mesele bütün parlamenterlerimizi ayağa kaldırdı ve gazete haberlerinde birdenbire baş köşeye geçti: Personel kanununa göre parlamenterler, Ağustos ayından beri, kendileri için zamlı bir maaş uygulamasına girişmişlerdi. Ancak, Anayasa mahkemesi bu zammın Anayasa'nın 82. maddesine aykırı olduğunu ve bu dönem zamlı maaş alınamıyacağını bildirerek bu konuyla ilgili kanunu iptal etti. Bu, Anayasa Mahkemesinin ufak bir bayram hediyesi oldu sayın parlamenterlerimize. Bunun üzerine kıyametler koptu. Şimdiye kadar sabık DP. lilerden başka kimsenin kaderiyle böylesine ilgilendiğini görmediğimiz İnönü Paşa, hemen harekete geçti, acele, bayram mesajında bu konuya değindi. Hem de pek demokratik bir gerekçeyle. Milletvekili maaşlarının azlığı bu masraflı vekillik görevini zenginlerin tekelinde bırakırmış, yani başka gelir kaynağı olmayan fakir vatandaşlar vekilliğe heves edemezlermiş, bu da anti-demokratik bir şeymiş. Sanki sayın paşa milletvekili olurken oynanan oyunları, harcanan onbinleri bilmezmiş gibi. Aylık gelir ortalaması 100 TL.'yi geçmeyen 500.000 ailenin yaşadığı (!) Türkiye'de 3500 lirayı, değil gerçekte, rüyasında görebilecek kaç vatandaş vardı acaba!.. Paşa bu zam meselesini parlamenterlerin gönlünce yoluna koyma işini üstlendi. CHP'nin çoğunluğu, tıpkı devrimcilere karşı olduğu gibi, AP ile bu konuda da tam bir anlaşma havasına girdiler. Bülent Ecevit de zamlı maaş şampiyonları arasındaydı. Ya, bu zammı Anayasa'ya uyduracak şekilde formüle eden yeni bir kanun hazırlanmalı, ya da Anayasa değişikliğine gidilmeliydi. Anayasa değişikliği teklifi için gerekli kanunî sayıyı (üyelerin üçte biri) bulmak üzere derhal milletvekilleri arasında bir imza toplama kampanyasına girişildi. Bu arada isteyenlere bankaların avans vermesi kabul edildi. Gerekçe konusunda parlamenterler komik durumlara düşüyorlardı. Devlet bakanı Anayasa mahkemesinin "yeni bir kuruluş olduğu için titizlikle pür hukuku uyguladığını" beyan etti.

Acaba Anayasa mahkemesinin acemi olduğunu mu, yoksa henüz laçka olmamış bulunduğunu mu söylemek istiyordu?

Garip raslantıya bakınız ki, gazetelerde sayın milletvekillerimizin kopardıkları bu vaveylayı yansıtan satırların hemen altında "üçbin öğretmenin **üç aydır** ücretlerini alamadıkları" haberi yer almaktaydı. Üstelik öğretmenlerin maaşı 1000 lira bile değildi. Parlamenterlerin zamlı maaşı ise 10.500 brüt üzerinden, net 7.631,50 TL. idi.

Anayasa mahkemesinin başka bir azizliği daha oldu. Mahkeme, Hazineden yardım görmeyen BP, MHP, TİP gibi küçük partilerin talebi üzerine, partilerin hazineden yardım görmelerini Anayasa'ya aykırı buldu. Bu Anayasa mahkemesi kararı özellikle CHP'ye vuruyordu. CHP mali çevreleri AP'ye kaptırmıştı. Ve Türk Tarih ve Dil Kurumuna karşı açtığı davayı kaybetmesi yüzünden, bir milyona yakın zarara girmişti. Mali durumu çok sarsılmıştı. Böylece bu kanunla ilgili olarak da Anayasa değişikliği için paçaları sıvadı. Bu kez de parasal yeni bir AP - CHP koalisyonu gerçekleşti.

Bu arada 1971 mali yılı bütçe tasarısı Senatoda 48'e karşı 93 oyla kabul edilerek Meclis'e geldi.

Meclis, bütçe müzakerelerinin yanısıra, daha önceden de zaman zaman günün konusu haline gelmiş olan bazı meseleleri yeniden ele almaya vakit buldu. Örneğin eski DP'lilere siyasi haklarının iadesi kanunu yeniden görüşüldü. Orman suçlarının affı meselesi ele alındı. AP, ben bildiğimi okurum şeklinde tezahür eden her türlü eleştiri ve uyarıya kulak tıkayan tutumu içinde ekonomik kökene inmeyip üstün körü göz boyamalarla seçmen kitlelerini oyalama siyasetiyle, bu kanunun ekonomik gereklerini yerine getirmeksizin, uygulanmasının orman suçlarını teşvikden başka bir işe yaramadığını görmemezlikten geldi.

Balgat'daki Amerikan tesisinden Amerikalı bir çavuşun kaçırılması olayı ile bu tesisin statüsünün belli olmadığının, uygulama anlaşmasının tamamlanmamış bulunduğunun ortaya çıkışı para meseleleri arasında kaynadı gitti.

19 Şubat'da Diyanet İşleri bütçesi görüşülürken karşı-devrimin ne kadar perçinlenmiş, karşı-devrimcilerin ne kadar pervasız hale gelmiş olduklarını bir kere daha gördük. Atatürk'ün kurduğu laik Türkiye Cumhuriyeti'nin Meclis kürsüsünden Atatürk devrini, merkezî eğitim birliği sistemini, laik eğitim uygulamasını şeriat özlemleriyle yeren konuşmalar yapılabiliyor ve ancak başkan vekili Palaoğlu'nun istifa etmesi gibi bir tepki ile kalabiliyordu.

Meclis camisi kanunu da parlamenterlerimizi bir hayli işgal eden bir konu oldu. Tartışmalardan sonra da olsa 300.000 küsür bir tahsisatlak abul edildi. Böylece çok kez 5 - 6 kişi ile bütçe müzakerelerini yürüten Meclisin, toplantılarına bile katılamıyan sayın üyeleri, hem secde tanımaz başları için göstermelik bir ibadet yeri bulacak, hem de siyasi yatırımlarını bir kez daha gerçekleştirmiş olacaklardı.

Meclis kürsüsünden millet bu şekilde uyutulmaya çalışılırken, aynı 19 Şubat gibi, iktidarın, gemi azıya almış polisi bu kez de Hacettepe öğrenci yurduna saldırıyordu. Bu görülmedik vahşet ve hakaret furyasından gene kız öğrencilere de büyük bir pay düştü. Parlamentoda ise kendi adlarına konuşma yapan birkaç vatansever ve namuslu milletvekili dışında aynı umursamazlık, aynı pervasızlık, hatta aynı arsız memnuniyet devam ediyordu.

20 Şubat'da İçişleri bakanlığı

bütçesi görüşüldü. Olayların derinine inmeyen muhalefet eleştirilerinin çoğu, siz çekilin biz gelelim açısından işi ele aldığı için havada kaldı.

22 Şubat'da Adalet Bakanlığı bütçesi görüşülürken Demirel Komisyonundan gizlenen bir rapor açıklandı. Rapor, Ziraat Bankası müfettişleri tarafından hazırlanmıştı ve Demirel'in kardeşlerine bu bankadan verilen kredilerin yolsuzluğunu ortaya koyuyordu. Böylece bir yılan hikayesi de şöyle bir baş kaldırıp gene kış uykusuna yattı.

Bayındırlık Bakanlığı bütçesi görüşülürken "dünya medeniyetinin aya köprü kurduğu bir devrede bizim boğaz üzerine köprü kurmamızı tenkit etmek vatanseverlikle bağdaşmaz" diyen bakan, Türkiye'nin, dünya medeniyetinin bu devresinde, kendi partisi tarafından tutulmaya çalışıldığı yerin hangi vatanseverlikle bağdaştığını söylemedi.

Bütçe müzakereleri devam ederken, tedbirler kanunu tasarısının tümü Adalet Komisyonunca ilk 5 - 5 oydan sonraki ikinci oylamada AP'li başkanın oyu ile 5 - 6 olarak kabul edildi.

Meclis çoğunluğu yani AP, hizaya gelmeyen demokratik kurumları bütçe yoluyla cezalandırmayı ihmal etmedi ve bu arada üniversiteler, Danıştay, Anayasa Mahkemesi, TRT ve benzeri özerk kurumların bütçeleri görüşülürken hiç de cömert davranmadı. Özellikle TRT'nin, AP'lilere göre yolsuz davranışları şiddetli eleştirilere uğradı. Ama yan ödemeler yoluyla emniyet teşkilatının mükâfatlandırılmasına gidildi. Emniyet görevlilerine 'iş rizki", 'iş güçlüğü", "hayatî tehlike" ve "temininde güçlük çekilen personel" zammı olarak yan ödemeler yapılacaktır. Toplum polisi tazminatı ayda 800 lirayı bulacaktır. Ve önümüzdeki baskında, elbette ki, daha bir aslan kesilecektir.

AP'nin ayırt edici vasfı olan öğretmen düşmanlığı bütçede de kendini göstermiş yan ödemelerde de öğretmenlere büyük haksızlık yapılmıştır.

Bir de "Millet Meclisi üyelerine verilecek tedavi masrafları hakkında yönetmelik" değiştirilerek "Millet Meclisi (ve C. Senatosu) üyelerinin ve Medeni Kanun gereğince bakmakla yükümlü oldukları" ana, baba, eş ve çocuklarının... tedavi masrafları yönetmeliği haline getirilerek parlamenterlere büyük haklar tanınmış, imkânlar sağlanmıştır. Parlamenterlerimizin "önce can sonra hiç kimse" felsefesi bir kez daha etkisini göstermiştir.

Şubat ayı içinde Meclis'imizi ve gazeteler aracılığıyla kamu oyunu işgal eden, parlamentoya ilişkin konular aşağı yukarı bunlar. Hepsi sansasyonel nitelikte, daima dedi kodu, sataşma, ağız kavgası yanı ağır basan yuvarlak laflar. Sonuç olarak, hiç bir bakanlık bütçesinde olumlu bir yenilik, ülke yararına sevindirici somut bir gelişme göze çarpmıyor. Ne eğitim sorununa bir çözüm getirilmiş, ne işçi köylü emekçi yığınlarının durumlarında bir düzelme öngörülmüştür. İşçilerin yürürlükte olan bir iş kanunu bile yoktur. Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilen iş kanununun yerine, aylardır, bir yenisi yapılamamış, bu arada eskisine tanınan (yenisi yapılıncaya kadar) geçici geçerlik süresi de bitmiştir. Bütçe tasarısında toprak reformu niyetinin izine bile rastlanmamıştır.

Mart başında parlamenterlerin maş dedikoduları, bütçe müzakerelerinin yankıları, kâr hadlerini imalâtçılara göre az bulan eczacılar, kara yollarında ağırlık kontrolu meseleleri ile hareketli bir ortam sürüp gitmekteyken, 4 Amerikalının kaçırılışı olayı birden bire bir bomba gibi patladı. Bu olayla ve Türkiye Halk

Kurtuluş Ordusu ile ilgili bir yazımızı başka sahifelerimizde bulacaksınız... Amerikalıları kaçıranların Orta Doğu Teknik Üniversitesinde gizlendiklerini iddia eden güvenlik kuvvetleri bu üniversitede arama yapma emri aldılar. Önceki tecrübelerden polisin nasıl arama yaptığını çok iyi bilen öğrenciler polisi üniversiteye sokmak istemediler ve polisin jandarma himayesinde öğrenci yurtlarına girme çalışması üzerine silâhlı çatışma oldu. Üç kişi öldü. Ankara bir kanlı gün daha yaşadı.

Şimdiye kadar öldürülen hiç bir genç öğrencinin adını ağzına almamış olan İnönü Paşa,, Amerikalıların kaderiyle pek ilgilendi. Doğrusu Amerikan elçisi de kendisine teşekkürde kusur etmedi.

O arada Islahiye'de avukatlar linç edilmeye kalkılıyor, Yıldızeli TİP sekreteri öldürülüyordu. Tam bir rezalet olan İstanbul Akbank Selâmi Çeşme Şubesi soygunu tahkikatı ile ilgili olarak nezaret altına alınan Kaya'ya İstanbul polisinde günlerdir öldüresiye işkence ediliyordu.

Parlamento dışında böyle kıyametler koparken, parlâmenterlerimiz sus-pus olmuş arpacı kumrusu gibi paracıklarını düşünürlerdi. Onlar öylece düşüne dursun, onların hakkında da başka şeyler düşünenler vardı o günlerde.

12 Mart 1971 Cuma günü, Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları Meclis, Senato ve Cumhurbaşkanlarına birer muhtıra verdiler. Aydınlığın muhtıra hakkındaki görüşünü başka sahifelerimizde bulacaksınız.

Gerek Meclis'te, gerek Senato'da muhtıranın okunuşu pek iç açıcı olmadı elbette. Sayın millet vekilleri, muvafığı, muhalifi, derin bir sessizlik içine gömüldüler. Ancak, şartlar biraz daha elverişli olsaydı, muhtırayı tek alkışlayan Celâl Kargılı'yı herhalde linç etmeye kalkarlardı. Senato Başkanı ise, muhtıranın okunmasından sonra, daha önce hazırlamış olduğu bir propaganda konuşması yaptı. Bu konuşmada şaibeli Demirel iktidarının ve ona arka çıkan parlamentonun marifetlerinden hiç söz edilmiyordu. Ve konuşması sonunda Senato Başkanı, Anayasa ile bağdaşmayan pek orijinal, aynı zamanda pek demokratik bir çözüm önerdi: Referandum. İşbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibenin tutsağı durumunda olan seçmen yığınlarına gidilecekti ve bu yığınlar şaibeli Demirel iktidarı ile anayasal güçler arasında bir tercih yapacaktı. Hem de Anadolu'da özellikle silâhlandırılmış irticaın kol gezdiği bir ortamda.

Ana muhalefet Partisi lideri İnönü'den, TİP sözcüsüne kadar bütün parlamenter muhalefet seçimlerden yanaydılar.

Son defa da Anayasa'yı değiştirmek amacıyla AP ile zımnî bir ittifak kurmuş olan İnönü tekrar paçaları sıvamış, kendi eseri olan Filipin demokrasiciliğini kurtarma çabasındaydı. Bir geçici hükûmetin, herhalde kendi başkanlığında, kurulmasını öneriyordu. Ve bu hükûmet seçimleri yapacaktı ve tabiî başta işçi sınıfı ve yoksul köylülük olmak üzere, istisnasız bütün ulusal güçlerin kendi siyasî örgütleriyle politika alanında yer almalarına imkân vermeyen bu sahte demokrasi şartlarında işbirlikçi asalak sınıfların adamları bir kez daha parlamentoya doluşacaklar ve yeniden Demirel'i ya da bir benzerini başbakanlık koltuğuna oturtacaklardı. Ve ondan sonra devam etsin "bu han-ı yağma"!

Kumandanların muhtırasında çok ağır bir dille suçlanmış ve durumdan aynı derecede sorumlu görülmüş olan parlamento istifa etmeyi bir an bile aklından geçirmedi. Başlangıçta

kuşkulu günler geçiren gerici çevreler ve parlamentonun gerici unsurları kendilerini çabuk toparladılar. Zaman, özellikle Türkiye'de, her şeyi istenildiği şekilde rayına oturtabilir ya da rayından saptırabilirdi. Yeter ki o zamanı iyi kullanmasını bilesiniz.

Gerici basın, kumandanları kendi paralellerinde ve ilerici güçlere karşı gösterme çabasında bu güçlere karşı kampanyasına veryansın etti. Elbette ki, gerici çevrelerce, kamu oyunun bilmediği, başka ikna yöntemlerine de başvuruldu. Başkentin siyasî havası hergün bir başka manzara gösteriyordu. Gene herkes demokrasi (!) havarisi kesildi. Toplantılar, danışmalar, uyarmalar sürdü gitti.

Bu arada istifaya zorlanmış ve vekâleten hükûmet icra etmekte olan kabinenin sabıklarının imzalarıyla, bir sürü general ve daha küçük rütbeli subaylar alelacele tasfiyeye tabi tutuldular. Kamu oyu tasfiye edilenlerin hangi pazarlığa kurban gittiklerini merak ediyor, karşı-devrimci güçler ise bayram ediyorlardı. Aynı gün karşı-devrimci güçlerin keyiflerini arttıran bir olay daha oldu. TRT'nin ifadesine göre 66 gündür aranmakta olan Deniz Gezmiş ile arkadaşı Yusuf Arslan, Sivas-Sarkışla yakınlarında, Gemerek'de yakalanmışlardı. Sivas'la Kayseri polisi Deniz'i Ankara'ya naklet-mek şerefini birbirlerinden kapmak için birbirlerine girdiler. Keza Ankara Emniyetin birinci ve ikinci şubeleri Deniz'in sorgusunu paylaşamadılar. Ama en büyük parsayı ünlü sabık İçişleri bakanı Menteşeoğlu topladı. Ankara TRT seyircilerinin karşısında son bir kez saatlarca görünmek fırsatını buldu Deniz Gezmiş sayesinde. Tesadüfen yakalanan ve tespit edildikten sonra bile, birkaç kez polisin elinden kaçmayı başaran Deniz Gezmiş'in yakalanışında öğünülecek hiç bir marifetinin olmadığını polis kendisi de biliyordu ki Deniz'i sabık İçişleri bakanının huzuruna getirdiklerinde, kelepçesini çözmeye cesaret edemediler... Siyasî polis Deniz'i şöyle bir eline almayı pek isterdi. Ama ne çare ki bütün Türkiye kamuoyundan başka, dünyanın gözü de Deniz'in üzerindeydi. Bir de şu Kumandanlar vardı. Deniz Gezmiş, adliyeye teslim edildi ve Cezaevine götürüldü.

Bir yandan da, Cumhurbaşkanı, bir buçuk ay önce, içinden çıkılmaz hale gelen siyasî duruma çıkar yol göstermeleri için görüşlerini bildirmelerini ve memleketin selâmeti, ilerici güçlere karşı Mukaddes-İttifakın kazasız belâsız sürdürülebilmesi bakımından Demirel hükûmetini hırpalamamalarını, Güvenlik Kurulu tarafından da gerekliliği açıklanan tedbirler kanununu geçirebilmesi için de kendisine destek olmalarını istediği parti ileri gelenlerinden, bu kez de, hükûmetin düşürülmesini kabul etmelerini ve gene memleketin selâmeti bakımından kumandanların önerdikleri doğrultuda kurulacak yeni hükûmeti desteklemelerini ve bu konudaki görüşlerini bildirmelerini istemek üzere köşke davet ediyordu.

Gerek muhalefet, gerekse iktidar partileri durmadan tutum ve ağız değiştirdiler. Sonunda, baştan o göz bebekleri gibi savundukları "cici demokrasi" lerine pek uymasa da, yeni kurulacak hükûmeti desteklemelerinde mahzur olmadığı, ya da desteklemek zorunda oldukları hükmüne varmış olacaklar ki destekleyeceklerini beyan ettiler.

Nihayet tartışmalardan sonra 19 Mart günü CHP üyesi, şimdiye kadar hayat hikâyesini günlük gazetelerden öğrenmiş olacağınız Prof. Nihat Erim, CHP'ye istifasını verdikten sonra, Cumhurbaşkanı tarafından başbakanlığa atandı.

1971 MALİ YILI BÜTÇESİ

Yıllık bütçeler, kaçınılmaz olarak iktidarların sınıf karakterini yansıtırlar. Böyle bir yıllık bütçe olarak 1971 malî yılı bütçesi de işbirlikçi sermaye ve feodal mütegallibenin politika alanındaki baş temsilcisi durumunda olan bir partinin (A.P.'nin) kabinesine yaraşır bir bütçedir. Emekçi halktan yana olan iktidarlar, bütçenin gelirler kısmının kaynaklarını saptarken vergileri zenginlerden alırlar. Vergilendirmenin adalete en aykırı biçimi olan dolaylı vergilerin ağır bastığı, doğrudan doğruya tahsil edilen dolaysız vergilerde de vergi dışında tutulan asgarî geçim haddinin, gerçek duruma uymayacak şekilde son derece düşük tutulduğu ve gelir vergisi skalasının zenginleri koruyacak şekilde düzenlendiği bir vergi sistemine dayanan 1971 malî yılı bütçesi, en mütavazi anlamda bile demokratik bir nitelik taşıyamaz.

Bütçe giderlerinin tesbitinde de aynı anti-demokratik zihniyet hakimdir. Halka doğrudan doğruya maddî ve manevî yarar sağlayacak bütçe giderleri düşük tutulmuştur.

Ayrıca bütçe, çok farazi, gerçeğe uymayan varsayımlara dayandırılmış, üstelik kendisine mesnet teşkil eden varsayımlarda da büyük çelişkiler bulunan, bu bakımlardan gerçekleşemiyecek, havada bir bütçedir.

Geçen yıla ait hesaplar üzerindeki tutarsızlıklardan başka, bu yıl için öngörülen hesaplarda da mantıksızlıklar vardır. Tüketim ve yatırım harcamaları arasındaki oran, bütçenin gene kendi hesaplarına göre enflasyona gidilmesini zaruri kılan durum göstermektedir. Oysa bütçenin, gene kendisine göre, temel felsefesi "istikrar hedefinin ağır basacağı" şeklinde belirtilmiştir. Bu takdirde öngörülen yatırımlar yapılamıyacaktır.

Yatırımlar, bütçede, fiyatlarda bir yükseliş olmayacağı ve istikrarın sağlanacağı varsayımdan hareket edilerek tesbit edilmiştir. Oysa gerçek şudur ki, devalüasyondan bu yana hızla devam eden, ve temel yatırım maddelerinde özellikle kendisini gösteren fiyat yükselişi aynı hızla devam edecektir. Ve bu, sadece yatırımlarda, kağıt üzerinde görülen % 8 lik artışı yok etmekle kalmıyacak, bütçe hiç değilse yatırımlar alanında önemli açıklar gösterecektir.

38 milyar liralık bütçenin dengesizliği sadece yatırımlar konusunda değildir. Gelirlerin tespitinde de, AP iktidarı, gerçekçi olmayan aşırı iyimser gelir kaynakları göstermiştir. Örneğin 1 milyar doların üstünde ithalâttan sağlanacak olan verginin % 80 artacağı ve böylelikle hazineye girecek olan önemli gelirlerle maaş ve ücretlerdeki artıştan doğan açığın kapanacağı hesaplanmıştır. Öngörülen 1 milyar 45 milyonluk ithalât da gerçekçi bir hesap değildir. Bu mümkün olamayacağına göre özellikle zamlardan doğan giderleri karşılamak üzere yeni vergilere gidilmesi zorunlu olacaktır.

Kısaca 1971 mali yılı bütçesi, enflasyon - devalüasyon - enflasyon ve ilâh... kısır döngüsü içine girilmiş olması yüzünden meydana gelen fiyat artışlarıyla, kağıt üzerinde yükselmiş gibi görünen gerçek maaş ve ücretlerin düştüğü, gerçek yatırımların da aynı nedenle bir azalma kaydettiği, denk olmayan, emekçi halkın çıkarlarına aykırı düşen bir bütçedir.

Bütçe ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir başka husus, az önce de işaret ettiğimiz gibi, bütçe müzakerelerinin niteliğidir. Hiç bir muhalefet partisi, hiç bir parlamenter, önce sayın Prof.'larımızdan hiçbiri, bütçe üzerinde bilimsel

bir eleştiri yapmamış o, bir sürü rakamların gerçek anlamının, bütçenin esas kaynağı olan ve esas hedefi olması gereken çalışan yığınlara açıklamak zahmetine girişmemiştir. Bu yolda, Senatoda, Milli Birlik Grubu adına konuşan Sami Küçük'ün bütçe eleştirisinden başka, ciddi bir çalışmayla karşılaşmamış oluşumuz, Meclis'in anti-demokratik yapısını, yani bu Meclis'te ulusu meydana getiren sınıfların kendi güçleriyle ve kendi temsilcileri tarafından temsil edilmediklerini, Meclis'i oluşturan partilerin, üç aşağı beş yukarı hep aynı egemen sınıfların, değişik adlar altındaki hizipleri olup onların çıkarlarını temsil ettiklerini bir kere daha ortaya koymuştur.

Bütçe müzakerelerinden hemen sonra meydana gelen olaylar elbette ki bütçenin, bütçeyi oluşturan ve onaylayan meclis ve senatonun niteliğini değiştirecek değildir. Meclisler aynı meclislerdir. Sadece, hâlâ çoğunluğun oylarını elinde bulunduran Adalet Partisi, iktidar partisi olmaktan çıkmıştır. Yeni bir hükûmet için, içinde bulundumuz ortamda, iflâs halinde bir maliye ile ve kendi yapmadığı bir bütçe ile işe başlamanın, bir bakıma, bir şansızlık olduğunu kabul edebiliriz.

Bütçenin değiştirilmesinden, ya da yeniden gözden geçirilmesinden hiç söz edilmiyor. Hoş, edilse de meclislerin oluşumunda bir değişiklik olmadığına göre, elbette ki bunlar kendi bütçelerini bozacak, hele hele bütçeye hâkim olan, yukarıda da belirttiğimiz emekçi halka karşı zihniyeti değiştirecek değillerdir. Bütçenin tümü ile karşı-devrimci ve emekçi sınıfların çıkarlarına aykırı bir doğrultu taşıdığı muhakkak. Bunun sözle ifade edilmesinin gereği yok. Bütçe maddelerinin gözden geçirilmesi bu duruma açıkça ortaya koymaktadır. O halde, karşı-devrimci kuruluşlara büyük tahsisat ayıran, hiç bir şekilde herhangi bir reformu öngörmeyen bir bütçe ile reformlara gitmek nasıl olacaktır? Bu reformlar hangi tahsisatla özellikle o kadar sözü edilen toprak reformu nasıl bir zihniyetle, nasıl bir rejimle ve neyle gerçekleştirilecektir? Bizzat devlet eliyle pek cömertçe beslenen, gerici kuruluşlar karşısında, Atatürk inkilâplarını değil ihya edip geliştirmeye, ayakta tutmaya bile, nasıl çalışılacağı kolayca çözümlenebilecek bir sorun değildir. Diyelim ki reformları «en kısa zamanda gerçekleştirmek» ve Atatürk inkilâplarını korumak üzere iktidara gelen Erim hükûmeti bütçede bu doğrultuda "bazı" değişiklikler yapmaya gidecektir. Ancak bu değişiklikleri hangi meclisten geçirecek ve hangi meclisten güven oyu alacaktır? Bütün bunlar işlerin nasıl sağlam bir temele dayanmadığını, reform isteklerinin de nasıl ciddiyetten uzak bulunduğunu göstermektedir.

AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN LAOS BOZGUNU

Amerikan emperyalizmi, Laos halkına karşı giriştiği vahşice saldırı ile gerçek yüzünü bir kere daha bütün dünya önünde açığa vurmuş ve yıkılışına ne kadar yakın olduğunu kendiliğinden ispat etmiştir. Güney Doğu Asya halklarının son olarak Laos'ta kazandıkları yeni zaferler ve bugüne kadar emperyalizme vurdukları bütün darbeler, örgütlü ve kararlı halk kitlelerinin devrimin esas itici gücü olduğunu apaçık ortaya koyması bakımından da önemlidir.

Yirmi yıldan fazla bir süredir. emperyalizme karşı dişe diş bir mücadele veren Laos halkı, diğer Güney Doğu Asya halkları gibi kurtuluşun

eşiğine gelmiştir. Uzun yıllar Fransız emperyalizminin boyunduruğu altında inleyen Laos halkının kurtuluş mücadelelerinin geniş boyutlara ulaşması ve sağlamca rayına oturması 2. Dünya Savaşındaki Japon işgali dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde kurulan halk kurtuluş ordusu PATHET LAO halkı örgütleyip mücadeleye sokmakta çok etkili olmuştur. Japonların kovulmasından sonra da mücadele durmamış, Japonlardan boşalan yeri yeniden ele geçirmeye çalışan Fransız emperyalizmine karşı da sağlam bir biçimde yürütülmüştür. Vietnam halkının Dien Pien Fu'da kazandığı zaferde Laos halkının payı büyük olmuştur. 1954 Cenevre anlaşmalarından sonra ABD ve işbirlikçileri ile yurtsever güçler arasında büyük bir mücadele başlamıştır. 1956'da Laos yurtseverler cephesi "NEOLAOHAKSAT"I kuran devrimciler cepheyi iyice genişletmişlerdir. Bu gelişmelerden korkan ABD ve onun güdümündeki gerici hükümet 1957'de imzalanan bir anlaşma ile halkın büyük çoğunluğunun desteğini kazanmış olan Neolaohaksat'ın legal çalışmalar yürütmesini ve hükümete katılmasını kabul etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Fakat emperyalistler ve yerli uşakları daha imzalar kurumadan anlaşmaları baltalamaya ve CIA aracılığı ile çeşitli komplolar düzenlemeye başladılar. Nihayet 1959 Mayısında anlaşmaya uyarak krallık ordusuna katılmış bulunan iki Pathet Lao taburuna karşı girişilen kalleşçe bir saldırı ve Neolaohaksat'ın başkanı Prens Suvannavong'un tutuklanması bardağı taşıran son damlalar oldu. CIA tarafından planlanan saldırı başarıya ulaşamadı ve Pathet Lao birlikleri çemberi yararak kırlık bölgelere ulaşmayı başardılar. Ve böylece Amerikan emperyalizmine karşı mücadelenin ilk dönemi başlamış oldu. Mücadele geliştikçe devrimci cephe genişliyordu.

9 Ağustos 1960'da, ordu üzerinde oldukça etkili olan "tarafsızlar" Prens Suvannapuma liderliğinde bir hükümet darbesi yaparak iktidarı ellerine geçirdiler. "tarafsızlara" karşı başarılı bir birlik politikası uygulayan Pathet Lao, karşı devrimcilerin tecrit olmasını sağladı. CIA'nın yönettiği gerici birliklerin ülkenin güneyinde geniş çapta saldırılara girişmesi üzerine Pathet Lao ve "tarafsızlar" birleşik güçleri kısa sürede ülkenin büyük bir kısmında karşı devrimcileri ezdi. Küçük bir bölgeye sıkışan gericiler anlaşma istediler. Bunun üzerine Zürich ve Jarre ovaları anlaşmaları imzalandı. 1962 Cenevre anlaşması ile de ülkenin tarafsızlığı 14 ülke tarafından garanti altına alındı. Ve ülkede üç partili bir Milli Birlik hükümetinin kurulması kararlaştırıldı. 1962 Cenevre anlaşması ülkenin bağımsızlık ve sosyalizme doğru ilerlemesi yolunda büyük avantajlar sağlamakta idi. Devrimciler gibi ABD de bu durumun farkında idi. Bu nedenle Devrimciler Cenevre anlaşmasının tam olarak uygulanmasını sağlamaya çalıştıkça, ABD bunu engellemeye çalışmakta idi. Bu yoldaki en büyük çabayı "tarafsızlar" grubu ile sosyalistler arasındaki birliği bozma konusunda yoğunlaştırmışlardı. Amerikalılar birçok askeri şefleri satın aldılar ve Albay Kitsan ve Dışişleri bakanı Phalsena gibi satın almayı başaramadıkları devrimci "tarafsız" liderleri öldürttüler. Bütün ülke çapında geniş bir terör ve baskı uygulamasına giriştiler. Bu arada hükümet başkanı prens Suvannapuma ile general Kong Lee de tamamen Amerikanın güdümünde hareket etmeye başlamışlardı. Artık saflar açıkça ortaya çıkmış, "tarafsızlar" grubu da ikiye bölünmüştü. Devrimci güç-

ler yeniden kırlara çekildiler ve silahlı mücadele bütün şiddetiyle başladı. Pathet Lao'nun kısa zamanda ülkenin 2/3 üne hakim olması üzerine ABD ülkeye 12000 asker soktu ve kurtarılmış bölgeleri bombalamaya başladı. Neolaohaksat denetimindeki, nüfusun 1/3 ünü barındıran kurtarılmış bölgelerde emperyalistlerin bütün saldırılarına rağmen kısa sürede büyük gelişmeler sağlandı. 200 bin hektarlık bir bölgede toprak reformu yapıldı. Ve geniş bir sulama şebekesi kuruldu; bölgede küçük çapta bir endüstri kuruldu: kumaş fabrikaları, makine ve araba onarım atölyeleri, çay, silah ve ilaç fabrikaları vb. kuruluşlar; bütün küçük üretim birimlerini içine alan geniş bir kooperatif ağı kuruldu; bir milyon kadar nüfusu olan bölgede 50 binden fazla düzenli olarak okul ve enstitülere devam eden kız ve erkek öğrenci vardır, öğretmen sayısı ise 1500'ü aşkındır, ayrıca 60 bin yetişkin de okuma yazma ve devrimci eğitim kurslarını izlemektedir. Cephenin yayın organı "Neolaohaksat" ve Pathet Lao'nun organı "Milli Kurtuluş Ordusu" günlük olarak yayınlanmaktadır. Teorik organ olarak "Sen Savan" dergisi çıkarılmaktadır. Ayrıca yurtsever "tarafsızlar"ın da "barış ve tarafsızlık için" adlı bir yayın organı vardır. Bundan başka iki radyo vericisi sürekli olarak çalışmaktadır.

Kurtarılmış bölgelerde sağlam bir örgütlenmeyi sağlayan Pathet Lao askeri alanda da büyük başarılar sağlayarak devrim yolunda her alanda sıkı adımlar atmayı başardı. 1968-1969 da 200 günlük savaş bilançosu şöyledir: gerillalar 1368 harekat yaptılar, 1200 düşman askeri savaş dışı edildi, 2000 çeşitli tipte silah ve 12 radyo vericisi ele geçirildi, 284'ü amerikalılara ait 387 araç tahrip edildi, düşürülen uçak sayısı savaşın başından beri 1200'ü buldu, 7 bin karşı devrimci sabotajcıyı barındıran çok sayıda anti-gerilla üssü dağıtılıp yok edildi, 29 köprü uçuruldu.

1969 haziranında Pathet Lao geniş bir saldırıya girişti. Amaç Küpler ovasını Amerikalıların elinden almak ve Amerikanın bölgedeki en büyük üssü olan Parti üssünü kullanılmaz hale getirmek ve böylece de Güney Vietnam, Kuzey Vietnam ve Laos'u birbirine bağlayan en önemli kara yolu olan "Ho şi Minh" yolunun çevresini ABD askerlerinden temizlemekti. Fakat bu hareket başarılı olmadı. Küpler ovasını bir süre ellerinde tutan gerillalar ABD'nin şiddetli bombardımanı karşısında bir süre sonra geri çekilmek zorunda kaldılar. 1970 şubatında Pathet Lao yeniden saldırıya girişti ve bu sefer tam bir zafer kazanıldı. 21 şubatta Küpler ovası tümü ile Amerikalılardan temizlenmiş ve Parti ve Maung Savi üsleri tamamen kullanılmaz hale getirilmişlerdi. ABD Laosta bozguna uğrarken aynı günlerde Kamboçyada yeni gelişmelere sahne oluyordu. CIA'nın desteği ile Prens Sihanuk'u deviren işbirlikçi Lon Nol hükümetine karşı güçlü bir direniş başlamıştı. Bir yandan Pethet Lao da süratle ilerlemiş ve işbirlikçileri başkent Vietiane çevresindeki küçük bir bölge içine sıkıştırmıştı.

24-25 nisan 1970 de toplanan "Hindiçini Halkları Zirve Konferansı" Güney Doğu Asya halklarının mücadelesinde bir dönüm noktası oldu. İyice paniğe kapılan ABD emperyalizmi 30 Nisanda Kamboçyaya saldırdı.

Emperyalizmin bütün saldırısını bu ülke üzerinde yoğunlaşması üzerine, devrimle karşı-devrim arasındaki mücadelenin cereyan ettiği ana bölge Kamboçya oldu. Bu nedenle Laos cephesindeki mücadele

uzunca bir süre sessiz bir biçimde yürütüldü. Fakat bu sessizliğin ardından büyük bir patlama geleceği belliydi. Çünkü Laos'daki emperyalizmin işbirlikçisi iktidar, askeri, politik ve iktisadi bakımdan tam bir buhran içindeydi. ABD emperyalizmi, nihayet dayanamadı ve çaresizliğini açıkça belgeleyen bu işgal hareketine girişti. Doğal olarak da ard arda büyük bozgunlara uğradı.

Yirmi bin Güney Vietnam ve on bine yakın Amerikalı askerden kurulu ilk işgal kuvvetleri daha saldırılarının ilk günü olan 8 Şubat'da 15 ölü, elli kadar da yaralı verdiler. Emperyalistler bir yanda Laos'da saldırıya geçerken, diğer yandan Kamboçya'ya karadan Kuzey Vietnam'a da denizden ve karadan saldırmayı da ihmal etmiyorlardı. Saldırganlar bütün büyük iddialarına rağmen, bir süre yağmur yüzünden sınırda beklemelerinin yanısıra, ilk bir haftada ancak yirmi kilometre ilerleyebildiler. Askerleri taşıyan ABD'ye ait 50 helikopter ve 36 uçak gerillalar tarafından düşürüldü. Bu arada da doğrudan doğruya CIA'ya bağlı olan Long Cheng üssü Pathet Lao birlikleri tarafından tamamen tahrip edildi. Gerillaların bu harekattan sonra çekildiklerini farkedemeyen ABD uçakları üssü bombaladılar; Hatalarının farkına da biraz geç vardılar. Çünkü bombardıman sonucu, gerillalar çekildikten sonra üsse dönenlerden bir CIA ajanı Amerikalı ile 3 Güney Vietnamlı ölmüştü. İşgalcilerin iyice yayılmasını fırsat bilerek karşı saldırıya geçen Pathet Lao karşısında saldırganlar iyice çözüldüler. Bunun üzerine CIA doğrudan doğruya kendisinin örgütlediği 3000 paralı askeri ve 1600 Tayland'lıyı Laos'a soktu. Bu takviyeler de para etmedi. Ve on günlük bir süre içinde gerillalar üç tane Güney Vietnam üssünü yerle bir ettiler. Ve dört Güney Vietnam Birliğini tamamen yok ederek onların elindeki 18 zırhlı araca ve 10 havan topuna el koydular. Bu arada bir süre dokuz numaralı yolu keserek Güney Vietnam'dan yeni takviye Birliklerinin gelmesini engellediler. Bir yandan da sürekli olarak Amerikan uçakları ve helikopterleri düşürlmekte idi. Düşen helikopterlerden birinin içinde bulunan, geçen yıl Kamboçya saldırısını yöneten satılmış Güney Vietnamlı generallerden biri olan Do-Kao-Tri de böylece cezasını buldu. Ardarda bozguna uğrayan Güney Vietnam ve Amerikan birlikleri büyük bir panik içine girmişlerdir. Güney Vietnam askerlerinin kaçmak için helikopterlerine binerken birbirlerini ezdikleri bizzat batı ajansları tarafından açıklanmıştır. ABD'li pilotlar ise, basın toplantıları düzenleyerek, ellerinde dünyanın en iyi uçakları bulunmasına rağmen ve kendilerinin çok iyi pilotlar olmalarına rağmen hiç bir şey yapamadıklarını söyleyerek korkularını açığa vurmaktadırlar. Şaşkına dönen saldırganlar bir de tank hücumu denemesine giriştiler. Fakat bunda da bozguna uğrayınca yeniden Güney Vietnam deniz piyadelerini Laos'a sokmaya başladılar. Ve stratejik önemi büyük olan Sepone kasabasına doğru geniş bir saldırıya giriştiler. Gerillaların geri çekilmelerini yanlış yorumlayan saldırganlar durumu yine biraz geç kavradılar. Çünkü taktik olarak geri çekilmiş bulunan gerillalar, KE-SAN ABD üssünü bombalayarak tekrar hücuma geçmiş ve Güney Vietnam birliklerini Sepone bölgesinde iyice kıskaca almışlardır.

İşgalin başından beri Güney Vietnamlılar bin kadar ölü 3 bin kadar da yaralı vermişlerdir. ABD ise tam bir haftada 70 ölü 300 yaralı vermiştir. Panik içindeki Güney Vietnamlılar hala savaşı kazanmak

için daha fazla Amerikan yardımına ihtiyaçları olduğunu söylemektedirler.

ABD'nin Laos'a karşı giriştiği saldırı bütün dünyadaki ilerici, devrimci ve **sosyalist güçlerin geniş protestolarına** hedef olmuştur. İlk olarak SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti ve Polonya emperyalizmin bu saldırısını şiddetle kınamışlar ve sonuna kadar Laos halkının yanında olduklarını bildiren mesajlar yayınlamışlardır. Özellikle Çin Halk Cumhuriyetinin yerinde çıkışının ABD emperyalizminin saldırgan politikasının ilerdeki muhtemel gelişiminin karşısında güçlü bir engel olacağı açıktır. Çin Halk Cumhuriyeti yayınladığı bildiride gerekirse Kızılordu birliklerinin fiili olarak savaşa katılacağını açıklamıştır. Sosyalist ülkelerdeki tepkilerin yanısıra ABD'de geniş savaş aleyhtarı gösteriler düzenlenmiş, isveçte onbinlerce kişi emperyalizmin saldırısını kınamıştır. Güney Vietnamlı öğrenciler de saldırı aleyhinde geniş bir kampanya açmışlardır. Emperyalistlerin yüreğine büyük korku salan bir olay da, saldırıyı protesto amacıyla Amerikan Kongre Binasına konan bombadır.

Son Laos saldırısının diğer ABD saldırılarından farklı özellikleri vardır. Bunlardan birincisi, ABD'nin bu saldırı ile uluslararası hukuk kurallarını açıkça çiğnemiş olmasıdır. Laos, tarafsızlığı bütün dünya ülkeleri tarafından kabul edilmiş iki ülkeden birisidir (diğeri isviçre. Ve 1962 Cenevre anlaşmasına göre Laos'un tarafsızlığını garanti eden 14 ülkenin içinde ABD de bulunmaktadır. Bu mesele ABD'nin politik alandaki bozgununu genişletmiştir. Nitekim iş birlikçi Vietian Hükümetinden bile itiraz sesleri yükselmiştir. Ayrıca ABD Senatosu Laos'a yeniden Amerikan birlikleri gönderilmesini yasaklamış olduğundan, Nixon önce Amerikan askerlerinin sadece Güney Vietnam askerlerini helikopterlerle taşıdıklarını savaşa katılmadıklarını iddia etmiştir. Bir süre sonra da Laos'a giren ABD birliklerinin savaşçı birlikler değil "kurtarma ekipleri" olduğunu söylemiştir. Nixon bu tür aldatmalarla belki beyni yıkanmış Amerikalıları uyutabilir, ama ezilen dünya halklarının böyle palavralara karnı toktur.

Laos saldırısının ikinci önemli özelliği de, saldırının Laos üzerinde yoğunlaştırılması ile birlikte Kamboçya ve Kuzey Vietnama karşı da geniş çapta yürütülmesidir. Bu durum bir bakıma ABD'nin 1950'deki Kore saldırısını hatırlatmakta ve Çin Halk Cumhuriyetinin "ABD'nin savaşı Çin Halk topraklarına yaymak istediği" şeklindeki yorumunda tamamen gerçeğe dayandığını açıkça ortaya koymaktadır. Güney Vietnamlı hain Kao Ky Kuzey Vietnamın istila edilmesi gerektiğinden söz etmeye başlamıştır. Nixon ise henüz Güney Vietnam'ın istilası için kendilerine resmi bir müracaat yapılmadığını söylemektedir. Bu sözler ABD ile Güney Vietnam'ın, Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyetine karşı bir işgal hareketine girişmeleri ihtimalinin söz konusu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Vietnam Demokratik Cumhuriyetinin ABD uçakları tarafından bombalanması ve bu arada iki jet uçağının düşürülmesi Vietnam halkının büyük tepkisine yolaçmıştır. Sovyet Kızılordusunun 53. cü yıl dönümü dolayısıyla Vo Nguyen Giap'ın yaptığı konuşma Vietnam halkının devrimci ruhunu ve mücadele kararlılığını ifade etmektedir:

> "Birleşik Amerika Vietnam demokratik cumhuriyetine karşı karanlık emeller besliyor, ama ne kadar şiddetli olursa olsun hiç bir savaş, Çin Hindi halklarının Amerikan saldırısına kesin zafere kadar

karşı koymak azmini yıkamıyacaktır. Amerikan -Güney Vietnam saldırısının Güney Laosta'ki ekseni olan 9 Nolu yolda Çin Hindi halklarının kazandığı zaferler Amerikan emperyalistleri için sert bir uyarıdır. Amerikan emperyalistlerinin her çeşit askeri macerası, her çeşit tırmanma harekâtı kırılacaktır.

Başkan Nixon işbaşına geldiğinden bu yana sürekli olarak savaşı uzatmak ve yaymak siyaseti gütmektedir. Amerikalılar içine düştükleri nazik durumu örtbas etmek üzere onbinlerce Güney Vietnamlı genci silah altına almışlar, Vietnamlı kuklalar ve Taylandlı birliklerle işbirliği yaparak büyük bir saldırıya geçmişlerdir. 17 nci enlem yakınında böyle bir kuvvetin yer alışı, Amerikanın demokratik Vietnam cumhuriyetine karşı hazırladığı planları açığa vurmaktadır. Nixon, bundan başka, Amerikan hava gücünü bütün Çinhindi'nde sınırsız olarak kullanacağını açıkça ve sık sık tekrarlamıştır. Böylesine bir tutum, Laos'un bağımsızlık, egemenlik ve tarafsızlığını ayaklar altına alarak savaşı tehlikeli ölçüde tırmandırmanın yeni bir basamağıdır. Bu tutum, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni vahim şekilde tehdit etmektedir, kardeş sosyalist ülkeleri ve dünya uluslarını hayasızca kışkırtmaktadır. Başkan Ho Şi Minh'in kutsal vasiyetini yerine getiren Vietnam halkı, Laos ve Kamboç halkları ile birlikte Çinhindi'ndeki halkları birbirine kırdırmaya yeltenen Amerikan emperyalizminin yırtıcı siyasetini başarısızlığa uğratacaktır.»

Hanoi'ye bir ziyarette bulunan Çu en Lay da Amerikan emperyalizminin Çinhindi'nde halk savaşları tuzağına düştüğünü, saldırının daha vahim bir hal alması halinde de Çin Halk Cumhuriyetinin Çinhindi halklarını desteklemek üzere hiç bir fedakârlıktan kaçınmayacağını belirtmiştir.

Amerikan emperyalizminin Çinhindi halklarına karşı giriştiği topyekun saldırı, Çinhindi halklarının kendi aralarında ve sosyalist ülkelerle olan dayanışmalarını arttırmaktadır. Proleter enternasyonalizmi temeli üzerinde gerçekleştirilen bu dayanışma Amerikan emperyalizminin yıkılışının en büyük etkenlerinden birisidir.

Amerikan emperyalizminin "Vietnamlılaştırma" politikası da tam bir iflasa uğramıştır. Bir milyon kişilik tam techizatlı Güney Vietnam Ordusu bu politikanın uygulanması için hazırlanmıştır. Fakat görüldüğü gibi Çinhindi halklarının yiğit mücadelesi karşısında bu tam techizatlı modern ordu çaresiz kalmakta ve tam bir yılgınlık içine girmiş bulunmaktadır. Bölgedeki Amerikan askerlerinin durumu ise çok daha beterdir. Son Laos işgaline en seçme Amerikan ve Güney Vietnam birliklerinin katılmış olması, emperyalizmin durumunun ne kadar ümitsiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Durumunun ümitsiz olduğunun farkına varan Amerikan emperyalizmi kendisine mütefik olarak seçtiği Japon emperyalizminin kendisinin yanısıra bölgeye yerleşmesi için büyük çaba göstermektedir. Fakat Japon emperyalizminin bu konuda ihtiyatlı davranması ABD'yi iyice şaşkına çevirmektedir. Bu durumda ABD emperyalizminin önüne yeni bir alternatif çıkmaktadır: nükleer

silah kulanmak. Bu ihtimalin ortaya çıkması ABD emperyalizminin bozgun ve çöküşünün ifadesidir. Emperyalistler nükleer silah kullanarak daha binlerce insanın ölümüne sebep olabilirler. Fakat hiçbir şey onları kaçınılmaz akıbetlerinden kurtaramaz. Halkın yaratıcı gücü karşısında nükleer silahların gücü sıfırdır. **"Gerçek bir çelik kale nedir? Kitlelerdir, devrimi gerçekten ve içten destekleyen milyonlarca ve milyonlarca insandır. Dünyadaki hiç bir gücün yıkamıyacağı ve yıkılması tamamen imkânsız olan gerçek çelik kale budur."** Çinhindi halklarının yiğit mücadelesi bütün dünya halklarına ve devrimcilere örnek olmalıdır.

PAKİSTAN

Ünlü "Yahya Han" formülünün ülkesi Mart ayı içinde kanlı olaylara sahne oldu. Sömürülerini demokratik kılıf altında daha rahat yürüteceklerini gören egemen sınıflar, Aralık ayı içinde ülkede genel seçim yaptılar. Seçime giren partiler arasından, Doğu Pakistanlı Mucibur Rahman liderliğindeki Avami Partisi parlamentodaki 313 üyeliğin 167'sini, Batı Pakistanlı Zülfikâr Ali Butto liderliğindeki Halk Partisi ise 86'sını kazandılar. Partiler 3 Martta başlıyacak Kurucu Meclis çalışmalarına katılacak ve 120 gün içinde anayasayı hazırlıyacaklardı. Ancak Avami Partisi seçimlere dış ticaret, vergi ve dış yardımlarda Doğuya özerklik istiyen altı maddelik bir programla girmişti. Rahman'ın elindeki çoğunlukla özerkliği onaylatacağından korkan Butto, Kurucu Meclis çalışmalarına katılmıyacağını bildirdi. İki parti lideri arasındaki anlaşmazlığın giderilememesi üzerine Yahya Han Kurucu Meclis çalışmalarını süresiz erteledi. Bunun üzerine Rahman, Doğu Pakistan halkını pasif direnmeye çağırdı. Bu çağrı geniş halk yığınları tarafından destek gördü; protesto yürüyüşlerini genel grev izledi; yapılan gösterilerde polisle halk çatıştı. Yahya Han ülkede sıkı yönetim ilan etti. Ancak bütün bu tedbirler Doğudaki hareketleri durdurmadı. Ve devlet başkanı Kurucu Meclisi 25 Martta toplıyacağını bildirdi. Bu olaylardan sonra Meclis çalışmalarının, kuruluşundan bu yana geniş çapta ayaklanmalara sahne olan bu ülkenin 120 milyon insanının derin sefaletine çözüm getirebilmesi olanaksız olduğu gibi, Doğu Pakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi de söz konusudur.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Hindistan'daki müslüman kitleler arasında bağımsız bir Müslüman Devleti kurulması fikri yaygınlaştı. Kitlelerin direnmesi sonucunda yapılan bir referandumda, birbirinden 1700 km uzaklıkta iki parçadan meydana gelen Pakistan kuruldu. Bu tarihte Pakistan sınırlarının ne olacağı konusunda kesin bir fikir olmamakla beraber, müslümanların çoğunluğu meydana getirdiği yerler Pakistan'a bağlanacaklardı. Prensliklerde ise karar yöneticilere bırakılmıştı. Bunlar arasında Junagat, Haydarabad ve özellikle Keşmir, o tarihlerde ve sonraları Hindistan'la Pakistan arasında çeşitli anlaşmazlıklara neden oldu. Keşmir Prensinin, ortak sınırları olan bu iki ülkeyle de dost geçinmek istemesi üzerine Hindistan taraftarlarıyla Pakistan taraftarlarının çıkardıkları karışıklıklar sonucunda Hint askerî birlikleri Keşmir'i istila ettiler ve Hindistan'la Pakistan bir yıl kadar bölgesel savaş içinde bulundular. Fakat Keşmir sorunu bir çözüm bulamadı.

Kuruluşu olan 1947'den 1956 yılına kadar bir İngiliz Dominyonu olarak kalan Pakistan, anayasasının

kabulüyle "bağımsız" bir devlet oldu. Halkı temsil etmiyen ve bir avuç asalak sınıfa dayanan İskender Mirza başkanlığındaki hükümet, anayasada yazılı reformları gerçekleştiremedi. Hergün biraz daha ezilen halk kitlelerinde huzursuzluk büyüdü. Ülkeyi yönetemez hale gelen egemen sınıflar, sıkı yönetim ilan ettiler; anayasa feshedildi. Fakat huzursuzluğu zorla yatıştıramıyacağını anlıyan İskender Mirza, yönetimi Eyüp Han'a devretti. Eyüp Han geniş çapta reform vaadleriyle işbaşına gelmişti. Hatta bir ara toprak reformu denemesine bile girişti. Ancak bu reform zengin toprak sahiplerini biraz daha zenginleştirmekten ileri gitmedi. 1962 yılında yeni anayasa yürürlüğe kondu. Anayasada belirtilen seçim yöntemiyle Eyüp Han iktidarını perçinledi. Bu seçim iki kademeli idi; önce 80 bin "temel demokrat" seçiliyor, bunlar da Devlet Başkanını ve Millet Meclisini seçiyorlardı.

1965'te Keşmir sorunu yeniden alevlendi. Hindistan ve Pakistan silahlı çatışmaya girdiler. ABD'nin iki ülkeye de silah ambargosu yapması üzerine, Pakistan 1950'de tanıdığı Çin Halk Cumhuriyeti'ne biraz daha yaklaştı. Olaydan sonra Hindistan ile Pakistan arasındaki ticari ilişkiler çok zayıfladı ve bundan özellikle Doğu Pakistan ticareti zarar gördü. Öte yandan aynı olay Pakistan ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri güçlendirdi. Bu durumun son olaylarda Doğu'nun ticaret özerkliği istemesinde payı büyüktür. Egemen sınıflar emperyalizmin çıkarları için ezilen bu iki ülkeyi birbirine düşürmesini, kendileri için kullanmak, küçük burjuvaları ve özellikle orduyu Hindistan'a düşmanlaştırmak ve halkın gözünü içerdeki ekonomik çöküntüden başka yöne kaydırmak için kullanmak istediler. Fakat sorunları çözüm görmiyen halkta huzursuzluk tekrar başgösterdi. Grevler, gösteriler özellikle Doğu Pakistan'da hızla gelişti. Önceleri sert tedbirlerle durumu düzelteceğini sanan Eyüp Han, 1969 Martında yönetimi Yahya Han'a devretti. Böylece egemen sınıfların ordusu resmen yönetime geçiyordu. Bu formül, önceleri, Eyüp Han ve ailesinin adının birçok kirli işlere karışmasından dolayı tepkileri Devlet Başkanının şahsına yöneltilmiş gibi görenlerce olumlu karşılandı. Ancak temel reformların gerçekleştirilmemesi ülkede huzursuzluğun daha da artmasına yol açtı. Şimdi ise egemen sınıflar demokrasi adı altında sömürülerine devam edeceklerini sanıyorlar.

Pakistan emperyalist dünya sistemi içinde geri kalmış bir tarım ülkesidir. Çalışan nüfusun % 70'i tarımla uğraşmaktadır. Ülke ekonomisinin temelini tarım ürünleri meydana getirmektedir. Bunlardan pirinç, buğday gibi ürünler ülke içinde tüketilmekte, pamuk, jüt (keten, kenevir cinsinden bir bitki) gibi ürünler hem hammadde olarak, hem de işlenmiş olarak ihraç edilmektedir. Bu iki ürün Pakistan ihracının % 80'inden fazlasını sağlamaktadır. Sanayi ise yine tarım ürünlerine dayanmaktadır. Önemsiz maden işletmeleri yanında en önemli sanayi, jüt ve pamuğa ait dokuma kuruluşlarıdır. Bunların yanında şeker kamışını işlemek üzere kurulmuş şeker fabrikaları, sigara fabrikaları vardır. Çimento ve benzeri kuruluşlar da ülkedeki hizmet ve lüks tüketim için mamul madde sağlamaktadırlar. Bütün bu sanayi kollarının % 66'sı ile banka ve sigortacılığın % 80'i yirmibeş batılı ailenin elindedir. Banka kredilerinin üçte biri endüstri, yarısına yakın bir kısmı ise ticaret şirketlerine, yani yukarıda sözü edilen bir avuç azınlığın eline gitmektedir. Bunun yanısıra ülke toprakla-

rının yarısına yakın bir bölümünü elde tutan zengin toprak sahipleri, feodal unsurlar bulunmaktadır. Bu iki sınıfın yanında subay-bürokrat zümresi bulunmaktadır. Pakistan'da ordunun yapısı büyük bir özellik taşımaktadır. Bu ordu 1947'den önce, çoğunluğunu müslümanların meydana getirdiği ve İngilizlerin kontrolu altındaki ordunun temeli üzerine kurulmuştur. Ordu mesleki bir ordudur ve subayların % 85'i Batı Pakistan'ın nüfuzlu Patan kabilesine mensupturlar. Görünüşte aldıkları ücretler fazla olmamakla beraber, çok geniş sosyal imkânlardan yararlanmaktadırlar. Bütçe giderlerinin % 60'ının savunmaya harcanması bunun kanıtıdır. Amerikan emperyalizminin vesayeti altında işbirlikçi burjuvazi, feodal unsurlar ve subay-bürokrat zümre ittifakının egemenliği altındaki Pakistan'da işçi sınıfı genç ve dağınıktır. Geniş köylü yığınları ise feodal baskı altındadır.

Pakistan'ın ilerlemesine engel olan en önemli unsurlardan biri ülkenin etnik yapısıdır. Pakistan herşeyden önce din birliği üzerine kurulmuştur. Ülkede dil birliği yoktur. Resmi dil İngilizcedir. Batıda beşten fazla etnik grup bulunmaktadır. 1954 yılında Urdu dili "milli dil" ilan edilmiştir. Doğu Pakistanda Batıdaki kadar etnik grup bulunmakla beraber, Bengalice ortak dildir. Bu şartlara uydurulamıyan eğitim zayıftır. Okuma yazma bilenlerin toplam nüfusa oranı % 16'dır. Feodal kültürün yaygın olması, egemen sınıflara din kisvesi altında sömürülerini yürütmek olanaklarını sağlamaktadır. Mao taraftarı olduğu söylenen Başani de, küçük burjuva radikalizmini temsil ettiğini iddia eden ve yirmibeş aileden birine mensup olan Butto da, Doğudaki feodal unsurlara dayanan Rahman da belli ölçülerde, din propagandası yapmaktadırlar.

Son olaylar daha çok bir Doğu-Batı çatışması biçiminde ortaya çıktı. Olayların gelişmesi üzerine bir Pakistanlı subay "Doğu ayrılırsa, Batı iki yıl dayanamaz" demiştir. Ülke ekonomisi daha ayrıntılı olarak incelenirse bu teşhisin doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Pakistan'ın temel gelirini sağlıyan ürünleri Doğuda çıkmaktadır. Jüt sadece Doğuda üretilmektedir. Ham jüt tüm ihracatın değer olarak % 2'sini, jüt mamulatı ise % 21'ini meydana getirmektedir. İhracatın % 5'ini sağlıyan pirincin % 82'si, ihracatın % 3'ünü meydana getiren balığın tümüne yakını Doğu Pakistan'da üretilmektedir. Bütün bunlar hesaba katılırsa, ülke dış gelirinin yarısından çoğunu Doğu Pakistan'ın karşıladığı görülür. Ayrıca ülke içinde tüketilen yiyeceklerin yarısı Doğuda çıkmaktadır. Batı'daki sanayi kollarının çalışabilmesi için Doğuda yetişen ürünlere ihtiyaç vardır. Bütün bunlara rağmen yatırımların sadece beşte biri Doğuya gitmektedir.

Ülke topraklarının % 15'ini meydana getiren Doğu Pakistan'da ülke nüfusunun % 55'i yaşamaktadır. Fert başına 80 dolar olan milli gelir Batıda 120, Doğuda 50 dolardır. Bu bölgede ortak bir dil olması avantajına rağmen, okuma yazma bilenlerin genel nüfusa oranı % 13'tür (Batıda % 18).

Doğu Pakistan'da feodal yapı hâkimdir. Tarımda çalışan nüfusun % 40'ı küçük işletmelerde, % 40'ı büyük topraklarda yarıcılık ve ortakçılıkla geçinmektedirler. Küçük toprak sahiplerinin üçte ikisinin toprağı 20 dönümden az, % 23'ünün toprağı 4 dönümden azdır. Hiç toprağı olmayan köylüler nüfusun % 11'ini meydana getirmektedirler. Tarımda ilkel metodlar hâkimdir. Kuruluşundan bu yana sorunlarına çözüm getirilmiyen Doğu Pakistanlılarda, Kasım ayında yüzbinlerce insanın hayatına malolan kasırga felâketinde

Merkezi Hükümetin yetersiz kalan yardımlarından sonra, üvey evlât muamelesi gördüğü fikri iyice yerleşmiştir. Mucibur Rahman Doğu Pakistan halkının bu durumdan yararlanmasını bilmiş ve etkin propagandasıyla parlamento üyeliklerinin çoğunluğunu kazanmıştır.

Pakistan halkının ekonomik bunalımı değişik biçimlerde dışa vurmaktadır. Öğrencilerin, küçük burjuva aydınlarının, işçi ve köylü yığınlarının egemen sınıflara muhalefeti gittikçe gelişmektedir. Ancak bu hareketler dağınıktır ve henüz ortak bir anti-emperyalist, anti-feodal niteliğe bürünmemiştir. Özellikle köylü kitlelerinde potansiyel büyüktür. Pakistan'ın kurtuluşu, emperyalist sistem içindeki diğer geri kalmış ülkeler gibi, işçi sınıfının bilinçlenerek köylü yığınlarıyla ve diğer ezilen sınıflarla bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini izleyecek sosyalist devrimle olacaktır. Ve emperyalizmin Yunanistan'dan Doğu Pakistan'a kadar uzanan "emniyet kemeri"nin bütünlüğünü titizlikle koruma çabaları halkların devrimci dayanışmasıyla sonuçsuz kalacaktır.

AYDINLIK (CİLT : 5)

SAYI : 25

TİP Nereye Geldi — KASIM 1970 — AYDINLIK — 1
İhtarname — Mihri Belli — 9
İddianeme - Sevk İstemi — Şekibe Çelenk — 13
Savunma — Halit Çelenk — 23
Savunma — Süleyman Ege — 40
Savunma — Vahap Erdoğdu — 58
Savunma — Rasih Nuri İleri — 76
Ankara Örgütünden 13 Üyenin TİP MYK'na Gönderdiği Protesto — 104

SAYI : 26

29 - 30 Ekim Toplantısı ve Parti Sorunu — ARALIK 1970 — Ahmet Kardam — 113
Partiye Giden Yolda Kurtuluş — Seyhan Erdoğdu — 133
Gazetesinin Önemi — V. İ. Lenin — 146
Frederik Engels — 152
AYDINLIKTA DÜNYA VE TÜRKİYE

SAYI : 27

Örgüt İçin Görev Başına — OCAK 1971 — AYDINLIK — 193
29 - 30 Ekim Kurultay Konuşması — Mihri Belli — 212
Marx'n Kapital'i — Frederich Engels — 230
Belgeler — 236
Dev - Genç Bildirisi — 241
ODTÜ Öğretim Üyeleri Forum Bildirisi — 244
Faşizmi Yenecek Güçteyiz — AYDINLIK — 246
AYDINLIKTA DÜNYA VE TÜRKİYE — 255

SAYI : 28

Karşı Devrimin Tecrit Oyununu Bozacak Güçteyiz — ŞUBAT 1971 — AYDINLIK — 273
Devrimimizin Bugünkü Sorunları Üzerine — Muzaffer Erdost — 284
Partimizin Program Taslağı — Ali Kaymak — 339
Parti Üzerine — V.İ. Lenin — 341
AYDINLIKTA DÜNYA VE TÜRKİYE — AYDINLIK — 352

SAYI : 29 - 30

Bir Daha Hazırlıksız Yakalanmıyalım — MART - NİSAN 1971 — AYDINLIK — 369
Proleter Devrimci Hareketin Program Taslağı — 377
Türkiye Sosyalist Emekçi Ve Köylü Partisi Programı — 394
Celali İsyanları — Filiz Kardam — 404
Komün'ün Anısına — V. İ. Lenin — 421
1905 Devrimi Üzerine — V. İ. Lenin — 424
AYDINLIKTA DÜNYA VE TÜRKİYE — 435

AYDINLIK YAYINLARI

Sina Çıladır

Zonguldak Havzasında Emperyalizm

1840 - 1940

4 TL.

İşletme Adresi : Aydınlık Yayın ve Dağıtım Bürosu
P. K. 181 Yenişehir — Ankara

GELECEK

Aylık Edebiyat Dergisi

MAYISTA ÇIKIYOR

KURUCULAR :

A. Kadir - Zühtü Bayar - Asım Bezirci - Aydın Hatipoğlu - Hasan Hüseyin - Rıfat Ilgaz - Metin İlkin - Ercümend Behzad Lâv - Fahir Önger - Tekin Sönmez

Yıllık Abonesi : 25 Lira
Yönetim Yeri : Beyoğlu, Hasnun Galip Sokak, No : 1.
Yıldız Han Kat 4 Tel : 49 37 17

Yazışma ve Havale :

(Aydın Hatipoğlu, P. K. 938, İSTANBUL)

BOLŞEVİK PARTİSİ TARİHİ

20 Lira

- **BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ!** Yazan: Çin Komünist Partisi Liderliği (20 lira, toplatıldı, davalı).
- **DEVLET VE İHTİLÂL,** Lenin (142. maddeye göre açılan davada beraet etti) 10 lira.
- **PROLETARYA İHTİLÂLİ VE DÖNEK KAUTSKY,** Lenin (142. maddeye göre açılan davada beraet etti) 10 lira.
- **KOMÜNİST MANİFESTO,** Marx - Engels (142. madeye göre açılan davada beraet etti) **dava dosyasıyla birlikte ikinci baskı,** 7,5 lira.
- **YAŞASIN HALK SAVAŞININ ZAFERİ** Lin Piao (142. maddeye göre açılan davada beraet etti) **dava dosyasıyla birlikte ikinci baskı, 6 lira.**
- **DİYALEKTİK VE TARİHÎ MATERYALİZM** J. Stalin (142. maddeye göre açılan davada beraet etti) ikinci baskı, 4 lira.
- **PEKİN MOSKOVA ÇATIŞMASI** Yazanlar: Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, 10 lira.
- **DÜN KÖLEYDİK BUGÜN HALKIZ** G. Paloczy Horvath (142. maddeye göre açılan davada beraet etti, tükendi, **ikinci baskıyı bekleyiniz.)**
- **MARX VE BİLİM,** J. D. Dernal, (Tükendi, **ikinci baskıyı bekleyiniz).**
- **UZUN SAVAŞ,** Mao Tse - tung (Basılıyor).

BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI
Sümer Sokak, 10/B, Yenişehir - Ankara

AYDINLIK

YAYIN VE DAĞITIM BÜROSU

★ **AYDINLIK YAYINLARI**

— Proleter Devrimci Hareketimizin Çizgisi Açıktır
— Milli Demokratik Devrim, **Mihri Belli**
— Zonguldak Havzasında Emperyalizm, **Sina Çıladır**
— Eğitim Notları — Eğitim ve Araştırma Bürosu
— Seçme Yazılar S. H. Deymer

★ **SOL YAYINLARI**

★ **BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI**

★ **ANADOLU YAYINLARI**

★ **SER YAYINLARI**

★ **EKİM YAYINLARI**

★ **ÖNCÜ YAYINLARI**

Yukarıdaki yayınların tümünü veya herhangi birini büromuzdan % 20 indirimli olarak ödemeli temin edebilirsiniz.

★ **AYDINLIK Yayın ve Dağıtım Bürosu**

Süleyman Sırrı Sok. 2/12
Yenişehir — Ankara

Her salı günü hadise olan

DEVRİM

DEVRİMCİ

Devrimi oku,
Devrim okut

Adres : Adakale Sokak 28/4
Yenişehir — Ankara

TÜRKİYE SOLU

1 NİSANDA ÇIKIYOR

AYDINLIK CİLTLERİ

* **III. ve IV. Ciltleri isteyiniz.**
* **V. Cilt hazırlanıyor.**

35 Lira

* **I. ve II. Ciltler bitmiştir.**

Adres : P. K. 181
Yenişehir — Ankara

AYDINLIK YAYINLARI 5

EĞİTİM NOTLARI-I

"KAPİTALİZM ÖNCESİ ÜRETİM BİÇİMLERİ"

ÇIKTI

■ AYDINLIK Yayın ve Dağıtım Bürosu

Süleyman Sırrı Sok. 2/12
P. K. 181 Yenişehir — Ankara

Fiatı : 5 TL.

EĞİTİM NOTLARI - II

KAPİTALİZM

ÇIKIYOR

■ **AYDINLIK Yayın ve Dağıtım Bürosu**

İsteme Adresi : **Aydınlık**

Süleyman Sırrı Sok. 2/12

Yenişehir — Ankara

DOĞAN AVCIOĞLU

Bu kitabında, Ulusal Kurtuluş Devrimi'ni, Türkiye'nin şu andaki sorunları açısından incelemekte ve bir Devrim Stratejisi önermektedir...

DEVRİM ÜZERİNE

Yeni Çıktı

212 Sayfa, 10 Lira

AYDINLIK YAYINLARI

ŞEFİK HÜSNÜ DEYMER

SEÇME YAZILAR

(1921 - 1925)

MİHRİ BELLİ'nin
ÖNSÖZÜ İLE

ÇIKTI

Fiyatı: 15 LİRA

İSTEME ADRESİ :
AYDINLIK YAYIN ve DAĞITIM BÜROSU
P.K. 181
Yenişehir - ANKARA

İSTANBUL DAĞITIM :
GE-DA
Nuruosmaniye Caddesi
Garanti Han No. 36
Cağaloğu — İSTANBUL

YEDİBUÇUK LİRA